МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГО

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ

Улаанбаатар хот
2011 он

DDC
330’021’517
Э-19

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Монгол улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу,
Засгийн газрын III байр
http://www.nso.mn
И-мэйл: nso@magicnet.mn

Сэдэвчилсэн судалгаанд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмж нь уг судалгааг бичиж боловсруулсан судлаачдын дүгнэлт, санал болно.

Энэхүү судалгаа нь англи хэл дээр хэвлэгдэж, хэрэглэгчдийн хүртээл болно.

ISBN 978-99929-64-68-5

АГУУЛГА

Судалгаа бичихэд оролцогчид iv

Хүснэгтийн жагсаалт v

Зургийн жагсаалт vi

Хавсралт хүснэгтийн жагсаалт vii

Товчилсон үгийн тайлбар viii

Өмнөх үг 1

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ.
Ерөнхий зүйл 3

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ.
Эдийн засгийн идэвх буюу ажиллах хүчний байдал 15

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ.
Хөдөлмөр эрхлэлт 39

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ.
Ажилгүй иргэд 51

ТАВДУГААР БҮЛЭГ.
Бүс нутгийн болон аймгийн ялгаа 61

Дүгнэлт, зөвлөмж 69

Хавсралт 75

Ашигласан ном, товхимол 89

СЭДЭВЧИЛСЭН СУДАЛГАА БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД

НЭГ. СУДАЛГААГ БИЧИЖ БОЛОВСРУУЛСАН

Нярм-Очирын Должинсүрэн
Эдийн засагч
ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын ахлах шинжээч

Дашнамжилын Насандэлгэр
Эдийн засагч - Статистикч
ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын шинжээч

Сүхбаатарын Дарьмаа
Математикч - Статистикч
ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын шинжээч

ХОЁР. ХЯНАН ТОХИОЛДУУЛСАН

Баатарын Эрдэнэсүрэн
Үйлдвэрийн инженер-эдийн засагч, Эдийн засгийн ухааны доктор, профессор
ҮСХ-ны дэд дарга

Баясгалангийн Ганбат
Статистикч, Эдийн засгийн ухааны доктор
ҮСХ-ны Ерөнхий менежер, Тамгын газрын дарга

Бидэрьяагийн Цэрэнханд
Программ зохиогч, Тооцоолох техникийн инженер
ҮСХ-ны Мэдээлэл боловсруулалт, технологийн газрын дарга

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.1 Хүн амын нягтрал, аймаг, нийслэлээр, 2000, 2010 он........8
Хүснэгт 1.2 Өрхийн тоо, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он........9
Хүснэгт 1.3 Хүн амын нас, хүйсийн бүтэц, хүйсийн харьцаа, 2010 он........9
Хүснэгт 1.4. Хүн ам зүйн ачаалал, 1989, 2000, 2010 он........11
Хүснэгт 1.5. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он........14
Хүснэгт 2.1. Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдал, 2000, 2010 он........16
Хүснэгт 2.2 Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он........17
Хүснэгт 2.3 Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, бүс, аймаг, нийслэл, хот, хөдөө, хүйсээр, 2010 он........18
Хүснэгт 2.4 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, 2000, 2010 он........19
Хүснэгт 2.5. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр, 2000, 2010 он........20
Хүснэгт 2.6 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, аймаг, нийслэлээр, 2010 он........21
Хүснэгт 2.7 Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, аймаг, нийслэлээр, 2010 он........22
Хүснэгт 2.8 Эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, аймаг, нийслэлээр, 2010 он........22
Хүснэгт 2.9 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөөгөөр, 2000, 2010 он........23
Хүснэгт 2.10 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, хот, хөдөөгөөр, аймгаар, 2010 он........24
Хүснэгт 2.11 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хот, хөдөө, хүйс, боловсролын түвшин, хувиар, 2010 он........25
Хүснэгт 2.12 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, боловсролын түвшингээр, 2010 он........26
Хүснэгт 2.13 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшин, аймгаар, 2010 он........28
Хүснэгт 2.14 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, гэр бүлийн байдал, хүйсээр, 2000, 2010 он........29
Хүснэгт 2.15 Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхтэй байдал, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он........30
Хүснэгт 2.16 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2010 он........32
Хүснэгт 2.17 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, хот, хөдөө, шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2010 он........32
Хүснэгт 2.18 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, аймаг, нийслэл, сүүлийн 5 жилийн шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2010 он........34
Хүснэгт 2.19 Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, шалтгаанаар, 2000, 2010 он........35
Хүснэгт 2.20 Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр, 2010 он........36
Хүснэгт 2.21 Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, боловсролын түвшингээр, 2010 он........37
Хүснэгт 3.1 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, хот, хөдөө хүйсээр 2000, 2010 он........40
Хүснэгт 3.2 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, хот, хөдөө, бүс нутаг, хүйсээр 2000, 2010 оноор........41
Хүснэгт 3.3 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2000, 2010 он........41
Хүснэгт 3.4. Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйсээр, хувиар, 2010 он........43

Хүснэгт 3.5. Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хот, хөдөөгөөр, 2010 он 44
Хүснэгт 3.6. Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйс, хувиар, 2010 он....45
Хүснэгт 3.7. Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын ажил эрхлэлтийн байдал, хүйсээр, хувиар, 2000, 2010 он 45
Хүснэгт 3.8 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын гэрлэлтийн байдал, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар, 2000, 2010 он 46
Хүснэгт 3.9 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо гэрлэлтийн байдал, хүйсээр, 2000, 2010 он 47
Хүснэгт 3.10 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын боловсролын түвшин, хүйсээр, 2000, 2010 он 47
Хүснэгт 4.1 Ажилгүй иргэдийн тоо, хот, хөдөө, бүс, хүйсээр, 2000, 2010 он....53
Хүснэгт 4.2 Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амд ажилгүй иргэдийн эзлэх хувь, хүйс, бүс нутгаар, 2000, 2010 он 53
Хүснэгт 4.3 Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр, 2000, 2010 он 54
Хүснэгт 4.4 Ажилгүй иргэдийн тоо, боловсролын түвшингээр 2000, 2010 он....55
Хүснэгт 4.5 Ажилгүйдлийн түвшин,насны бүлэг, боловсролын түвшин, хувиар, 2010 он 57
Хүснэгт 4.6 Ажилгүйдлийн түвшин,насны бүлэг, боловсролын түвшингээр, хувиар, 2010 он....58
Хүснэгт 4.7 Ажилгүйдлийн түвшин,насны бүлэг, боловсролын түвшингээр, хувиар, 2010 он....59
Хүснэгт 5.1 Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, ажиллах хүчний оролцооны түвшин, бүс, аймаг, нийслэл, 2000, 2010 он 62
Хүснэгт 5.2 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, аймаг, нийслэл, хүйсээр 2000, 2010 он 65
Хүснэгт 5.3 Ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшний аймаг хоорондын ялгаа, аймаг, бүсээр, 2000, 2010 он....67

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1.1. Эдийн засгийн идэвхийн байдлыг тодорхойлоход хэрэглэсэн асуулт, ХАОСТ- 2010 6
Зураг 1.2. Эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн шалгаан, 2000, 2010 он 7
Зураг 1.3. Хүн амын насны бүтэц, 1979, 1989, 2000, 2010 он....10
Зураг 1.4. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, 2000, 2010 он 11
Зураг 1.5. Нийт хүн ам, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын нас, хүйсийн суварга, 2000, 2010 он 12
Зураг 1.6. Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хувиар, 2000, 2010 он....13
Зураг 1.7. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшин, хувиар, 2010 он 13
Зураг 2.1 Нийт эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд боловсролтой, боловсролгүй хүн амын эзлэх хувь, 2000, 2010 он.....19
Зураг 2.2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он.... 20
Зураг 2.3. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, бүс, хүйс, хувиар, 2010 он.....24
Зураг 2.4 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, боловсролын түвшингээр, 2010 он.... 26
Зураг 2.5 Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин боловсролын түвшин, насны бүлгээр, 2010 он.....27

Зураг 2.6 Эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшин, насны бүлгээр, 2010 он. 28
Зураг 2.7. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр, хот, хөдөөгөөр, 2010 он 31
Зураг 2.8. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, сүүлийн 1 жилийн шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2010 он 33
Зураг 2.9. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, сүүлийн 5 жилийн шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2000, 2010 он 33
Зураг 2.10. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын бүтэц, шалтгаан, хүйсээр, 2010 он. 38
Зураг 3.1 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, хүйсээр, 2000, 2010 он 42
Зураг 3.2 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбаруудаар, 2000, 2010 он 42
Зураг 3.3 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын гэрлэлтийн байдал, 2000, 2010 он 46
Зураг 3.4 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2010 он 48
Зураг 3.5 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын сүүлийн таван жилийн шилжилт хөдөлгөөн, 2010 оны тооллогоор 48
Зураг 3.6 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он 49
Зураг 3.7 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он 49
Зураг 3.8 Хөгжлийн бэрхшээлтэй ажил эрхэлдэг хүн ам, насны бүлгээр, 2010 он 50
Зураг 4.1. Ажилгүй иргэдийг тодорхойлох асуулт, 2010 он 52
Зураг 4.2 Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, байршлаар, 2000, 2010 он 54
Зураг 4.3 Ажилгүй иргэд, шилжих хөдөлгөөний байдлаар, 2010 он 55
Зураг 4.4 Ажилгүй иргэд, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, 2010 он 56
Зураг 4.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй ажилгүй иргэд, хэлбэрээр, 2010 он 56
Зураг 5.1 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, аймаг, нийслэлээр, 2010 он 64
Зураг 5.2 Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, эрхэлдэг ажил мэргэжлээр, 2010 он 65
Зураг 5.3. Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн ам, ажил эрхлэлтийн байдалаар, 2010 он 66
Зураг 4.2 Ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр, 2000, 2010 он 68

ХАВСРАЛТ ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Арван тав, түүнээс дээш насны суурин хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт, боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэгээр........76
Хүснэгт 2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, аймаг, нийслэл, насны бүлгээр, 2010 он 79
Хүснэгт 3. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, аймаг, нийслэл, насны бүлгээр, 2010 он 81
Хүснэгт 4. Арван тав, түүнээс дээш насны хүн ам, аймаг, нийслэл, насны бүлгээр, 2010 он 84
Хүснэгт 5. Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвх, аймаг, нийслэлээр, 2010 он........ 87
Хүснэгт 6. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, аймаг, нийслэлээр, 2000, 2010 он 88

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

АХС	Ажиллах хүчний судалгаа
АХОТ	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин
НҮБ	Нэгдсэн үндэсний байгууллага
ҮАМА	Үндэсний ажил мэргэжлийн ангилал
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ХАОСТ	Хүн ам, орон сууцны тооллого
ЭЗИХА	Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам
ЭЗБТҮАСА	Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал

ӨМНӨХ ҮГ

Монгол Улс зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжсэн он жилүүдэд хүн амын амьжиргааны түвшин, ажил эрхлэлт, амьдралын хэв маягт ихээхэн өөрчлөлт орж богино хугацаанд хувьсан өөрчлөгдөж байгааг дагалдан ажиллах хүч, ажил эрхлэлт, ажилгүйдлийн талаарх бодит мэдээллийн хэрэгцээ байнга өсөн нэмэгдэж байна.

Улс орнууд хүн амаа 10 жил тутам тоолж байх НҮБ-ын зөвлөмжийн дагуу 2010 онд дэлхийн 53, үүний дотор азийн 15 улс орон тооллого зохион байгуулсны нэг нь Монгол улс юм. Хүн ам, орон сууцны ээлжит тооллогыг "Хүмүүнд төр эрхэм, төрд хүмүүн эрдэнэ" уриан дор 2010 оны 11 дүгээр сарын 11-нээс 17-ны өдрүүдэд амжилттай зохион байгуулан явууллаа. Монгол улсын түүхэнд 10 дахь удаагийн, XXI зууны анхны энэхүү тооллого нь өмнөх тооллогуудаас нэлээд онцлогтой болсон. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогоор 15, түүнээс дээш насны бүх хүн амаас эдийн засгийн идэвхийн талаарх асуултуудыг асуусан бөгөөд тооллогын үр дүнгээр ажиллагчдыг эрхэлдэг ажил, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил эрхлэлтийн байдал болон бусад үзүүлэлтээр, ажилгүй иргэд, эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг ч мөн адил хүн ам зүйн болон боловсрол, гэрлэлт, шилжих хөдөлгөөний байдлаар засаг захиргааны бүх түвшинд гаргах боломжтой юм. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр олон төрлийн эмхтгэл, тусгайлсан сэдвээр товхимолуудыг бэлтгэн хэвлүүлж байгаагийн нэг болох "Эдийн засгийн идэвх" гэсэн энэхүү товхимолыг Та бүхэнд толилуулж байгаадаа баяртай байна.

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ ДАРГА,
ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН
УЛСЫН КОМИССЫН ОРЛОГЧ ДАРГА

С.МЭНДСАЙХАН

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

1.1 СУДАЛГААНЫ БҮТЭЦ, АГУУЛГА

Эдийн засгийн идэвх, хөдөлмөр эрхлэлт гэсэн энэхүү судалгаа 6 бүлэгтэй болно. Үүнд:

- 1-р бүлэгт судалгааны зорилго, ач холбогдол, ойлголт, тодорхойлолт, хүн ам зүйн болон эдийн засгийн идэвхийн байдал, тооллогын үр дүнг бусад эх үүсвэртэй харьцуулсан байдлыг,
- 2-р бүлэгт Монгол улсын эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй хүн амыг хүйс, насны бүлгээр, ажиллах хүчний оролцооны түвшинг нас, хүйсийн ялгаатай байдал, хот, хөдөө, боловсролын түвшин, хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр, шилжих хөдөлгөөнөөр нь,
- 3-р бүлэгт ажил эрхэлж байгаа хүн амын бүтцийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын болон ажил мэргэжлийн ангилал, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар, боловсролын түвшингээр,
- 4-р бүлэгт ажил эрхлэхгүй байгаа хүн амыг хүйс, насны бүлэг, боловсролын түвшин, хот, хөдөөгөөр, ажил эрхлэхгүй байгаа шалтгаанаар,
- 5-р бүлэгт эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй хүн амыг бүс нутгийн болон аймгийн түвшинд харьцуулж, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг,
- Энэхүү 1-5-р бүлэгт харуулсан судалгааны үр дүнг нэгтгэн дүгнэж, түүнийг бодлого боловсруулах болон ажиллах хүч, түүнтэй холбоотой асуудлаар хийгдэх дараа дараагийн судалгаануудад ашиглах санал, зөвлөмжийг тус тус тусгав.

1.2 СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

Судалгааны зорилго нь хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын үр дүнгээр Монгол Улсын хүн амын эдийн засгийн идэвх, хөдөлмөр эрхлэлтийн хэв шинжийн тодорхой цаг хугацааны өөрчлөлтийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулахад чиглэсэн төрийн бодлого, хөтөлбөр боловсруулах, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд үнэлэлт, дүгнэлт өгөхөд шаардлагатай мэдээллийн эх үүсвэрийг бүй болгох бүхий л түвшний хэрэглэгчдийг энэ чиглэлийн мэдээллээр хангахад оршино.

1.3 ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, ХЭМЖИГДЭХҮҮН

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор НҮБ-ын “Хүн ам, орон сууцны тооллогын зарчим, зөвлөмж”–ийн[1] 2.231-2.349 хэсгийг хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдлыг тодорхойлж өмнөх тооллого болон бусад судалгааны үзүүлэлттэй харьцуулах боломжийг бүрдүүлсэн. Мөн Үндэсний Статистикийн Хороо, Нийгмийн Хамгаалал, Хөдөлмөрийн сайдын 2009 оны 6 дугаар сарын 16-ны өдрийн 01-681/94 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал”-ыг удирдамж болгосон юм.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогод 2000 оны адилаар эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхийн аргачлалаар хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтийг тооцсон болно.

Үүнд:

1. **“Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам”**-д тухайн цаг хугацаанд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд ажиллах хүчээ нийлүүлж байгаа ажиллагч, нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй иргэдийг хамруулна.

---

[1] Нэмэлт оруулсан 2 дахь хэвлэл, НҮБ, Нью-Йорк, 2009 он

2. "Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал"-ын дагуу тооллого, судалгааны мэдээлэл цуглуулж буй тухайн цаг хугацаанаас өмнөх сүүлийн 7 хоногт ядаж нэг цаг цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, хөдөлмөр эрхлэлтийн аль нэг статуст хамрагдаж буй иргэнийг **"ажиллагч"** гэж үзнэ. Түүнчлэн өвчтэй болон гэмтсэний улмаас урт, богино хугацааны түр чөлөө авсан, жирэмсний болон төрсний дараах чөлөөтэй, ээлжийн амралттай, захиргааны түр чөлөөтэй (цалинтай, цалингүй), улирлын чанартай ажил, үйлдвэрлэл эрхэлдэг учраас өвлийн улиралд түр ажиллахгүй байгаа, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ямар нэг шалтгаанаар ажлаа зогсоосон, сургалтанд хамрагдсан болон тооллогын товын өмнөх 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй боловч үндсэн байгууллага, аж ахуйн нэгжтэйгээ хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлаагүй хүмүүсийг мөн хөдөлмөр эрхэлдэг гэж тодорхойлсон.
3. Тоологын товын өмнөх 7 хоногт ажил эрхлээгүй, ажил идэвхтэй хайж байгаа хүнийг ***"ажилгүй иргэд буюу ажил хайж байгаа"*** гэж үзсэн.
4. **"Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам"** нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамаарагдахгүй хөдөлмөрийн насны болон хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй, хөдөлмөрийн наснаас дээш насны хүн амаар тодорхойлогдоно. Үүнд хөдөлмөрийн нөхцөл, онцлогоос шалтгаалан тэтгэврийн наснаас өмнө тэтгэвэр, тэтгэмж тогтоолгосон, хөдөлмөрийн чадвараа зургаан сараас дээш хугацаагаар түр болон бүрэн алдсан иргэн, хөдөлмөрийн насны өдрөөр суралцагч, хүндэтгэх ба хүндэтгэх бус шалтгаанаар хөдөлмөр эрхлээгүй болон хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй хүн амыг хамруулна.
5. **Үндсэн өрх.** Тухайн орон сууцанд ганц өрх амьдарч тохиолдолд "Үндсэн өрх" гэж ойлгоно.
6. **Хамт суудаг өрх.** Тухайн орон сууцанд амьдарч байгаа үндсэн өрхөөс бусад өрхийн хувьд тухайн орон сууцанд "Хамт суудаг өрх" гэж тодорхойлогдоно.
7. **Өрх үүсгээгүй хүмүүс.** Тооллогын үед хүн амьдарч байгаа бүх төрлийн сууц болох гэр, байшин, зориулалтын бус сууц болон бусад сууцанд суугаа өрх үүсгээгүй байна.

Хүн амын эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй ангилалд ХАОСТ-ын дараах асуулт, түүний хариултыг ашигласан байдлыг дараах зургаар үзүүлбэл:

ЗУРАГ 1.1. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДЛЫГ ТОДОРХОЙЛОХОД ХЭРЭГЛЭСЭН АСУУЛТ, ХАОСТ- 2010

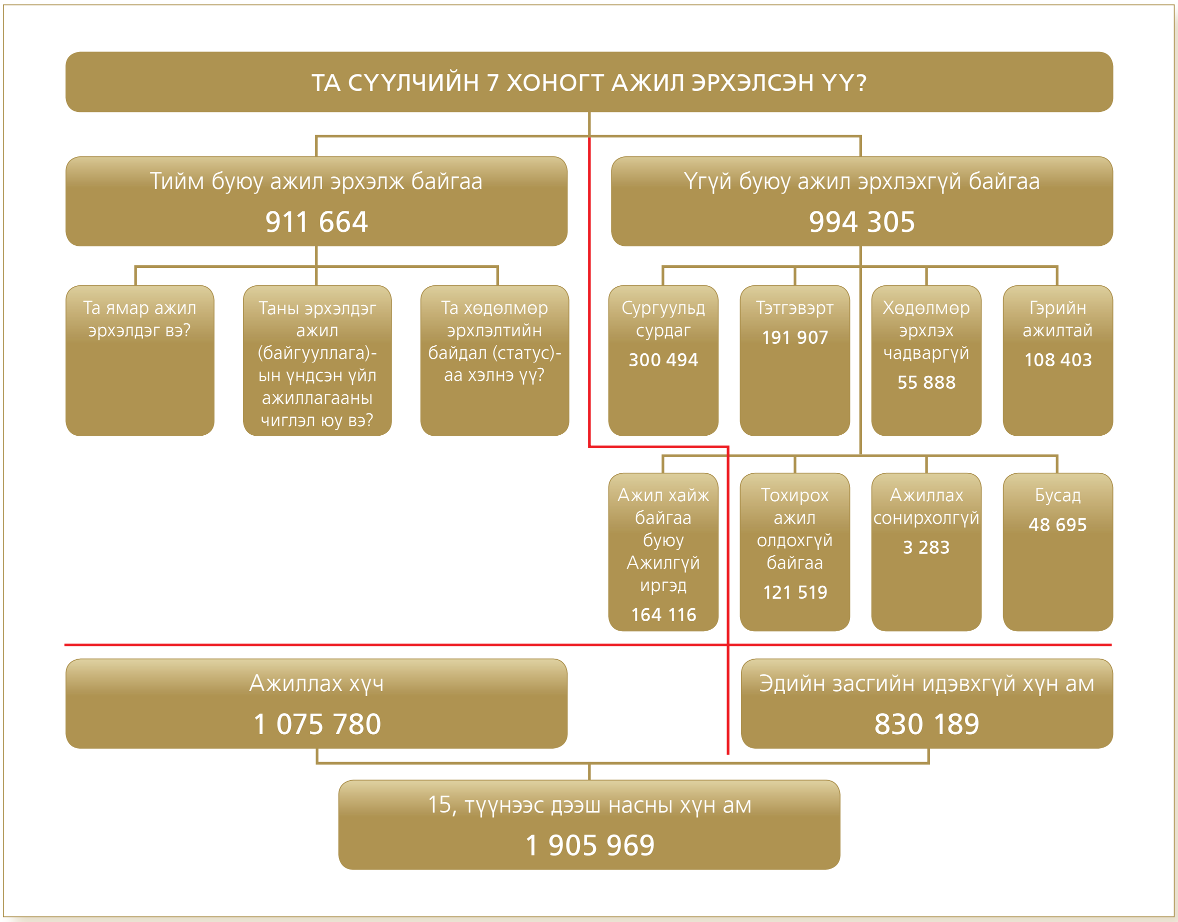

Хөдөлмөр эрхлэлттэй холбоотой эдгээр асуултыг 15, түүнээс дээш насны бүх хүнээс товын өмнөх 7 хоногт цалин, хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд нэгээс дээш цагаар оролцсон эсэхээр тодруулсан юм.

Зураг 2-оос харахад 2000 оны тооллогоор эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг 6 шалтгаанаар задлан гаргаж байсан бол 2010 оны тооллогоор 7 шалтгаанаар харууллаа. Энэ удаагийн тооллогоор “Ажиллах сонирхолгүй” гэсэн шалтгааныг нэмж асуусан юм. Энэ шалтгаанд “хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөр эрхлэх чадвартай боловч цалин, хөлстэй болон хувиараа хөдөлмөрлөж эдийн засгийн үйл ажиллагаанд ажиллах хүчээ нийлүүлэх сонирхолгүй хүнийг” ойлгох юм.

ЗУРАГ 1.2. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ БАЙГААГИЙН ШАЛГААН, 2000, 2010 ОН

2000 он

1. Сургуульд сурдаг
2. Тэтгэвэр, нөхөн олговорт
3. Өвчтэй, тахир дутуугийн групп
4. Гэрийн ажилтай
5. Тохирох ажил олдохгүй байгаа
6. Бусад

2010 он

1. Сургуульд сурдаг
2. Тэтгэвэрт
3. Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй
4. Гэрийн ажилтай
5. Тохирох ажил олдохгүй байгаа
6. Ажиллах сонирхолгүй
7. Бусад

Сүүлийн 2 удаагийн тооллогын асуулгаар хөдөлмөр эрхэлж байгаа иргэдийн ажил (байгууллагын)-ын үндсэн үйл ажиллагааны чиглэл (ЭЗБҮАСА) , эрхэлдэг ажлын төрөл буюу албан тушаал (АМА), хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал (статус)-ын талаарх мэдээлэл цуглуулагдсан юм. Иймээс тухайн хүний ажилладаг байгууллагын эдийн засгийн үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлийг “Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал - (ISIC-4.0)”, эрхэлдэг ажлын төрлийг “Үндэсний ажил мэргэжлийн ангилал (ISCO-08)”–аар задалж гаргасан нь 2000 он болон 2010 оны тооллогын үр дүнг харьцуулах боломжийг олгож байна. Эдгээр ангиллын ялгаатай болон ижил төстэй байдлыг гурав, дөрөвдүгээр бүлгээс дэлгэрэнгүй харж болно.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын өөрчлөлтөд нөлөөлж байгаа хүчин зүйл, эдгээрийн өөрчлөлтийг тодорхойлохын тулд энэхүү судалгаанд хүн амын нас, хүйс, хот, хөдөөгийн суурьшил, боловсролын түвшин, гэрлэлтийн байдал, хөгжлийн бэрхшээл, шилжих хөдөлгөөн зэрэг тооллогоор цуглуулсан мэдээллийг ашиглалаа.

Судалгаанд эдийн засгийн идэвх, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдлийн талаарх дараах үндсэн хэмжигдэхүүнүүдийг хэрэглэсэн юм. Үүнд:

1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин. Эдийн засгийн идэвх (ажиллах хүч)-тэй хүн амыг 15 ба түүнээс дээш насны хүн амд харьцуулж оролцооны түвшинг тодорхойлно.
2. Насны бүлэг дэх ажиллах хүчний оролцооны түвшин. Тухайн насны бүлэг дэх эдийн засгийн идэвхтэй хүн амыг тухайн насны нийт хүн амд харьцуулна.
3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин. Ажил эрхэлдэг хүн амын тоог эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын харьцаа байна.
4. Ажилгүйдлийн түвшин. Ажилгүй иргэдийн тоог эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд харьцуулна.

Дээр дурдсан аргачлалаар хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний оролцоо, ажилгүйдлийн түвшинг насны бүлэг, хүйс, аймаг, бүс нутаг, хот, хөдөөгөөр тодорхойллоо.

1.4 ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДАЛ

Улс орны хүн амын эдийн засгийн идэвхийн дүр төрхөд хөдөлмөрийн нийлүүлэлт, эрэлтийг тодорхойлж буй хүн ам зүйн байдал их нөлөөлдөг учраас эдийн засгийн идэвхийг судлахаасаа өмнө Монгол улсын хүн ам зүйн байдлыг товч танилцуулах нь зүйтэй гэж үзлээ.

ХҮН АМЫН ТОО, БАЙРШЛААР

Монгол Улсын суурин хүн амын тоо 2010 оны тооллогоор 2 754.7 мянга байна. Үүний 49.5 хувь эрэгтэйчүүд, 50.5 хувь эмэгтэйчүүд юм.

2010 оны ХАОСТ-оор Монгол Улсын 1км2 нутагт 1.7 хүн ногдож байгааг 2000 онтой харьцуулахад 0.2 пунктээр нэмэгдсэн хэдий ч хүн амын нягтрал ихээхэн сийрэг байна. Харин Улаанбаатар хотод 1км2 нутагт 245.6 хүн, Орхон аймагт 108.9 хүн, Дархан-Уул аймагт 27.5 хүн ногдож байгаа нь улсын дундажаас нилээд их байна. Үүний зэрэгцээ Архангай, Баян-Өлгий, Булган, Говь-Алтай, Дундговь, Завхан, Өвөрхангай, Сүхбаатар, Сэлэнгэ, Төв, Увс, Ховд, Хөвсгөл, Хэнтий аймгуудад хүн амын нягтрал 2000 оныхоос 0.1-0.3 пунктээр буурчээ.

Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотод 2000 онд нийт хүн амын 32.0 хувь оршин сууж байсан бол 2010 оны тооллогоор 43.6 хувь болж, 11.6 пунктээр нэмэгдсэн байна. Түүнчлэн Орхон, Өмнөговь аймгийн хүн амын эзлэх хувь 0.3 пунктээр, Дорноговь аймгийнх 0.1 пунктээр нэмэгдсэн боловч, бусад аймгуудын хувьд энэ хувь буурчээ. Энэ нь сүүлийн 10 жилд Улаанбаатар хот руу чиглэсэн шилжих хөдөлгөөн нилээд нэмэгдэж, цаашдаа Орхон, Өмнөговь, Дорноговь аймаг руу чиглэсэн шилжих хөдөлгөөн нэмэгдэх хандлагатай байгааг харуулж байгаа юм.

ХҮСНЭГТ 1.1. ХҮН АМЫН НЯГТРАЛ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2000, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	2000			2010		
	Мян.хүн	Дунд эзлэх хувь	Хүн/km^2	Мян.хүн	Дунд эзлэх хувь	Хүн/km^2
БҮГД	**2373.5**	**100**	**1.5**	**2647.5**	**100.0**	**1.7**
Архангай	97.1	4.1	1.8	84.1	3.2	1.5
Баян-Өлгий	91.1	3.8	2.0	85.2	3.2	1.9
Баянхонгор	84.8	3.5	0.7	75.7	2.9	0.7
Булган	61.8	2.6	1.3	53.1	2.0	1.1
Говь-Алтай	63.7	2.7	0.5	53.2	2.0	0.4
Дорноговь	50.6	2.1	0.5	57.9	2.2	0.5
Дорнод	75.4	3.2	0.6	68.9	2.6	0.6
Дундговь	51.5	2.2	0.7	38.6	1.5	0.5
Завхан	90.0	3.8	1.1	64.9	2.4	0.8
Өвөрхангай	111.4	4.7	1.8	100.4	3.8	1.6
Өмнөговь	46.9	2.0	0.3	60.9	2.3	0.4
Сүхбаатар	56.2	2.4	0.7	51.1	1.9	0.6
Сэлэнгэ	100.0	4.2	2.4	95.8	3.6	2.3
Төв	99.3	4.2	1.3	83.8	3.2	1.1
Увс	90.0	3.8	1.3	72.9	2.7	1.0
Ховд	86.8	3.7	1.1	76.3	2.9	1.0
Хөвсгөл	119.1	5.0	1.2	114.3	4.3	1.1
Хэнтий	70.9	3.0	0.9	65.3	2.5	0.8
Дархан-Уул	83.3	3.5	25.4	90.6	3.4	27.5
Улаанбаатар	760.1	32.0	161.7	1154.3	43.6	245.6
Орхон	71.5	3.0	85.1	87.1	3.3	108.9
Говьсүмбэр	12.2	0.5	2.2	13.1	0.5	2.4

Манай улсын 713.8 мянган өрхөд 2553.8 мянган хүн амьдарч, өрхийн ам бүлийн дундаж тоо 3.4 байна. Харин өрх үүсгээгүй амьдарч байгаа 93.8 мянган хүн байна. Өрхийн тоог хэлбэрээр нь авч үзвэл ам бүлээрээ байгаа 445.0 мянган өрх 62.4 хувийг, нийлмэл 177.9 мянган өрх 24.9 хувийг, ганц бие 75.9 мянган өрх буюу 10.6 хувийг, холимог 14.9 мянган өрх 2.1 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 1.2-оос харахад 2010 онд нийт 713.8 мянган өрх тоологдсон нь 2000 оныхоос 31.9 хувиар, хотын өрхийн тоо 61.9 хувиар нэмэгдэж, харин хөдөөгийн өрхийн тоо 4.3 хувиар буурчээ.

ХҮСНЭГТ 1.2. ӨРХИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Байршил	2000		2010		
	Өрхийн тоо	Дунд эзлэх хувь	Өрхийн тоо	Дунд эзлэх хувь	
БҮГД	**541.1**	**100.0**	**713.8**	**100.0**	**131.9**
Хот	296.4	54.8	479.5	67.2	161.9
Хөдөө	244.7	45.2	234.3	32.8	95.7

ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Тухайн орны ажиллах хүчний тоо хэмжээ, өсөлтөд хүн амын насны бүтэц ихээхэн нөлөөлдөг. Хүн амын нас, хүйсийн бүтцийг хүснэгт 1.3-д харуулав. Нийт хүн амд 20-24 насныхан 11.4 хувийг эзэлж байгаа нь бусад насны бүлгийнхээс хамгийн өндөр байгаа бөгөөд хүйсээр авч үзэхэд эрэгтэйчүүдийн 11.6 хувь, эмэгтэйчүүдийн 11.1 хувь нь энэ насны бүлэгт хамрагдаж байна. Манай улсын хүн ам залуу насны бүтэцтэй өөрөөр хэлбэл 15 хүртэлх насны хүн амын эзлэх хувь өндөр хэвээр байна. Төр, засгийн зүгээс хүүхэд, залуучуудад чиглэсэн боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхээр хэрэгжүүлж байгаа бодлого, хөтөлбөрүүдийн цар хүрээг өргөтгөх нь урьдын адил чухлаар тавигдаж байна.

ХҮСНЭГТ 1.3. ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй		Хүйсийн харьцаа[1]
	Бүгд	Дунд эзлэх хувь	Бүгд	Дунд эзлэх хувь	Бүгд	Дунд эзлэх хувь	
БҮГД	**2 754 685**	**100.0**	**1 363 923**	**100.0**	**1 390 762**	**100.0**	**98.1**
0-4	293 096	10.6	148 825	10.9	144 271	10.4	103.2
5-9	219 384	8.0	111 712	8.2	107 672	7.7	103.8
10-14	240 398	8.7	121 834	8.9	118 564	8.6	102.8
15-19	266 821	9.7	134 980	9.9	131 841	9.5	102.4
20-24	312 583	11.4	157 636	11.6	154 947	11.1	101.7
25-29	268 721	9.8	134 651	9.9	134 070	9.6	100.4
30-34	239 380	8.7	119 477	8.7	119 903	8.6	99.6
35-39	215 726	7.8	106 616	7.8	109 110	7.9	97.7
40-44	187 197	6.8	91 653	6.7	95 544	6.9	95.9
45-49	162 924	5.9	79 103	5.8	83 821	6.0	94.4
50-54	123 965	4.5	58 751	4.3	65 214	4.7	90.1
55-59	72 698	2.6	33 653	2.5	39 045	2.8	86.2
60-64	49 757	1.8	22 223	1.6	27 534	2.0	80.7
65-69	38 394	1.4	17 316	1.3	21 078	1.5	82.2
70+	63 641	2.3	25 493	1.9	38 148	2.7	66.8

[1] 100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэйчүүдийн тоо

Улсын дунджаар 100 эмэгтэйд 98 эрэгтэй ногдож байна. Хүйсийн харьцаа 25-29 наснаас доош бүлэгт 100-аас их, 30-34 наснаас дээш бүлэгт 100-аас бага, ялангуяа 70, түүнээс дээш насны бүлэгт хамгийн бага буюу 67 байна.

Зураг 1.3-т Хүн амын насны бүтцийг Хүн ам, орон сууцны сүүлийн 4 удаагийн тооллогын дүнгээр харуулав. 2010 онд нийт хүн амын 67.2 хувийг 15-59 нас буюу хөдөлмөрийн насны хүн ам, 27.3 хувийг 0-14 насны хүүхэд, 5.5 хувийг 60, түүнээс дээш насны хүн ам эзэлж байна. Хүн амын насны бүтцэд сүүлийн 40 гаруй жилд гарсан өөрчлөлтөөс харахад хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь тогтвортой нэмэгдэж, харин 0-14 насны хүүхдүүдийн эзлэх хувь буурч байгаа хандлага ажиглагдлаа.

ЗУРАГ 1.3. ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЭЦ, 1979, 1989, 2000, 2010 ОН

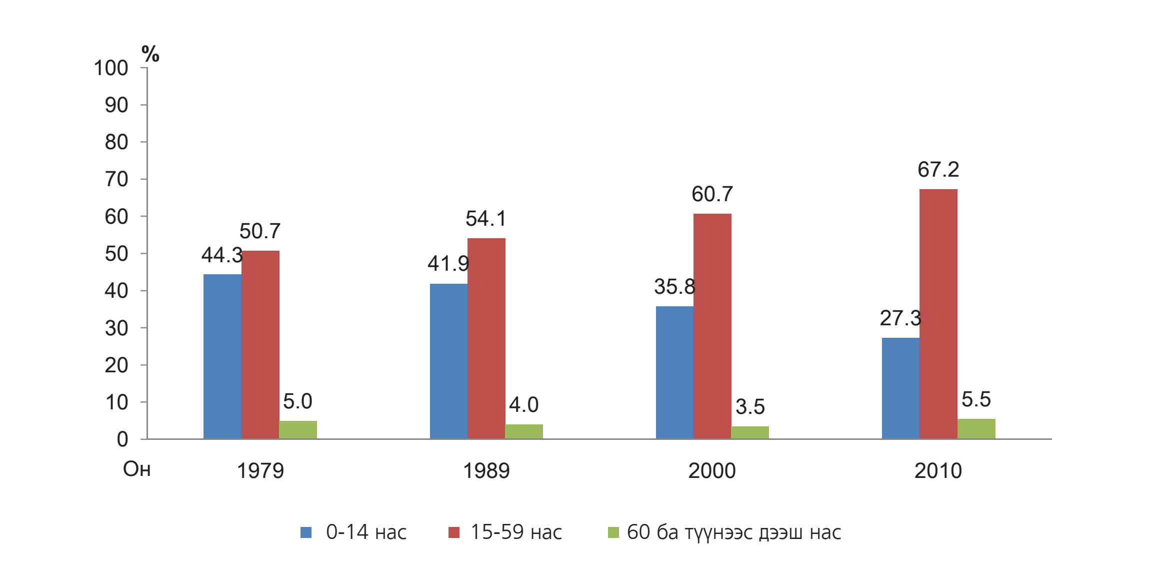

Сүүлийн тооллогын дүнгээр 60, түүнээс дээш насны хүн амын эзлэх хувь 5.5 хувь болж, 2000 оноос 2.0 пунктээр, 1989 оныхоос 1.5 пунктээр, 1979 оныхоос 0.5 пунктээр нэмэгдэв. Ахмад настны нийгмийн хамгааллын асуудал, тухайлбал тэтгэвэр, тэтгэмж, эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүрээ, чанар, санхүүжилт болон ажиллах хүчийг зөв зохистой байршуулах асуудалд онцгой анхаарал хандуулах хэрэгтэй байна.

ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ

Монгол Улсын "Хөдөлмөрийн тухай" хуулинд тэтгэврийн насыг эрэгтэйчүүдийн хувьд 60 нас, эмэгтэйчүүдийн хувьд 55 нас гэж заасан байдаг. Гэхдээ олон улсын түвшинд харьцуулагдахуйц байдлыг хангах үүднээс хүүхдэд 0-14 нас, өндөр настанд 65 ба түүнээс дээш насыг хамааруулж хүн ам зүйн ачааллыг тооцож байна.

Хүн ам зүйн ачааллыг 15 хүртэлх насны хүүхэд болон 65, түүнээс дээш насны хүн амын тооны нийлбэрийг 15-64 насны хүн амын тоонд харьцуулж гаргах бөгөөд 2010 оны тооллогоор энэ үзүүлэлт манай улсын хувьд 45 гарлаа.

ХҮСНЭГТ 1.4. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ, 1989, 2000, 2010 ОН

	1989	2000	2010
БҮГД	**85**	**65**	**45**
Хүүхэд	77	59	40
Хөгшид	8	6	5

Сүүлийн 3 удаагийн тооллогын үр дүнгээс харахад хүн ам зүйн ачаалал хурдтай буурч байна. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам буюу 15-64 насны 100 хүн тутамд 0-14 насны 40 хүүхэд, 65, түүнээс дээш насны 5 хүн ногдож байна.

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДАЛ

Арван тав, түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдлыг эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам (зарим тохиолдолд ажиллах хүч), эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам гэсэн 2 ойлголтоор тодорхойлж байна. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хөдөлмөр эрхэлж байгаа ажил эрхэлдэг хүн ам болон ажилгүй иргэдийг хамруулдаг учраас нийгэм, эдийн засгийн бодлого боловсруулагч нарт маш чухал үзүүлэлтэд тооцогддог. Өөрөөр хэлбэл эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам тухайн үед ажиллаж байгаа болон ажил хийхэд бэлэн байгаа хүмүүсээс бүрдэнэ.

Зураг 1.4-өөс харахад 2010 оны тооллогоор Монгол Улсын 15, түүнээс дээш насны хүн амын 56.4 хувийг эдийн засгийн идэвхтэй буюу ажиллах хүчинд багтаж хүн ам эзэлж байгаа бөгөөд 2000 оныхоос түвшнээс 5.5 пунктээр буурсан байна.

ЗУРАГ 1.4. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, 2000, 2010 ОН

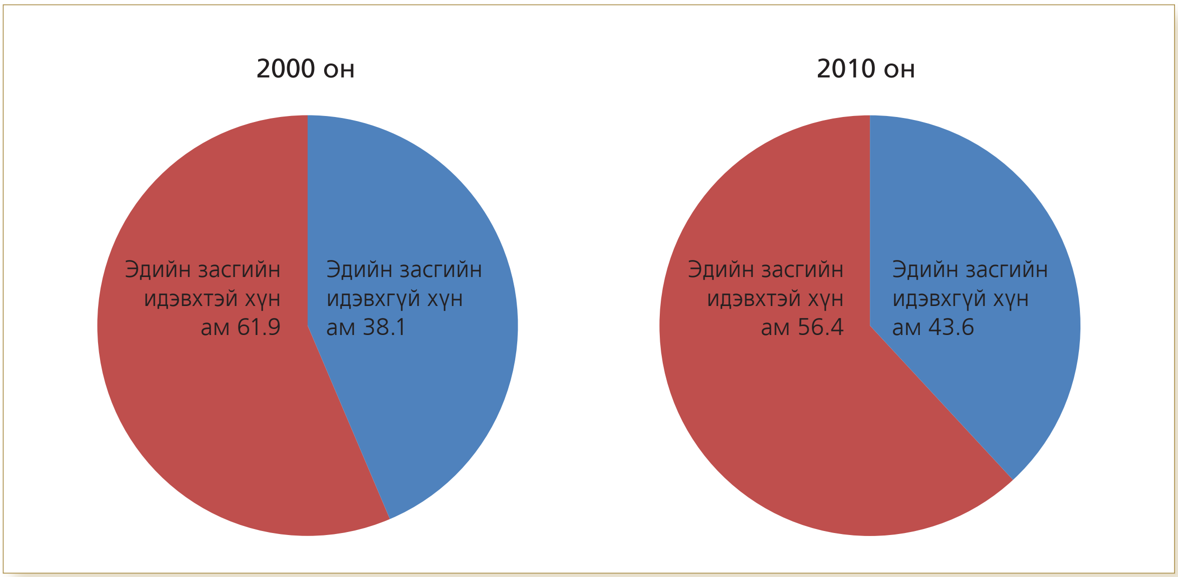

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын эзлэх хувийн жин 2000 онд 38.1 байсан бол 2010 онд 43.6 хувь болж нэмэгдсэн байна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг бүрдүүлж байдаг сургуульд сурдаг хүн амын тоо 2000 оныхоос 129.5 мянга буюу 75.7 хувиар нэмэгджээ. Энэ үзүүлэлтийг нас, хүйс, байршил зэргээр тооцоход ялгаатай үр дүн гарна.

Нийт хүн амд эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын эзлэх хувь 25-29 насныханд бусад бүлгийн насныхнаас хамгийн өндөр хувьтай байна.

ЗУРАГ 1.5. НИЙТ ХҮН АМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2000, 2010 ОН

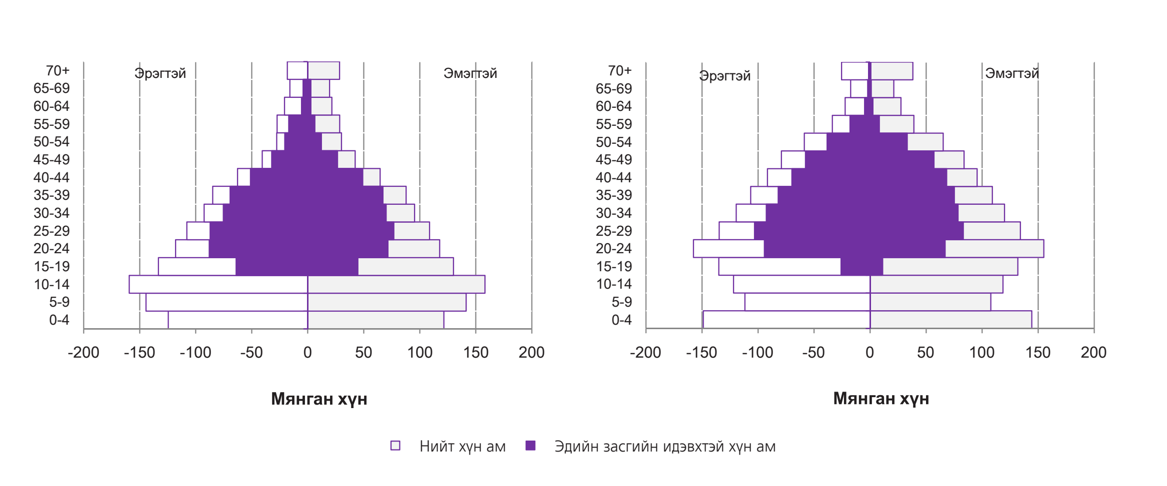

Дээрх зургаас харахад 10 жилийн өмнө нийт хүн амд 10-14 насныхан дийлэнх хувийг эзэлж байсан бол 2010 онд энэ насныхан 20-24 насны бүлэгт шилжиж, мөн нийт хүн амын ихэнх хувийг эзэлж байна. 2000 онд 15-19 насны бүлэг дэх эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам энэ насны бүлэг дэх хүн амын 41.2 хувийг эзэлж байсан бол 2010 онд 13.9 хувь болж 27.3 пунктээр багасав. 2010 онд 20-24 насны бүлэгт хамаарах нийт хүн амын тоо 2000 оныхоос 32.6 хувиар нэмэгдсэн байхад энэ насны эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын тоо 1.1 хувиар нэмэгдсэн нь их, дээд сургуулиудын оюутны тоо нэмэгдсэнтэй холбоотой гэж үзэж болно.

Хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо өсөхийг хүн ам зүйн цонх нээгдэх гэж ойлгодог. Манай улсын хувьд нийт хүн амын дунд хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувийн жин 2000 онд 59.0 байсан бол 2010 оны тооллогоор 67.2 болж 8.2 пунктээр нэмэгдснийг хүн амын цонхны үе нээгдсэн гэж үзэж болохоор байна.

Хөгжлийн энэхүү таатай нөхцөл боломжийг үр өгөөжтэй ашиглах талаар зориудын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

1.5 АЖИЛЛАХ ХҮЧИНД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛСИЙН НӨЛӨӨЛӨЛ

Зураг 1.6-д 2010 оны ХАОСТ-ын үр дүнгээр гарсан хүн амын насны бүлгээрх ажиллах хүчний оролцооны түвшинг 2000 оны тооллогын үр дүнтэй харьцуулж харуууллаа. 25-29 наснаас доош насны бүлэгт хүн амын ажиллах хүчний оролцоо доогуур байгаа нь эдгээр насны бүлэгт хамаарах хүн амын ихэнх нь суралцдаг гэсэн шалтгаанаар хөдөлмөр эрхлэхгүй буюу эдийн засгийн идэвхгүй байдагтай холбоотой юм. Хүн амын ихэнх нь буюу 70-80 хувь 25-44 насанд хөдөлмөр идэвхтэй эрхэлж байхад 45-59 насныхны эдийн засгийн идэвх аажмаар, 60-аас дээш насанд эрчимтэй буурч байгаа нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын өсөлт, бууралтад хүн амын нас чухал үүрэг гүйцэтгэдгийг гэрчилж байна.

ЗУРАГ 1.6. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 2000, 2010 ОН

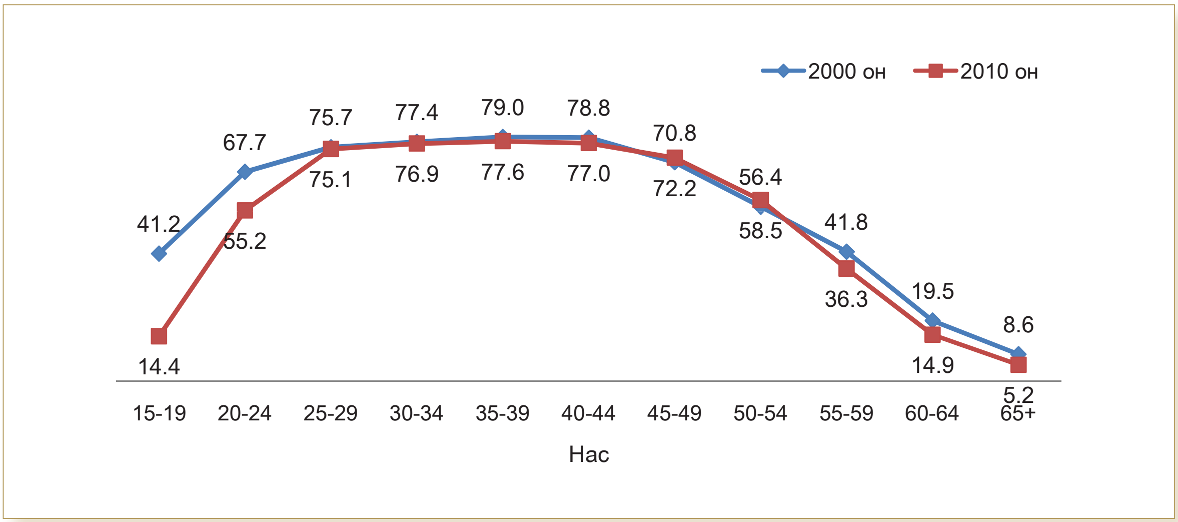

Зураг 1.7-аас харахад улсын хэмжээнд дээд боловсролтой хүн амын эдийн засгийн идэвх бусад боловсролын түвшинтэй хүн амынхаас өндөр байгаа нь дээд боловсролтой хүний нөөцийн хэрэгцээ шаардлага улам өсч байгааг харуулж байна.

ЗУРАГ 1.7. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХУВИАР, 2010 ОН

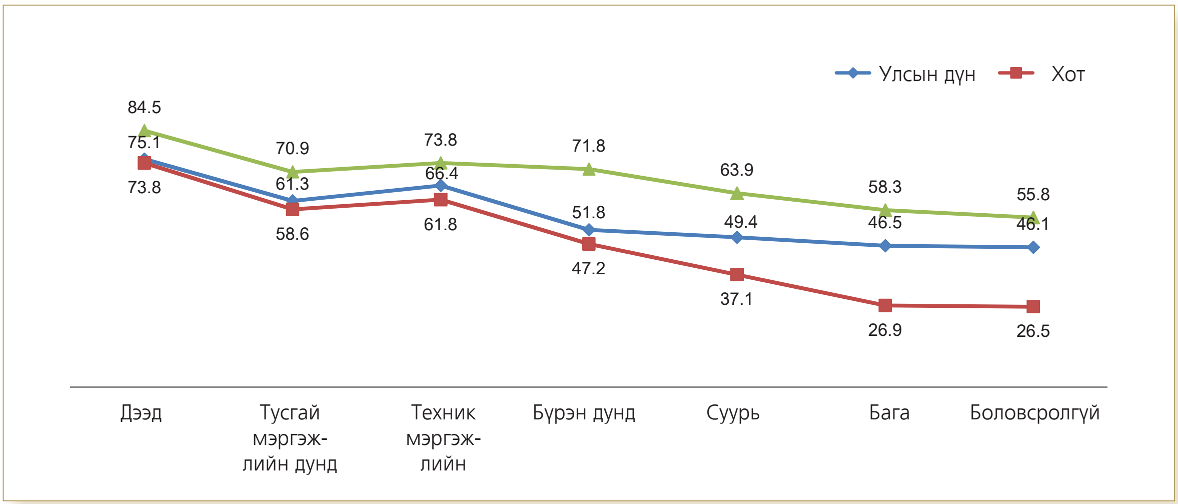

Хүснэгт 1.5-аас харахад хотын хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 52.3 хувь, хөдөөгийн хүн амынх 66.1 хувь байгаа нь 13.8 пунктээр илүү байна.

ХҮСНЭГТ 1.5. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	Улсын дүн		Хот		Хөдөө	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010
АХОТ	61.9	56.4	53.8	52.3	73.6	66.1
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	944 083	1 075 780	483 859	695 900	460 224	379 880
15 ба түүнээс дээш насны хүн ам	1 524 372	1 905 969	898 676	1 331 679	625 696	574 290

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ БУЮУ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ БАЙДАЛ

2.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

2010 онд 15, түүнээс дээш насны 1906.0 мянган хүн тоологдсоны 1705.8 мянга нь эдийн засгийн идэвхтэй, үүнээс 911.7 мянган хүн тооллогын товын өмнөх 7 хоногт цалин, хөлс орлого олох зорилгоор дор хаяж нэг цаг хөдөлмөр эрхэлсэн, 164.1 мянган хүн ажилгүй гэж хариулсан байна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам 830.2 мянгад хүрснийг 2000 оны тооллогынхтой харьцуулахад 43.1 хувиар буюу 249.9 мянган хүнээр нэмэгджээ (Хүснэгт 2.1).

ХҮСНЭГТ 2.1. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДАЛ , 2000, 2010 ОН

	2000	2010	$\frac{2010}{2000}$ %
15 ба түүнээс дээш насны хүн ам	1 524 372	1 905 969	125.0
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	944 083	1 075 780	113.9
Ажил эрхэлдэг хүн ам	779 151	911 664	117.0
Ажилгүй иргэд	164 932	164 116	99.5
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	580 289	830 189	143.1
Сургуульд сурдаг	171 003	300 494	175.7
Тэтгэвэрт	163 666	191 907	117.3
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	36 912	55 888	151.4
Гэрийн ажилтай	76 307	108 403	142.1
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	90 353	121 519	134.5
Ажиллах сонирхолгүй	-	3 283	-
Бусад	42 048	48 695	115.8

2.2 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМ

Монгол Улсын 2010 оны тооллогоор эдийн засгийн идэвхтэй 1075.8 мянган хүн байгаагийн 54.9 хувь буюу 590.1 мянга нь эрэгтэйчүүд, 45.1 хувь буюу 485.6 мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Хотод амьдарч буй эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 695.9 мянга байгаа нь хөдөөгийнхөөс 316.0 мянгаар илүү байв.

10 жилийн өмнө 10-14, 15-19 насны хүүхдүүд суурин хүн амын ихэнх хувийг эзэлж байсан (Бүлэг I-ийн зураг 1.5-аас харах) бол тэдгээр нь 2010 он гэхэд 20-24 нас, 25-29 насны бүлэгт шилжин орж, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын ихэнх хувийг бүрдүүлж байгааг Хүснэгт 2.2-т харуулав. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 30-49 нас хүртэл аажим, 50 наснаас эрчимтэй буурч байна. Энэ өөрчлөлт нь эрэгтэйчүүд болон эмэгтэйчүүдийн хувьд адил байна.

ХҮСНЭГТ 2.2. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Улсын дүн			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	**1 075 780**	**590 132**	**485 648**	**695 900**	**372 658**	**323 242**	**379 880**	**217 474**	**162 406**
15-19	37 123	25 877	11 246	18 011	11 805	6 206	19 112	14 072	5 040
20-24	161 264	94 362	66 902	107 229	61 629	45 600	54 035	32 733	21 302
25-29	186 231	103 093	83 138	123 976	68 351	55 625	62 255	34 742	27 513
30-34	171 081	92 591	78 490	111 189	59 686	51 503	59 892	32 905	26 987
35-39	157 058	81 957	75 101	102 326	52 363	49 963	54 732	29 594	25 138
40-44	138 097	69 752	68 345	89 680	43 648	46 032	48 417	26 104	22 313
45-49	114 685	57 707	56 978	75 526	36 602	38 924	39 159	21 105	18 054
50-54	71 470	38 365	33 105	45 746	23 592	22 154	25 724	14 773	10 951
55-59	26 149	17 925	8 224	15 775	10 554	5 221	10 374	7 371	3 003
60-64	7 372	4 890	2 482	4 126	2 745	1 381	3 246	2 145	1 101
65+	5 250	3 613	1 637	2 316	1 683	633	2 934	1 930	1 004

Хот, суурин газарт 15-19 насны эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам нийт эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 2.6 хувийг эзэлж байхад хөдөө, орон нутагт энэ насны бүлгийнхэн 5.0 хувийг эзэлж байгаа нь хөдөөний ихэнх залуучууд ерөнхий боловсролын сургууль төгссөний дараа шууд хөдөлмөр эрхэлдэгтэй холбоотой юм.

Хүснэгт 2.3-д эдийн засгийн идэвхтэй хүн амыг нийслэл, аймаг болон бүсээр үзүүллээ. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 42.0 хувь нь Улаанбаатар хотод, 20.5 хувь нь Хангайн бүсэд, 17.9 хувь нь Төвийн бүсэд, 12.5 хувь нь Баруун бүсэд, 7.1 хувь нь Зүүн бүсэд байна. Өвөрхангай, Хөвсгөл аймгуудын эдийн засгийн идэвхтэй ихтэй хүн амын тоо өндөр байгаа нь Хангайн бүсийн хүн амын эдийн засгийн идэвх өндөр байгаад нөлөөлж байна.

Өмнөговь аймагт эдийн засгийн идэвхтэй байгаа эрэгтэйчүүдийн тоо эмэгтэйчүүдийнхээс даруй 88.0 хувиар, Баянхонгор аймагт 14.3 хувиар илүү дүр зураг харагдлаа.

ХҮСНЭГТ 2.3 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМ, БҮС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН.

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
УЛСЫН ДУНДАЖ	**1 075 780**	**590 132**	**485 648**	**695 900**	**372 658**	**323 242**	**379 880**	**217 474**	**162 406**
БАРУУН БҮС	**134 019**	**74 306**	**59 713**	**41 980**	**22 002**	**19 978**	**92 039**	**52 304**	**39 735**
Баян-өлгий	29 107	16 719	12 388	10 308	5 589	4 719	18 799	11 130	7 669
Говь-Алтай	22 701	12 400	10 301	6 563	3 372	3 191	16 138	9 028	7 110
Завхан	25 918	14 085	11 833	5 990	2 994	2 996	19 928	11 091	8 837
Увс	28 384	15 633	12 751	9 680	5 103	4 577	18 704	10 530	8 174
Ховд	27 909	15 469	12 440	9 439	4 944	4 495	18 470	10 525	7 945
ХАНГАЙН БҮС	**220 594**	**119 329**	**101 265**	**87 285**	**45 920**	**41 365**	**133 309**	**73 409**	**59 900**
Архангай	36 841	19 867	16 974	7 317	3 727	3 590	29 524	16 140	13 384
Баянхонгор	33 587	17 911	15 676	11 004	5 689	5 315	22 583	12 222	10 361
Булган	24 414	13 439	10 975	5 780	2 986	2 794	18 634	10 453	8 181
Орхон	35 897	19 357	16 540	34 550	18 585	15 965	1 347	772	575
Өвөрхангай	42 478	23 055	19 423	14 401	7 478	6 923	28 077	15 577	12 500
Хөвсгөл	47 377	25 700	21 677	14 233	7 455	6 778	33 144	18 245	14 899
ТӨВИЙН БҮС	**193 044**	**110 983**	**82 061**	**83 772**	**45 315**	**38 457**	**109 272**	**65 668**	**43 604**
Говьсүмбэр	5 704	3 163	2 541	4 215	2 254	1 961	1 489	909	580
Дархан-Уул	34 988	19 108	15 880	28 517	15 379	13 138	6 471	3 729	2 742
Дорноговь	26 087	14 751	11 336	14 336	8 003	6 333	11 751	6 748	5 003
Дундговь	17 393	9 328	8 065	5 493	2 855	2 638	11 900	6 473	5 427
Өмнөговь	33 794	22 061	11 733	7 789	4 165	3 624	26 005	17 896	8 109
Сэлэнгэ	39 101	21 923	17 178	18 382	9 986	8 396	20 719	11 937	8 782
Төв	35 977	20 649	15 328	5 040	2 673	2 367	30 937	17 976	12 961
ЗҮҮН БҮС	**75 868**	**42 306**	**33 562**	**30 608**	**16 213**	**14 395**	**45 260**	**26 093**	**19 167**
Дорнод	26 098	14 655	11 443	12 841	6 677	6 164	13 257	7 978	5 279
Сүхбаатар	22 952	12 808	10 144	6 544	3 597	2 947	16 408	9 211	7 197
Хэнтий	26 818	14 843	11 975	11 223	5 939	5 284	15 595	8 904	6 691
УЛААНБААТАР									
Улаанбаатар	452 255	243 208	209 047	452 255	243 208	209 047	-	-	-

Сүүлчийн 10 жилд хүн амын эдийн засгийн идэвхтэй байдал аймаг, нийслэлд хэрхэн өөрчлөгдснийг хавсралт 1-ийн хүснэгт 1-ээс үзнэ үү. Улаанбаатар хотод эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 64.4 хувиар, Өмнөговь аймагт 50.8 хувиар, Орхон аймагт 26.8 хувиар, Говьсүмбэр аймагт 25.3 хувиар, Дархан-Уул 17.6 хувиар, Дорноговь аймагт 13.2 хувиар, Сэлэнгэ аймагт 9.0 хувиар нэмэгдэж, харин бусад аймагт буурав.

Арван тав, түүнээс дээш насны ямар нэгэн боловсрол эзэмшсэн 1824.3 мянган хүний 56.9 хувь нь, харин боловсролгүй 81.7 мянган хүний 46.1 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй байна. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 96.5 хувь нь боловсролтой, үүний дотор 34.3 хувь нь бүрэн дунд, 28.4 хувь нь дээд, 17.4 хувь нь суурь, 8.8 хувь нь бага, 7.3 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд, 3.9 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн боловсрол эзэмшсэн хүн байна. Харин эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 3.5 хувийг боловсролгүй хүн ам эзэлж, үүнээс 68.3 хувь нь бичиг үсэг мэддэг, 31.7 хувь нь бичиг үсэг мэддэгүй гэж хариулжээ (Хавсралт 1-ийн хүснэгт 1).

Зураг 2.1-д эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд боловсролтой, боловсролгүй эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын эзлэх хувийн жинг сүүлчийн 2 тооллогын дүнгээр харууллаа. 2010 оны тооллогоор боловсролтой эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын эзлэх хувь 96.5 болж 2000 оныхоос 0.2 пунктээр нэмэгдсэн байна. 2010 оны тооллогын дүнгээр боловсролтой эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 1038.2[2] мянгад хүрч 2000 оныхоос 129.5 мянга буюу 14.2 хувиар нэмэгдсэн байна.

[2] Хавсралт 1-ийн хүснэгт 1

ЗУРАГ 2.1 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМД БОЛОВСРОЛТОЙ, БОЛОВСРОЛГҮЙ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2000, 2010 ОН.

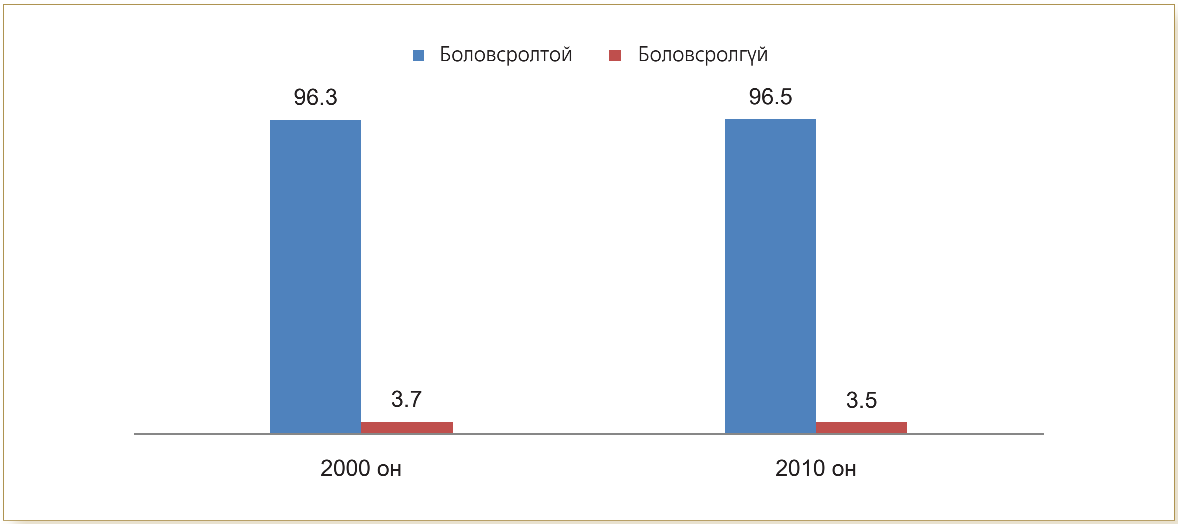

2.3 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН

Эдийн засгийн идэвхтэй байдлыг илүү тодорхой илэрхийлэх хэмжүүр бол ажиллах хүчний оролцооны түвшин юм. Энэхүү үзүүлэлт нь 2010 онд 56.4 хувь болж ь 2000 оныхоос 5.5 пунктээр буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 2.4. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, 2000, 2010 ОН.

	2000	2010	2010/2000 %
15, түүнээс дээш насны хүн ам	1 524 372	1 905 969	125.0
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	944 083	1 075 780	113.9
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин	61.9	56.4	

2.4 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАС, ХҮЙСЭЭР

Ажиллах хүчний оролцооны түвшинг нас, хүйсээр, сүүлчийн 2 удаагийн тооллогын үр дүнгээр хүснэгт 2.5-д харууллаа. 2000 онд 15-19 насны бүлгийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 41.2 хувь байсан бол 2010 онд 14.4 хувь болж 26.8 пунктээр буурсан нь бусад насны бүлгийнхээс онцлогтой байна. Мөн эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин энэ насны бүлэгт эрс буурчээ. Манай улсын хувьд сүүлийн 10 жилд хувийн хэвшлийн ерөнхий боловсролын болон их, дээд сургууль, коллежууд олноороо байгуулагдаж, түүнд суралцагчдын тоо жил ирэх тусам нэмэгдэж байна. Зах зээлийн шилжилтийн үед сургууль завсардалт ихтэй, хүүхэд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт их байсан бол сүүлийн жилүүдэд 15-19 насны бүлгийн хүүхэд, залуучуудын дийлэнх нь сургуульд суралцаж (15-19 насны 201.3 мянган хүн сургуульд хамрагдсан нь 2000 оныхоос 61.6 хувиар нэмэгдсэн) байгаагаас хөдөлмөр эрхлэх нь багассан гэж дүгнэж болно.

ХҮСНЭГТ 2.5. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН.

Насны бүлэг	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010
БҮГД	**61.9**	**56.4**	**53.8**	**52.3**	**73.6**	**66.1**
15-19	41.2	14.4	23.9	9.6	65.8	27.6
20-24	67.7	55.2	53.5	48.3	87.0	76.8
25-29	75.7	75.1	67.2	72.2	87.3	81.6
30-34	77.4	76.9	72.0	74.4	85.5	82.0
35-39	79.0	77.6	75.4	75.2	85.2	82.5
40-44	78.8	77.0	75.2	74.7	84.8	81.8
45-49	70.8	72.2	66.8	69.5	77.1	78.3
50-54	56.4	58.5	51.3	55.1	64.3	66.0
55-59	41.8	36.3	33.7	32.0	51.4	45.8
60-64	19.5	14.9	12.9	11.9	26.5	22.0
65+	8.6	5.2	4.0	3.4	13.8	8.8

2000 онд 35-39 насны бүлгийн хүн амын эдийн засгийн идэвх хамгийн өндөр буюу 79.0 хувь байсан бөгөөд 2010 онд мөн хамгийн өндөр буюу 77.6 хувь болов.

Сүүлийн 2 тооллогын дүнгээс харахад эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 15-19 насанд харьцангуй доогуур байснаа 25-44 насанд хамгийн өндөр болж, 55 нас хүртэл аажим, түүнээс дээш насанд илүү хурдан буурч байна.

Бүх насны бүлэг дэх эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс доогуур байна. Эдийн засгийн хүчин зүйлээс гадна хүн ам зүйн (гэрлэлтийн нас, хүүхдийн тоо) болон нийгэм, соёлын хүчин зүйлсээс шалтгаалж, эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлт бага байдаг.

ЗУРАГ 2.2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

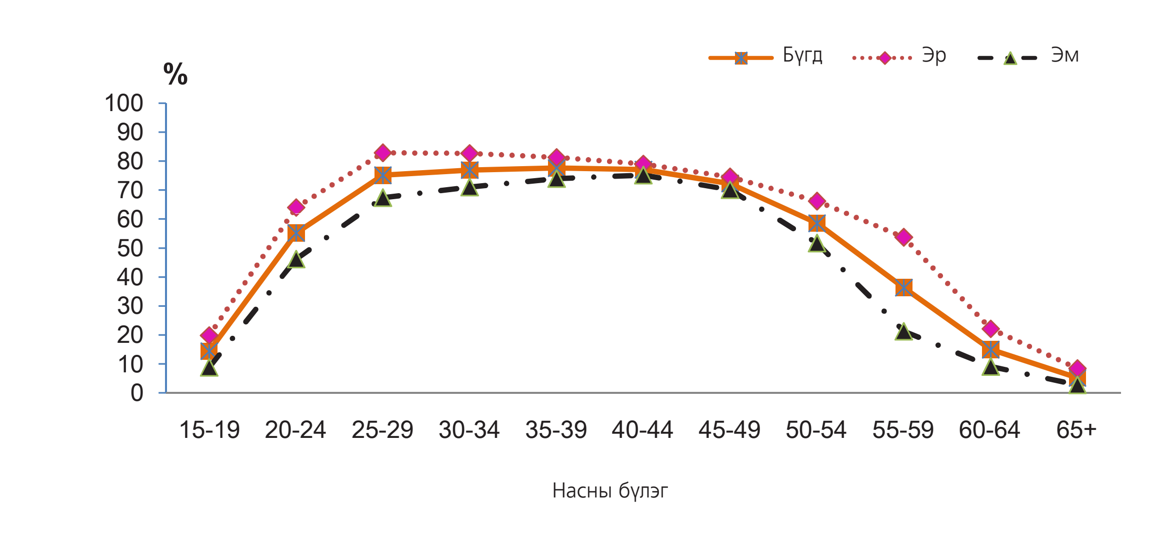

Улсын хэмжээнд ажиллах хүчний оролцооны түвшин 35-39 насанд хамгийн өндөр буюу 77.6 хувь байгаа бөгөөд ихэнх аймагт мөн энэ насны бүлэгт ажиллах хүчний оролцооны түвшин өндөр байгаа юм. Өмнөговь аймгийн хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин бүх насны бүлэгт бусад аймгуудаас харьцангуй өндөр байна.

Зураг 2.2-ээс харахад 40-44 настай эмэгтэйчүүдийн оролцооны түвшин бусад насныхнаас өндөр, эрэгтэйчүүдийн хувьд 25-29 насанд хамгийн өндөр буюу 82.8 хувь байна.

ХҮСНЭГТ 2.6. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**56.4**	**14.4**	**55.2**	**75.1**	**76.9**	**77.6**	**77.0**	**72.2**	**58.5**	**36.3**	**14.9**	**5.2**
Архангай	63.9	22.7	67.7	83.7	85.1	84.4	83.4	78.5	65.5	43.0	18.5	8.5
Баян-өлгий	54.2	13.5	61.9	74.5	74.6	73.6	74.3	69.8	56.6	33.8	8.8	1.7
Баянхонгор	65.2	27.2	75.6	80.9	82.0	82.0	81.6	78.3	66.2	45.4	20.6	9.2
Булган	65.3	21.5	75.7	82.9	84.5	84.0	81.9	78.0	66.5	47.2	22.5	7.4
Говь-Алтай	62.4	17.0	62.5	78.4	79.5	80.2	80.0	79.3	71.3	48.6	22.7	10.2
Дорноговь	63.9	21.2	67.4	80.2	80.7	82.8	78.9	75.0	60.9	41.2	22.3	5.7
Дорнод	53.3	18.3	64.0	71.3	72.0	69.5	66.7	62.1	46.6	29.5	13.0	2.6
Дундговь	65.8	20.1	78.5	85.0	84.8	85.8	85.2	82.2	68.1	50.6	22.4	8.2
Завхан	58.8	15.6	67.9	77.4	76.1	76.8	76.7	74.9	60.0	36.0	15.4	5.8
Өвөрхангай	62.1	23.0	74.1	79.8	79.7	80.7	78.7	75.1	61.6	40.9	18.3	7.4
Өмнөговь	74.7	32.1	83.8	87.5	88.3	89.1	87.5	83.7	72.9	55.2	31.2	11.3
Сүхбаатар	63.6	29.5	76.4	81.1	79.4	80.4	77.3	71.1	59.0	39.6	18.6	4.8
Сэлэнгэ	57.7	17.5	63.0	74.3	75.4	75.7	74.8	70.2	55.6	33.1	15.1	6.3
Төв	60.3	19.2	64.4	75.4	78.3	78.9	78.5	76.2	65.9	46.3	22.9	8.9
Увс	60.4	16.5	74.2	78.5	78.7	79.9	79.1	76.3	61.6	41.6	15.1	5.9
Ховд	55.9	13.5	57.7	76.1	76.5	77.3	78.2	73.2	58.1	39.5	13.0	3.7
Хөвсгөл	60.1	23.5	71.9	76.0	76.1	76.9	76.5	72.1	57.7	37.4	14.1	5.2
Хэнтий	59.6	21.8	69.8	75.7	76.5	76.4	75.0	70.6	59.5	39.9	21.4	8.1
Дархан-Уул	52.5	8.9	46.0	72.6	76.5	77.8	78.5	73.9	55.7	30.6	11.1	3.4
Улаанбаатар	51.9	9.3	45.7	72.0	74.6	75.5	75.3	69.7	55.6	31.8	12.0	3.4
Орхон	56.5	12.0	55.6	72.9	75.2	76.9	76.4	71.0	60.0	36.1	13.3	4.9
Говьсүмбэр	62.7	12.7	67.2	81.3	82.4	82.0	85.1	76.8	61.6	39.8	20.3	9.6

ХҮСНЭГТ 2.7 ЭРЭГТЭЙЧҮҮДИЙН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН.

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**63.0**	**19.8**	**64.0**	**82.8**	**82.7**	**81.3**	**79.0**	**74.5**	**66.1**	**53.7**	**22.1**	**8.5**
Архангай	69.5	32.9	78.7	86.2	87.2	85.1	84.5	79.7	71.8	60.2	25.4	12.6
Баян-өлгий	62.5	18.7	70.7	81.4	83.4	81.5	82.2	78.9	71.3	59.4	15.9	3.0
Баянхонгор	69.5	35.3	79.8	82.1	83.3	83.2	82.3	80.8	73.7	66.5	27.1	13.4
Булган	69.7	29.9	81.9	85.4	85.9	85.8	82.2	78.8	73.6	62.7	31.7	12.1
Говь-Алтай	68.7	24.5	72.2	82.1	83.6	82.3	81.0	80.0	77.4	68.3	33.5	17.3
Дорноговь	71.3	28.7	79.8	86.7	86.5	85.4	80.3	75.3	69.7	56.6	27.2	9.3
Дорнод	59.5	24.5	74.1	76.4	75.1	72.4	68.0	63.6	53.5	45.6	20.1	4.5
Дундговь	69.8	28.0	83.4	87.1	86.0	86.2	85.2	82.5	75.7	69.3	27.5	11.0
Завхан	64.3	22.2	74.3	80.9	80.0	79.0	78.9	76.5	70.2	59.1	24.6	10.2
Өвөрхангай	67.9	30.8	80.8	84.3	82.9	83.3	80.6	78.3	70.4	62.7	26.4	11.5
Өмнөговь	81.9	40.3	90.9	92.9	91.4	91.8	90.0	86.8	80.9	74.0	42.8	17.0
Сүхбаатар	69.6	37.9	82.6	83.9	81.9	82.3	78.9	73.1	67.3	57.6	28.3	8.5
Сэлэнгэ	63.5	23.6	71.1	81.4	80.3	78.9	76.9	71.9	64.0	48.2	21.1	9.1
Төв	66.0	26.7	73.1	81.1	81.1	80.5	79.3	78.1	73.8	65.8	31.5	13.5
Увс	66.1	24.6	77.8	81.7	81.9	83.0	81.2	77.7	72.6	62.0	23.7	9.8
Ховд	62.8	20.3	67.6	80.9	80.3	80.8	80.9	75.4	70.2	63.3	22.1	6.2
Хөвсгөл	65.8	30.4	77.4	80.7	79.8	78.4	78.1	74.4	68.0	57.9	20.6	8.2
Хэнтий	64.8	29.0	78.4	80.7	79.9	77.5	74.5	72.2	64.5	56.6	29.8	12.8
Дархан-Уул	59.0	12.6	56.2	82.8	84.4	81.8	81.2	76.5	64.1	45.6	16.9	4.9
Улаанбаатар	58.6	12.3	54.0	82.5	82.6	80.4	77.1	71.6	61.6	47.0	18.5	6.3
Орхон	62.8	15.7	65.3	83.7	82.2	81.6	79.2	74.3	65.7	50.6	17.4	7.1
Говьсүмбэр	67.3	15.2	74.1	87.4	86.8	85.4	87.0	78.4	70.7	57.1	28.7	14.8

ХҮСНЭГТ 2.8 ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН.

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**50.1**	**8.8**	**46.2**	**67.3**	**71.0**	**73.9**	**75.1**	**70.1**	**51.7**	**21.3**	**9.1**	**2.8**
Архангай	58.4	12.3	56.7	81.3	83.1	83.8	82.4	77.1	59.6	27.3	12.6	5.1
Баян-өлгий	46.0	8.2	52.7	67.3	65.8	66.0	66.4	61.1	42.5	11.7	2.3	0.6
Баянхонгор	60.8	17.8	70.8	79.6	80.7	80.9	80.8	75.9	59.5	27.8	15.6	6.1
Булган	60.7	10.9	68.4	80.3	83.0	82.0	81.6	77.0	59.3	31.4	13.3	3.5
Говь-Алтай	56.1	9.5	52.2	74.4	75.0	78.0	78.9	78.6	65.5	31.8	15.7	5.8
Дорноговь	56.4	13.7	54.1	72.5	74.5	80.0	77.4	74.8	52.2	25.9	17.7	3.5
Дорнод	47.0	11.5	52.4	65.9	68.6	66.7	65.4	60.5	40.0	14.1	6.5	1.4
Дундговь	61.7	10.9	72.8	82.8	83.6	85.5	85.2	82.0	61.0	34.3	17.8	5.9
Завхан	53.4	8.1	60.6	74.0	72.3	74.6	74.5	73.3	50.5	17.5	8.6	2.3
Өвөрхангай	56.3	14.3	66.8	75.2	76.6	78.2	76.8	71.9	53.8	20.9	11.4	4.3
Өмнөговь	64.1	21.7	71.7	79.4	83.2	84.5	83.3	78.9	62.0	35.9	18.8	7.4
Сүхбаатар	57.4	19.4	69.4	78.0	76.7	78.3	75.7	69.1	50.9	23.5	10.3	2.8
Сэлэнгэ	51.6	10.3	53.2	66.5	70.1	72.5	72.9	68.4	47.9	18.2	9.6	4.1
Төв	54.0	9.8	53.0	68.9	75.2	77.1	77.6	74.3	58.1	26.2	14.2	4.9
Увс	54.7	7.8	69.8	75.1	75.4	76.8	77.0	75.0	50.7	22.4	9.3	3.3
Ховд	49.1	6.7	47.6	71.0	72.7	73.9	75.6	71.0	46.6	18.2	6.0	2.0
Хөвсгөл	54.6	15.8	65.9	71.1	72.4	75.4	74.9	69.9	48.2	20.0	9.3	3.2
Хэнтий	54.3	13.0	59.9	70.2	72.9	75.5	75.4	68.9	54.3	24.2	13.6	4.9
Дархан-Уул	46.4	5.0	35.7	62.5	68.6	74.1	76.1	71.8	48.5	17.8	6.4	2.3
Улаанбаатар	45.8	6.4	37.9	62.2	66.9	70.9	73.6	68.0	50.5	19.6	7.0	1.4
Орхон	50.6	8.1	45.8	62.4	68.3	72.6	73.9	68.2	54.4	22.3	10.1	3.5
Говьсүмбэр	57.8	9.1	58.8	74.8	78.0	78.3	83.3	75.1	52.0	24.7	12.7	5.6

Өмнөговь аймагт 35-39 насныхны ажиллах хүчний оролцооны түвшин бусад аймгийн энэ насны хүн амынхаас өндөр байна.

2.5 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР

Хэдийгээр хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдал хүйс, насны бүлгээр хот, хөдөөд ялгаа багатай, харин ажиллах хүчний оролцоо нилээд ялгаатай байгааг хүснэгт 2.9-т харуулав. 15, түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин улсын хэмжээнд 56.4 хувь байгаагаас хөдөөд нилээд өндөр буюу 66.1 хувьтай, харин хотод 52.3 хувь болж хөдөөгөөс нилээд доогуур байна. Хөдөөд ажиллах хүчний оролцооны түвшин ийнхүү өндөр байгаа нь ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт хөдөөгийн ажил эрхэлдэг хүн ам хамгийн өндөр хувийг (90.3) эзэлж байгаатай холбоотой юм.

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогын үр дүнтэй харьцуулахад хотын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 1.5 пунктээр, хөдөөгийнх 7.5 пунктээр буурсан нь улсын хэмжээнд ажиллах хүчний оролцооны түвшин буурахад нөлөөлж байгаа юм. Энэ үзүүлэлт хотод нь 25-34 насанд 2.4-5.0 пунктээр, 45-54 насанд 2.7-3.8 пунктээр, хөдөөд 45-54 насанд 1.2-1.7 пунктээр нэмэгдсэн байхад бусад насны бүлэг тус бүрт буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 2.9. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010
Бүгд	61.9	56.4	53.8	52.3	73.6	66.1
15-19	41.2	14.4	23.9	9.6	65.8	27.6
20-24	67.7	55.2	53.5	48.3	87.0	76.8
25-29	75.7	75.1	67.2	72.2	87.3	81.6
30-34	77.4	76.9	72.0	74.4	85.5	82.0
35-39	79.0	77.6	75.4	75.2	85.2	82.5
40-44	78.8	77.0	75.2	74.7	84.8	81.8
45-49	70.8	72.2	66.8	69.5	77.1	78.3
50-54	56.4	58.5	51.3	55.1	64.3	66.0
55-59	41.8	36.3	33.7	32.0	51.4	45.8
60-64	19.5	14.9	12.9	11.9	26.5	22.0
65+	8.6	5.2	4.0	3.4	13.8	8.8

Өмнөговь аймагт 15, түүнээс дээш насны 100 хүн тутмын 75 нь хөдөлмөр эрхэлж байгаа болон ажил хайж байгаа хүмүүс байхад Дархан-Уул, Дорнод, Баян-Өлгий, Ховд аймаг болон Улаанбаатар хотод 52-56, Орхон, Сэлэнгэ, Завхан, Хэнтий аймагт 57-60, Хөвсгөл, Төв, Увс, Өвөрхангай, Говьсүмбэр, Говь-Алтай, Дундговь, Архангай, Сүхбаатар, Дорноговь, Баянхонгор, Булган аймагт 61-65 хүн байна (Хүснэгт 2.10).

Увс, Өвөрхангай, Говь-Алтай, Говьсүмбэр, Сүхбаатар, Архангай, Дорноговь, Баянхонгор, Булган, Дундговь аймгийн АХОТ улсын дунджаас 4.0-9.4 пунктээр илүү, харин Ховд, Баян-Өлгий, Дорнод, Дархан-Уул аймаг болон Улаанбаатар хотод 0.6-4.6 пунктээр бага байв.

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцоог аймгаар авч үзэхэд Баянхонгор, Дундговь аймагт бага зөрүүтэй байхад Өмнөговь, Баян-Өлгий, Дорноговь аймагт нилээд зөрүүтэй байна.

ХҮСНЭГТ 2.10. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, АЙМГААР, 2010 ОН.

	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
УЛСЫН ДҮН	**56.4**	**63.0**	**50.1**	**52.3**	**58.5**	**46.5**	**66.1**	**72.4**	**59.3**
Архангай	63.9	69.5	58.4	48.6	54.7	43.5	69.3	74.1	64.3
Баян-Өлгий	54.2	62.5	46.0	50.9	56.9	45.2	56.2	65.7	46.4
Баянхонгор	65.2	69.5	60.8	52.5	56.3	48.9	73.9	78.0	69.6
Булган	65.3	69.7	60.7	55.9	57.9	54.0	68.9	74.0	63.4
Говь-Алтай	62.4	68.7	56.1	50.8	56.8	45.7	68.8	74.6	62.5
Дорноговь	63.9	71.3	56.4	59.1	67.3	51.3	71.0	76.6	64.5
Дорнод	53.3	59.5	47.0	46.6	51.0	42.6	61.9	69.0	53.5
Дундговь	65.8	69.8	61.7	56.8	59.7	54.0	71.0	75.5	66.3
Завхан	58.8	64.3	53.4	48.2	50.8	45.8	63.0	69.3	56.6
Өвөрхангай	62.1	67.9	56.3	53.9	58.5	49.6	67.3	73.5	61.0
Өмнөговь	74.7	81.9	64.1	58.4	62.8	54.0	81.6	88.2	70.0
Сүхбаатар	63.6	69.6	57.4	55.0	60.9	49.2	67.9	73.8	61.6
Сэлэнгэ	57.7	63.5	51.6	54.3	59.8	48.9	61.1	67.0	54.5
Төв	60.3	66.0	54.0	51.1	55.6	46.8	62.1	67.8	55.6
Увс	60.4	66.1	54.7	52.5	57.1	48.2	65.5	71.6	59.1
Ховд	55.9	62.8	49.1	46.7	52.6	41.6	62.1	69.1	54.7
Хөвсгөл	60.1	65.8	54.6	52.3	57.0	47.9	64.3	70.1	58.3
Хэнтий	59.6	64.8	54.3	53.8	57.9	49.8	64.7	70.4	58.4
Дархан-Уул	52.5	59.0	46.4	51.2	57.4	45.5	59.0	66.6	51.0
Улаанбаатар	51.9	58.6	45.8	51.9	58.6	45.8	-	-	-
Орхон	56.5	62.8	50.6	56.2	62.5	50.4	64.4	71.5	56.8
Говьсүмбэр	62.7	67.3	57.8	61.9	64.5	59.2	65.1	75.6	53.4

Зураг 2.3-аас харахад Хангайн бүсийн хүн амын эдийн засгийн идэвх 61.7 хувь байгаа нь бусад бүсийнх 0.5-9.8 пунктээр илүү байна.

Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо аль ч бүсийн хувьд улсын дундаж болон эмэгтэйчүүдийнхээс харьцангуй өндөр, Төвийн бүсэд 67.7 хувь буюу хамгийн их, Улаанбаатар хотод хамгийн бага буюу 58.6 хувь байна.

ЗУРАГ 2.3. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, БҮС, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН.

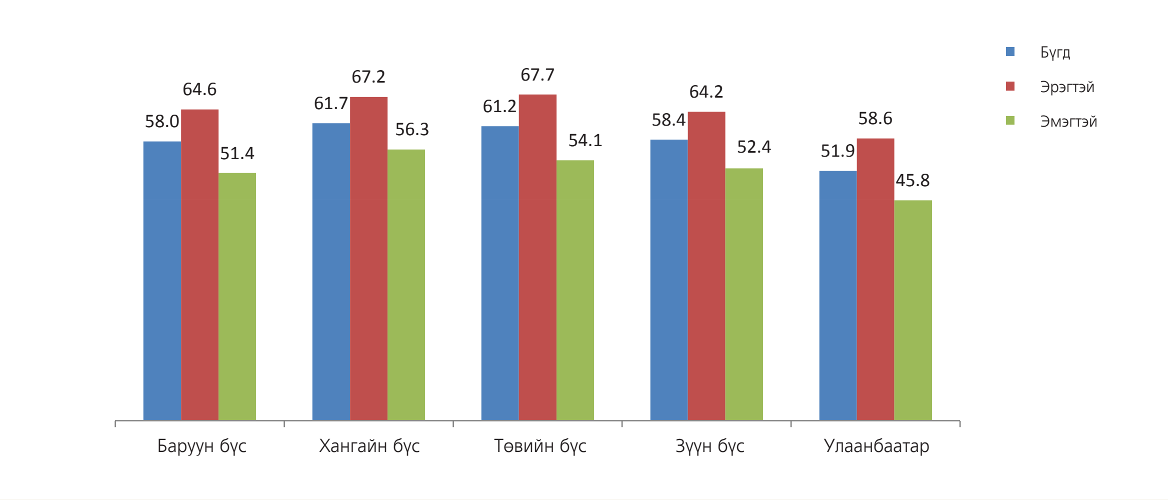

2.6 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР

Хүснэгт 2.11-д ажиллах хүчний оролцооны түвшинг боловсролын түвшин, хүйс, хот, хөдөөгөөр харуулав. Улсын хэмжээнд боловсролтой эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс 12.3 хувиар, боловсролгүй эрэгтэйчүүдийнх боловсролгүй эмэгтэйчүүдийнхээс 27.8 хувиар байна.

ХҮСНЭГТ 2.11 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙС, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХУВИАР, 2010 ОН.

	Бүгд	Боловс-ролтой	Үүнээс: түвшингээр						Боловс-ролгүй
			Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник мэргэж-лийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	
УЛСЫН ДҮН	**56.4**	**56.9**	**75.1**	**61.3**	**66.4**	**51.8**	**49.4**	**46.5**	**46.1**
Эрэгтэй	63.0	63.2	78.6	66.9	71.1	59.8	56.5	58.9	58.9
Эмэгтэй	50.1	50.9	72.6	57.7	61.1	44.0	40.3	32.5	31.1
ХОТ	**52.3**	**52.8**	**73.8**	**58.6**	**61.8**	**47.2**	**37.1**	**26.9**	**26.5**
Эрэгтэй	58.5	59.0	77.8	65.5	67.4	55.8	44.9	39.4	38.4
Эмэгтэй	46.5	47.2	70.9	54.0	55.1	38.6	27.1	15.0	14.2
ХӨДӨӨ	**66.1**	**67.2**	**84.5**	**70.9**	**73.8**	**71.8**	**63.9**	**58.3**	**55.8**
Эрэгтэй	72.4	72.9	84.5	71.9	77.0	76.8	70.0	69.1	68.4
Эмэгтэй	59.3	61.1	84.5	70.3	70.3	66.9	55.9	44.6	40.3

Хот, суурин газарт боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин боловсролгүй хүн амынхаас 26.3 пунктээр их, мөн бага боловсролтой, суурь болон бүрэн дунд боловсролтой хүн амын эдийн засгийн идэвх бага байна. Хэдийгээр бага боловсролтой болон боловсролгүй хүн амын тоо хотод харьцангуй цөөн боловч эдний дотор өндөр настай хүмүүс их, мөн хотод боловсрол багатай хүмүүст ажил эрхлэх боломж бага байдаг юм. Хотын эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо эрэгтэйчүүдийнхээс доогуур байна.

Бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин ижил боловсролтой эрэгтэйчүүдийнхээс нэлээд доогуур байгаа нь хот, хөдөөгийн аль алинд адил байна.

Боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцоо улсын дунджаас 0.5 пунктээр илүү, үүний дотор тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой хүмүүсийнх 4.9 пунктээр, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой хүмүүсийнх 10 пунктээр, дээд боловсрол эзэмшсэн хүмүүсийнх 18.7 пунктээр их байна. Харин боловсрол эзэмшээгүй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 10.3 пунктээр, бага боловсролтой хүмүүсийнх 9.9 пунктээр, суурь боловсролтой хүмүүсийнх 7.0 пунктээр, бүрэн дунд боловсролтой хүмүүсийнх 4.6 пунктээр улсын дунджаас доогуур байна.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшинг хүн амын насны бүлэг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 2.12 болон Зураг 2.4-д харууллаа.

ХҮСНЭГТ 2.12 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, 2010 ОН.

Насны бүлэг	Бүгд	Боловс-ролтой	Үүнээс: Боловсролын түвшингээр						Боловс-ролгүй
			Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Мэргэжлийн болон техникийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	
БҮГД	**56.4**	**56.9**	**75.1**	**61.3**	**66.4**	**51.8**	**49.4**	**46.5**	**46.1**
15-19	14.4	13.1	17.9	50.4	49.8	13.6	9.0	17.0	49.9
20-24	55.2	54.8	73.3	73.1	72.3	38.7	70.4	78.0	65.3
25-29	75.1	75.6	79.6	79.9	77.1	69.7	75.3	78.6	67.5
30-34	76.9	77.5	82.3	80.5	79.0	73.4	76.4	79.6	60.5
35-39	77.6	78.2	85.2	80.5	79.3	75.2	76.4	75.0	50.3
40-44	77.0	77.7	88.0	80.5	78.3	74.4	73.8	74.1	50.2
45-49	72.2	72.9	84.8	76.2	72.4	67.8	68.5	69.5	51.5
50-54	58.5	59.0	75.7	58.8	57.6	51.0	54.2	57.6	45.6
55-59	36.3	36.6	54.3	30.8	34.5	27.6	34.2	36.9	29.7
60+	8.4	8.7	16.1	7.0	8.7	5.7	7.7	7.1	5.6

15-19 насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин бусад насны бүлгийн хүмүүсийнхээс бага байгаа нь энэ насныхан суралцаж байдагтай холбоотой юм. 15-19 насны бүлгийн тусгай мэргэжлийн дунд, техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцоо 49.8-50.4 хувьтай буюу хамгийн өндөр байна.

Тусгай мэргэжлийн дунд, техникийн болон мэргэжлийн, бүрэн дунд, суурь боловсролтой хүн амын эдийн засгийн идэвх 35-39 насанд, дээд боловсролтой хүн амын эдийн засгийн идэвх 40-44 насанд, бага боловсролтой хүн амын эдийн засгийн идэвх 30-34 насанд, боловсролгүй хүн амын эдийн засгийн идэвх 25-29 насанд өндөр байна.

ЗУРАГ 2.4 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, 2010 ОН.

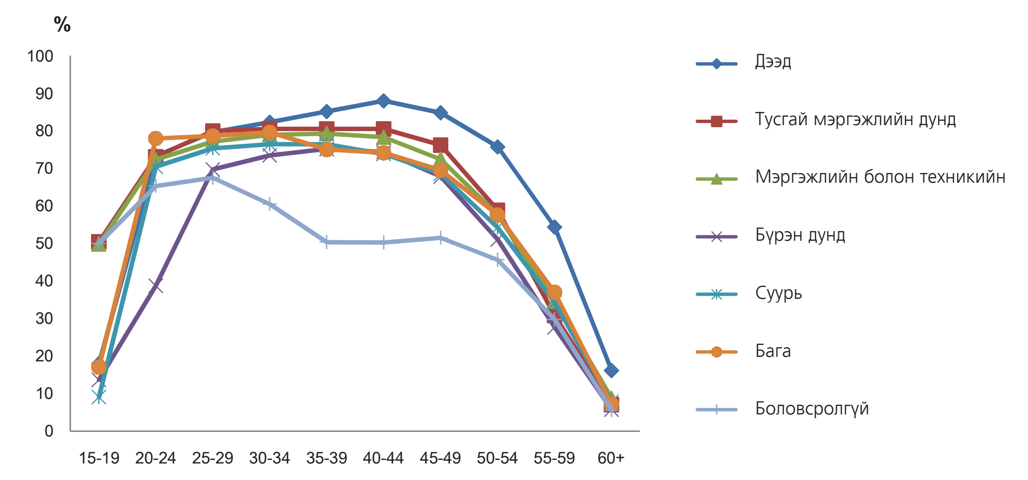

Дээд болон тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой 20-60 насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн өндөр байна. 1990-ээд оноос хойш дээд боловсрол олгох шатны байгууллага олноороо байгуулагдаж, суралцагч, төгсөгчдийн тоо нэмэгдсэн нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх дээд боловсролтой боловсон хүчний нийлүүлэлтийг ихэсгэхэд, мөн дээд болон тусгай дунд боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин нэмэгдэхэд нөлөөлсөн юм.

Бүх насны бүлэгт дээд боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн өндөр, боловсролгүй хүн амынх доогуур байна.

Зураг 2.5-аас харахад дээд, суурь, бага боловсролтой эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 15 наснаас 24 нас хүртэл эрс өсч, 25-44 насныханд жигд өсөлттэй, 45-59 насныханд аажим буурч, 59-өөс дээш насныханд эрчимтэй буурсан. Боловсролгүй эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 15-29 хүртэл насныханд жигдхэн өсч, 29-39 хүртэл насныханд жигд буурч, 39-49 хүртэл насныханд аажим өссөн нь боловсрол эзэмшсэн хүмүүсийнхээс өөр дүр зураг харагдаж байна.

Дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, техник болон мэргэжлийн, суурь боловсролтой хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь зураг 2.5-д үзүүлснээр 20- 24 насны бүлэгт давхцаж байгаа нь онцлог байна. Энэ нь 20-24 насны дээрх боловсролын түвшинтэй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцоо ойролцоо байгааг харуулж байна.

ЗУРАГ 2.5 ЭРЭГТЭЙЧҮҮДИЙН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН.

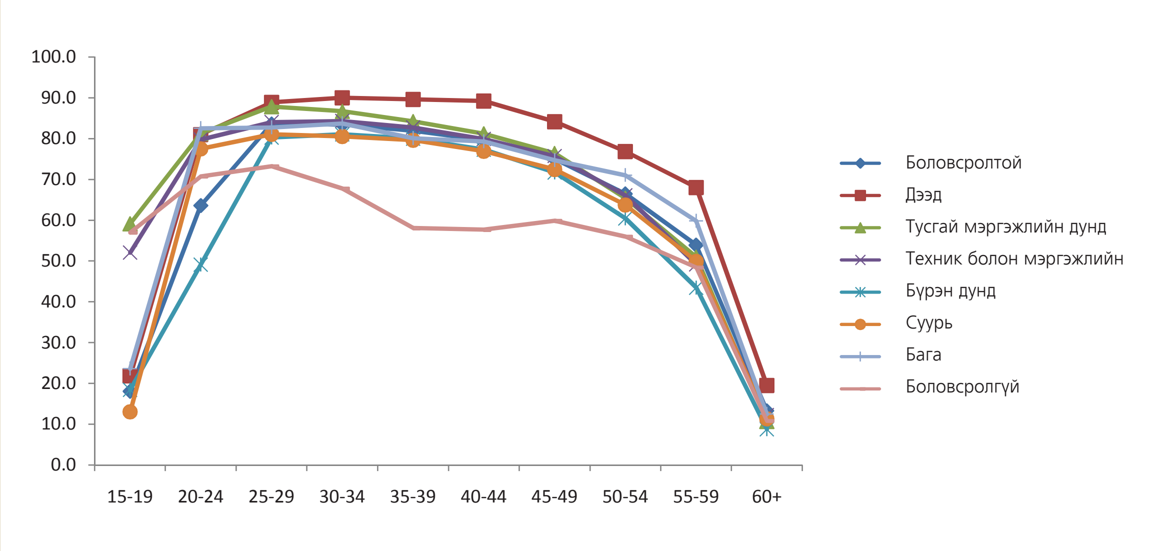

Улсын хэмжээнд 15-24 насанд бүх түвшний боловсролтой эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин огцом, 24-34 насанд аажим өсч байгаа боловч 34-өөс дээш насанд жигд бус өсөлттэй байна. 35-49 насны дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, техникийн болон мэргэжлийн, бүрэн дунд, суурь боловсролтой эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин жигд өсөлттэй, харин бага боловсролтой болон боловсролгүй эмэгтэйчүүдийнх нилээд хэлбэлзэлтэй байна.

ЗУРАГ 2.6 ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН.

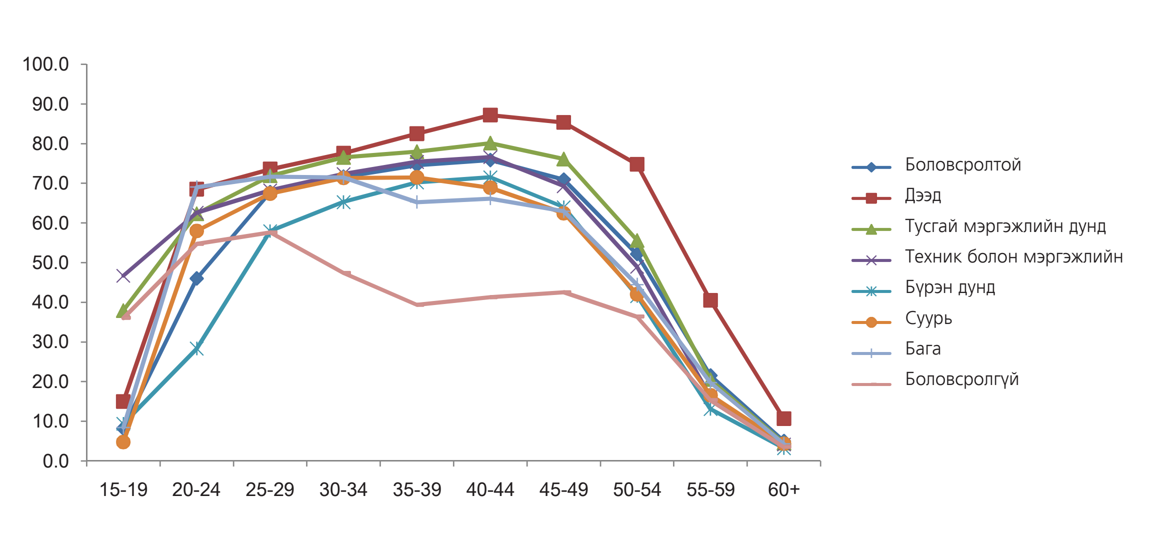

ХҮСНЭГТ 2.13 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, АЙМГААР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
БҮГД	**75.1**	**61.3**	**66.4**	**51.8**	**49.4**	**46.5**	**46.1**
Архангай	80.4	66.2	72.7	62.8	62.4	62.7	53.5
Баян-Өлгий	82.2	68.7	64.7	52.5	42.0	51.3	45.2
Баянхонгор	85.2	72.7	71.7	67.9	62.9	56.5	53.8
Булган	82.5	68.9	72.1	70.9	61.1	53.7	47.8
Говь-Алтай	84.4	72.4	72.7	60.8	58.4	54.9	51.9
Дорноговь	82.6	68.2	74.3	63.2	58.9	48.5	55.6
Дорнод	79.2	58.8	61.0	57.0	43.2	36.3	40.6
Дундговь	84.4	71.2	76.0	70.1	63.5	57.1	57.0
Завхан	83.6	70.6	70.6	61.2	51.6	48.9	45.9
Өвөрхангай	83.8	69.8	69.0	66.4	58.1	55.1	53.5
Өмнөговь	87.6	76.2	79.8	81.9	71.1	57.2	56.4
Сүхбаатар	84.3	63.6	68.0	66.9	60.1	54.2	61.2
Сэлэнгэ	77.9	60.2	66.2	61.1	48.1	38.1	39.4
Төв	76.3	66.8	69.3	62.1	57.3	49.5	45.2
Увс	85.6	70.2	70.4	65.5	51.0	53.4	50.9
Ховд	82.4	68.6	69.1	55.2	48.3	45.7	45.0
Хөвсгөл	79.5	65.1	66.4	65.0	53.4	54.9	51.2
Хэнтий	81.5	65.0	66.6	66.0	53.7	45.7	46.9
Дархан-Уул	75.6	61.2	64.1	48.8	38.6	28.6	31.4
Улаанбаатар	72.0	56.2	61.2	44.3	37.1	23.1	21.5
Орхон	77.2	64.1	69.2	56.7	37.5	28.8	29.5
Говьсүмбэр	84.8	70.5	72.7	67.6	47.1	43.3	45.5

Аймаг, нийслэлийн хувьд мөн л дээд боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн өндөр, бага боловсролтой болон боловсролгүй хүн амынх хамгийн доогуур байна. Улаанбаатар хотын хувьд боловсролгүй болон бага боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн бага байна.

2.7 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДЛААР

Монгол Улсын Гэр бүлийн тухай хуулиар 18 нас хүрсэн хүн гэрлэх ёстой боловч амьдралд 18-аас доош насны хүмүүс гэрлэх тохиолдол цөөнгүй байдаг. Олон улсын аргачлалын дагуу 15 наснаас эхлэн гэр бүлийн байдлыг асуусан бөгөөд гэрлэлтийн байдлыг 15 ба түүнээс дээш насаар гаргав.

2010 оны тооллогын дүнгээр батлуулсан гэр бүлтэй хүмүүсийн АХОТ 68.0 хувь байгаа нь бусад төрлийн гэр бүлийнхээс харьцангүй өндөр юм. Батлуулсан гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 74.2 хувь, гэр бүлээ цуцалсан эмэгтэйчүүдийнхээс 67.6 хувь буюу хамгийн өндөр байна

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин бэлбэсэн хүмүүсийн дунд хамгийн бага (25.6 хувь) байгаа нь ерөнхийдөө эдгээр хүмүүс голдуу өндөр настай, түүнчлэн тэжээж, тэтгэх насанд хүрсэн хүүхдүүдтэй байдагтай, мөн огт гэр бүл болоогүй хүн амынх (39.6 хувь) бага байгаа нь огт гэр бүл болоогүй хүн амын ихэнх нь 25-аас доош насны залуучууд байгаагийн нилээд хувь нь сургуульд суралцаж байгаатай холбоотой юм.

Эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс 1.1-12.4 пунктээр доогуур байна

Сүүлийн 2 тооллогын үр дүнгээс харахад бэлбэсэн хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 0.3 пунктээр нэмэгдсэн байхад, бусад төрлийн гэр бүлийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин буурсан байна. Тухайлбал: 2010 онд батлуулсан гэр бүлтэй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 68.0 хувь байгаа нь 2000 оныхоос 3.0 пунктээр буурсан, харин бэлбэсэн хүмүүсийнх 0.3 пунктээр нэмэгджээ.

ХҮСНЭГТ 2.14. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

	2000			2010		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	**61.9**	**68.6**	**55.5**	**56.4**	**63.0**	**50.1**
Огт гэр бүл болоогүй	53.2	59.6	45.5	39.6	45.6	32.6
Батлуулсан гэр бүлтэй	71.0	76.2	65.9	68.0	74.2	61.8
Батлуулаагүй гэр бүлтэй	68.6	75.9	61.8	64.9	73.5	56.8
Тусгаарласан	67.0	65.9	67.8	64.1	63.4	64.7
Цуцалсан	67.6	65.3	69.0	65.3	62.2	67.6
Бэлбэсэн	25.3	29.6	24.2	25.6	26.5	25.4

2.8 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ БАЙДАЛ

Улсын хэмжээнд 15, түүнээс дээш насны 1906.0 мянган хүн амьдарч байгаа бөгөөд тэдний 98.6 мянга нь буюу 5.2 хувь нь ямар нэгэн хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэртэй гэж тоологджээ. Харин эдийн засгийн идэвхтэй 1075.8 мянган хүн байгаагийн 22.6 мянга буюу 2.1 хувь нь хөгжлийн бэрхшээлтэй, үүнээс 19.7 мянга буюу 87.1 хувь нь хөдөлмөр эрхэлж байхад 2.9 мянган хүн ажил хайж байгаа юм. Хөдөө орон нутагт амьдарч байгаа хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эдийн засгийн идэвхтэй байдал хот, суурин газрынхаас 16.8 пунктээр илүү байна.

ХҮСНЭГТ 2.15. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ БАЙДАЛ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

		15, түүнээс дээш насны хүн ам	Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	Үүнээс: Хөдөлмөр эрхэлдэг	Үүнээс: Ажилгүй иргэд	АХОТ
УЛСЫН ХЭМЖЭЭНД						
БҮГД		**1 905 969**	**1 075 780**	**911 664**	**164 116**	**56.4**
Хөгжлийн бэрхшээлгүй		1 807 359	1 053 208	892 007	161 201	58.3
Хөгжлийн бэрхшээлтэй		98 610	22 572	19 657	2 915	22.9
Үүнээс:	Харааны	14 759	4 988	4 313	675	33.8
	Ярианы	4 774	1 192	1 031	161	25.0
	Сонсголын	11 863	3 916	3 337	579	33.0
	Хөдөлгөөний	28 562	6 139	5 401	738	21.5
	Сэтгэцийн	19 297	2 401	2 112	289	12.4
	Бусад	19 355	3 936	3 463	473	20.3
ХОТ		**1 331 679**	**695 900**	**581 329**	**114 571**	**52.3**
Хөгжлийн бэрхшээлгүй		1 270 069	685 673	572 911	112 762	54.0
Хөгжлийн бэрхшээлтэй		61 610	10 227	8 418	1 809	16.6
Үүнээс:	Харааны	8 725	2 268	1 869	399	26.0
	Ярианы	2 688	447	349	98	16.6
	Сонсголын	7 500	1 855	1 481	374	24.7
	Хөдөлгөөний	17 994	2 955	2 501	454	16.4
	Сэтгэцийн	11 431	765	574	191	6.7
	Бусад	13 272	1 937	1 644	293	14.6
ХӨДӨӨ		**574 290**	**379 880**	**330 335**	**49 545**	**66.1**
Хөгжлийн бэрхшээлгүй		537 290	367 535	319 096	48 439	68.4
Хөгжлийн бэрхшээлтэй		37 000	12 345	11 239	1 106	33.4
Үүнээс:	Харааны	6 034	2 720	2 444	276	45.1
	Ярианы	2 086	745	682	63	35.7
	Сонсголын	4 363	2 061	1 856	205	47.2
	Хөдөлгөөний	10 568	3 184	2 900	284	30.1
	Сэтгэцийн	7 866	1 636	1 538	98	20.8
	Бусад	6 083	1 999	1 819	180	32.9

Арван тав, түүнээс дээш насны хөгжлийн бэрхшээлтэй 98.6 мянган хүн байгаагаас 22.6 мянга буюу 22.9 хувь эдийн засгийн идэвхтэй байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй эдийн засгийн идэвхтэй хүн амыг хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр авч үзвэл хөдөлгөөний хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд хамгийн их буюу 27.2 хувийг эзэлж байна. Харааны бэрхшээлтэй иргэдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 33.8 хувь байхад сонсголын бэрхшээлтэй хүмүүсийнх 33.0 хувь, ярианы бэрхшээлтэй хүмүүсийнх 25.0 хувь, хөдөлгөөний бэрхшээлтэй хүмүүсийнх 21.5 хувь, сэтгэцийн бэрхшээлтэй хүмүүсийнх 12.4 хувь буюу хамгийн бага байна.

Зураг 2.7-аас харахад хөдөөд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин хотын иргэдийнхээс 16.8 пунктээр илүү байна. Хөдөөд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд хөдөлмөр эрхэлж эсвэл ажил хайж байгаа дүн гарлаа. Хотод харааны болон сонсголын бэрхшээлтэй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин илүү өндөр байна.

ЗУРАГ 2.7. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

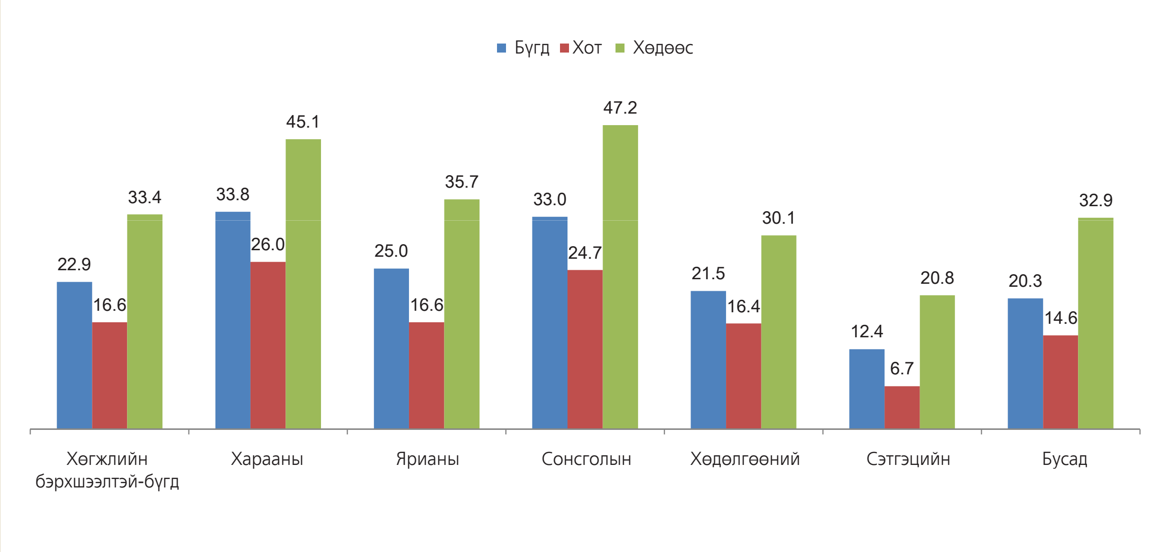

2.9 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР

Монгол Улсын эдийн засгийн тогтолцоонд өөрчлөлт шинэчлэлт гарч, хот суурин газарт, ялангуяа Улаанбаатар хотод илүү таатай нөхцөл боломж бүрдсэн, нөгөөтэйгүүр хөдөө, орон нутагт хөдөө аж ахуйн салбарын нөхцөл байдал хүнд хэвээр, нийгэм эдийн засгийн боломж тааруу байгаа зэрэг нь иргэдийг хот, суурин газар руу шилжин нүүхэд хүргэж байна.

Хүн ам, орон сууцны тооллогоор байнга оршин сууж байсан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжээс (аймаг, нийслэлийн түвшинд) өөр газар руу 6 ба түүнээс дээш сарын хугацаагаар шилжин суурьшсан хүн амыг шилжих хөдөлгөөнд оролцсон гэж үзсэн.

Хүснэгт 2.16-т хүн амын эдийн засгийн идэвхийг шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон, 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон гэсэн 3 үзүүлэлтээр авч үзэв. Монгол Улсад 15, түүнээс дээш насны 1906.0 мянган хүн ам амьдарч байгаагаас 47.6 хувь нь шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 47.4 хувь нь 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон, 5.0 хувь нь 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон байв. Шилжих хөдөлгөөнд ороогүй 906.6 мянган хүний ажиллах хүчний оролцооны түвшин 55.0 хувь,

2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон 904.1 мянган хүнийх 58.3 хувь, 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон 95.3 мянган хүнийх 53.0 хувь байгаагаас харахад 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин шилжих хөдөлгөөнд ороогүй хүмүүсийнхээс 3.3 пунктээр, 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүсийнхээс 5.3 пунктээр илүү байна.

2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 87.2 хувь нь хөдөлмөр эрхэлж байгаа нь шилжих хөдөлгөөнд ороогүй (82.5 хувь) болон 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын дотор хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүмүүсийн хувиас өндөр байна.

2010 онд шилжилт хийсэн эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 19.2 хувь, шилжих хөдөлгөөнд ороогүй эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 17.5 хувь, 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 12.8 хувь нь ажил хайж байна.

ХҮСНЭГТ 2.16. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХҮЙС, ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОН

Шилжих хөдөлгөөний байдал		15, түүнээс дээш насны хүн ам	Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	Хөдөлмөр эрхэлдэг	Ажил хайж байгаа	АХОТ
Бүгд	**БҮГД**	**1 905 969**	**1 075 780**	**911 664**	**164 116**	**56.4**
	Эрэгтэй	937 271	590 132	495 101	95 031	63.0
	Эмэгтэй	968 698	485 648	416 563	69 085	50.1
Шилжих хөдөлгөөнд ороогүй	**БҮГД**	**906 609**	**498 505**	**411 509**	**86 996**	**55.0**
	Эрэгтэй	422 207	256 364	208 409	47 955	60.7
	Эмэгтэй	484 402	242 141	203 100	39 041	50.0
2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон	**БҮГД**	**904 071**	**526 768**	**459 334**	**67 434**	**58.3**
	Эрэгтэй	463 641	300 514	258 970	41 544	64.8
	Эмэгтэй	440 430	226 254	200 364	25 890	51.4
2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон	**БҮГД**	**95 289**	**50 507**	**40 821**	**9 686**	**53.0**
	Эрэгтэй	51 423	33 254	27 722	5 532	64.7
	Эмэгтэй	43 866	17 253	13 099	4 154	39.3

Хотод шилжих хөдөлгөөнд ороогүй хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 50.7 хувь байхад 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүсийнх 54.4 хувь, 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүсийнх 43.3 хувь байв. Хөдөөд сүүлийн 1 жилд шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин шилжих хөдөлгөөнд ороогүй болон 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүсийнхээс 8.7-20.7 пунктээр илүү байна.

ХҮСНЭГТ 2.17. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОН

	Бүгд			Шилжих хөдөлөөнд ороогүй			2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон			2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	**56.4**	**63.0**	**50.1**	**55.0**	**60.7**	**50.0**	**58.3**	**64.8**	**51.4**	**53.0**	**64.7**	**39.3**
Хот	52.3	58.5	46.5	50.7	56.4	45.5	54.4	60.6	48.6	43.3	53.2	33.9
Хөдөө	66.1	72.4	59.3	61.4	67.5	56.4	73.4	76.9	67.1	82.1	88.8	66.7

Сүүлийн 1 жилд шилжих хөдөлгөөнд орсон хөдөөгийн эрэгтэйчүүдийн 76.9 хувь эдийн засгийн идэвхтэй гэж тоологджээ. Шилжих хөдөлгөөнд орсон болон ороогүй эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн идэвхтэй байдал хот, хөдөөд онцын ялгаа харагдахгүй байна.

ЗУРАГ 2.8. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, СҮҮЛИЙН 1 ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОН

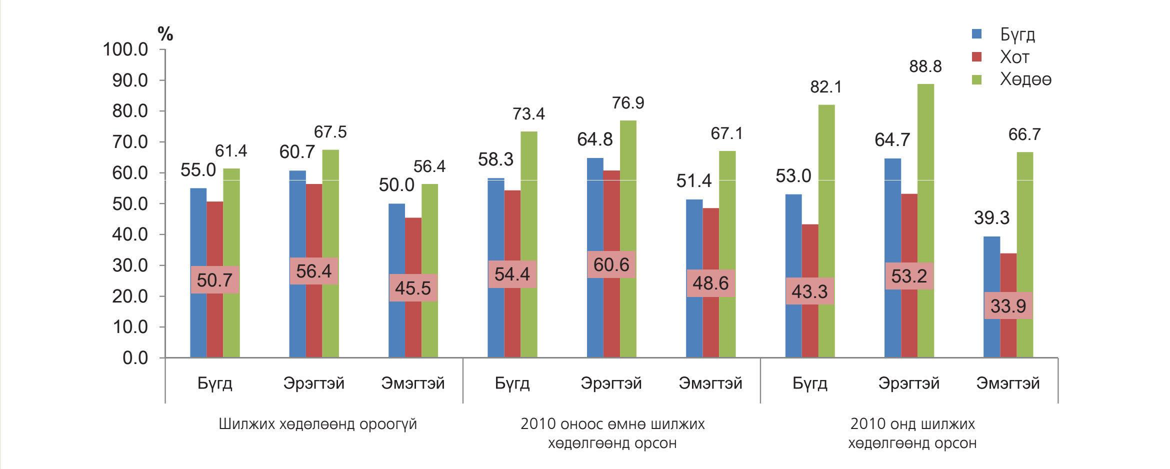

Шилжилт хөдөлгөөнд ороогүй эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 60.7 хувь байхад 2010 онд шилжилт хөдөлгөөнд орсон эмэгтэйчүүдийнх 39.3 хувь буюу хамгийн бага байна.

Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогоос эхлэн таван жилийн өмнөх шилжих хөдөлгөөнийг судалсан юм. 2000 оны тооллогын хувьд сүүлийн 5 жил гэдэгт 1995-2000 оныг, 2010 оны тооллогын хувьд сүүлийн 5 жил гэдэгт 2005-2010 оныг хамруулав.

Зураг 2.9-д сүүлийн 2 удаагийн тооллогод хамрагдсан хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшинг тооллогын өмнөх 5 жилд шилжих хөдөлгөөнд орсон болон шилжих хөдөлгөөнд ороогүй гэсэн ангиллаар харууллаа. Энд 2005-2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон хүн амын 52.4 хувь нь тодорхой хөдөлмөр эрхэлж байгаа болон ажилгүй иргэд байна. Эдгээр хүмүүсээс эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 61.5 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 43.1 хувьтай байна.

ЗУРАГ 2.9. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХҮЙСЭЭР, СҮҮЛИЙН 5 ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2000, 2010 ОН

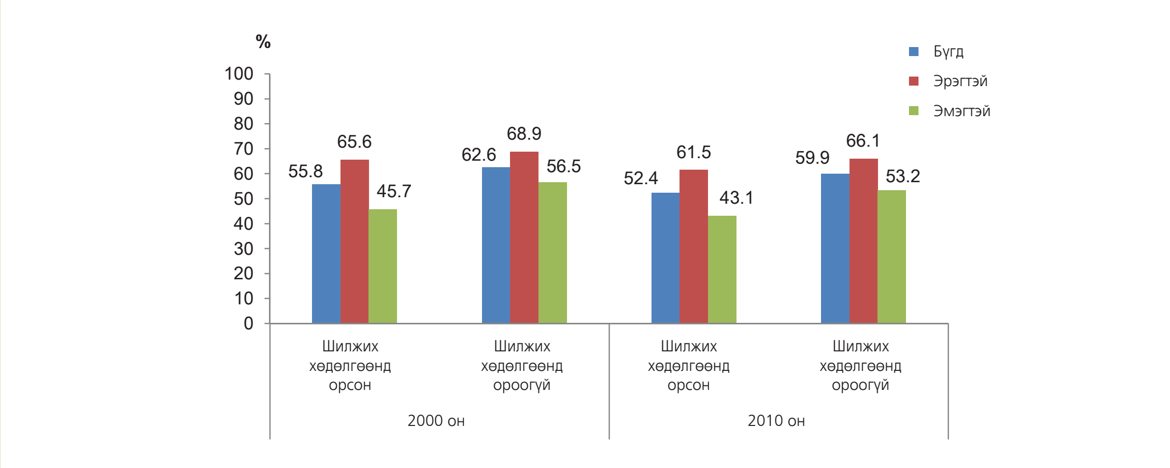

1990 оноос хойш ажил, хөдөлмөр эрхлэх, сургуульд суралцах гэх мэт олон шалтгааны улмаас хот, суурин газар руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөн эрс нэмэгдэж байсан бол төр, засгаас хүн амын хөгжлийн бодлого, хөтөлбөр, бүс нутгийн хөгжлийг дэмжсэн олон төрлийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр сүүлийн 5 жилд шилжилт хөдөлгөөн буурсан гэж дүгнэж болох юм.

Хүснэгт 2.18-т сүүлийн 5 жилд шилжих хөдөлгөөнд орсон болон ороогүй хүн амын эдийн засгийн идэвхийг аймгаар үзүүллээ. Дундговь аймгийн хувьд сүүлийн 5 жилд шилжих хөдөлгөөнд ороогүй нийт хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 78.8 хувьтай байхад Дорнод аймгийн хувьд энэ үзүүлэлт 52.9 хувь буюу хамгийн бага байна. Харин Өмнөговь аймгийн хувьд 2000 оноос хойш шилжих хөдөлгөөнд ороогүй хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 63.6 хувьтай байхад Орхон аймагт 43.6 хувь буюу хамгийн бага байна. Түүнчлэн Өмнөговь аймагт сүүлийн 5 жилд шилжих хөдөлгөөнд оролцсон хүмүүсийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн өндөр буюу 92.2 хувь, Улаанбаатар хотод 42.4 хувь буюу хамгийн бага байна.

ХҮСНЭГТ 2.18. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, СҮҮЛИЙН 5 ЖИЛИЙН ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОН

	Бүгд			Шилжих хөдөлгөөнд ороогүй			Сүүлийн 5 жилд шилжих хөдөлгөөнд ороогүй			Сүүлийн 5 жилд шилжих хөдөлгөөнд орсон		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
УЛСЫН ДҮН	**56.4**	**63.0**	**50.1**	**55.0**	**60.7**	**50.0**	**59.9**	**66.1**	**53.2**	**52.4**	**61.5**	**43.1**
Архангай	63.9	69.5	58.4	61.0	65.6	57.5	75.7	77.0	72.5	53.2	68.7	43.3
Баян-өлгий	54.2	62.5	46.0	49.1	58.5	41.0	68.6	70.0	66.1	76.3	82.5	70.6
Баянхонгор	65.2	69.5	60.8	58.7	61.8	56.6	77.4	77.7	76.6	77.4	77.4	77.4
Булган	65.3	69.7	60.7	59.5	64.1	55.6	71.4	74.4	67.0	73.4	76.1	70.4
Говь-Алтай	62.4	68.7	56.1	56.9	62.0	53.3	74.8	75.6	72.9	62.4	76.8	48.9
Дорноговь	63.9	71.3	56.4	57.9	63.8	53.1	70.2	74.9	63.7	68.4	80.9	54.5
Дорнод	53.3	59.5	47.0	52.5	58.7	46.6	52.9	57.9	47.3	64.6	73.5	52.7
Дундговь	65.8	69.8	61.7	58.6	60.6	57.3	78.8	79.6	76.6	80.7	81.3	80.1
Завхан	58.8	64.3	53.4	53.2	58.0	49.6	74.1	74.7	72.6	65.0	69.0	61.2
Өвөрхангай	62.1	67.9	56.3	57.5	64.0	52.5	72.3	73.7	69.5	73.7	76.1	71.2
Өмнөговь	74.7	81.9	64.1	63.6	69.9	58.2	75.3	76.9	72.7	92.2	95.9	77.9
Сүхбаатар	63.6	69.6	57.4	57.2	64.1	51.8	72.6	74.5	69.2	78.5	82.4	74.1
Сэлэнгэ	57.7	63.5	51.6	51.5	58.3	43.7	58.9	64.0	54.1	69.5	75.3	63.1
Төв	60.3	66.0	54.0	55.3	61.5	48.8	64.2	69.3	58.3	65.7	70.6	60.0
Увс	60.4	66.1	54.7	50.6	54.9	47.8	75.2	76.2	73.0	78.2	78.9	77.3
Ховд	55.9	62.8	49.1	51.9	58.7	46.3	69.6	71.6	66.0	53.1	65.1	42.5
Хөвсгөл	60.1	65.8	54.6	57.7	64.2	52.1	68.4	69.9	65.9	69.2	71.6	67.1
Хэнтий	59.6	64.8	54.3	51.5	55.3	48.8	67.8	70.9	62.5	70.3	76.0	63.9
Дархан-Уул	52.5	59.0	46.4	53.6	59.3	47.4	55.8	61.7	50.5	42.9	51.7	34.8
Улаанбаатар	51.9	58.6	45.8	54.2	60.1	48.7	54.0	60.8	48.2	42.4	51.0	34.5
Орхон	56.5	62.8	50.6	43.6	49.3	37.2	59.6	65.5	54.3	55.2	64.5	46.5
Говьсүмбэр	62.7	67.3	57.8	55.4	61.4	48.9	64.6	69.7	59.6	64.8	67.7	61.3

2.10 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ

Тооллогын товын өмнөх сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй, ажил хайгаагүй, харин гэрийн ажилтай, өндөр насны тэтгэвэрт, сургуульд суралцдаг болон бусад шалтгааны улмаас идэвхгүй байсан нийт хүн амыг тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам буюу ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амд оруулдаг. Иймд сүүлийн 7 хоногт наад зах нь 1 цаг ажил хийгээгүй /эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхлээгүй/, ажлын байргүй, ажил хийхэд бэлэн бус байсан хүмүүсийг тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амд тооцсон.

2010 оны байдлаар Монгол Улсын 15, түүнээс дээш насны 1906.0 мянган хүмүүсийн 43.6 хувийг эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам эзэлж, харин 2000 онд энэ үзүүлэлт 38.1 хувь байжээ. Өөрөөр хэлбэл нийт хүн амд эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын эзлэх хувь 5.5 пунктээр өсчээ.

ХҮСНЭГТ 2.19. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ, ШАЛТГААНААР, 2000, 2010 ОН

	2000		2010		2010/2000 %
	Тоо	Дунд эзлэх хувь	Тоо	Дунд эзлэх хувь	
15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМ	**1 524 372**	**38. 1**	**1 905 969**	**43.6**	**125.0**
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	580 289	100.0	830 189	100.0	143.1
Сургуульд сурдаг	171 003	29. 5	300 494	36.2	175.7
Тэтгэвэрт	163 666	28. 2	191 907	23.1	117.3
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	36 912	6. 4	55 888	6.7	151.4
Гэрийн ажилтай	76 307	13. 1	108 403	13.1	142.1
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	90 353	15. 6	121 519	14.6	134.5
Ажил хийхийг хүсээгүй	-	-	3 283	0.4	-
Бусад	42 048	7. 2	48 695	5.9	115.8

Улсын хэмжээнд 2000 оны байдлаар 580.3 мянган эдийн засгийн идэвхгүй хүн байсан бол 2010 онд 830.2 мянга болж 43.1 хувиар өслөө. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын өсөлтийг шалтгаанаар судалж үзэхэд сургуульд сурдаг хүн амын тоо 75.7 хувиар, хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй хүн ам 51.4 хувиар, гэрийн ажилтай хүн ам 42.1 хувиар, тохирох ажил олдохгүй байгаа гэж хариулсан хүн амын тоо 34.5 хувь, өндөр настай буюу тэтгэвэрт байдаг гэж хариулсан хүн амын тоо 17.3 хувь, бусад шалтгааны улмаас эдийн засгийн идэвхгүй байгаа хүн амын тоо 15.8 хувиар тус тус нэмэгджээ.

Хүснэгт 2.20-д эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг насны бүлэг, хүйс, хот, хөдөөгөөр үзүүлэв. Улсын хэмжээнд эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын 58.2 хувь нь эмэгтэйчүүд, 41.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 76.6 хувь хотод, 23.4 хувь нь хөдөөд оршин сууж байна. Эдийн засгийн идэвхгүй хотын эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийнхээс 1 пунктээр их байхад харин эдийн засгийн идэвхгүй хотын эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хөдөөгийн эрэгтэйчүүдийнхээс 1.0 пунктээр бага байна.

Насны бүлгээр авч үзэхэд хот, хөдөөд эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо ялгаатай байна. Улсын хэмжээнд 15-24 насны бүлэгт хамаарах эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо өндөр байгаа нь энэ насны хүн амын ихэнх нь сургуульд суралцаж байгаатай холбоотой юм. Хотод 15-24 насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо өндөр, харин хөдөөд 15-19, 65 ба түүнээс дээш насны бүлэгт эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо өндөр байна. Хот, хөдөөд 40-44 насны бүлэгт хамаарах эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо хамгийн бага байна.

ХҮСНЭГТ 2.20. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Улсын дүн			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	**830189**	**347139**	**483050**	**635779**	**264297**	**371482**	**194410**	**82842**	**111568**
15-19	220522	104683	115839	170323	80319	90004	50199	24364	25835
20-24	130919	53110	77809	114555	46122	68433	16364	6988	9376
25-29	61752	21397	40355	47709	15571	32138	14043	5826	8217
30-34	51441	19385	32056	38272	13839	24433	13169	5546	7623
35-39	45325	18862	26463	33708	13786	19922	11617	5076	6541
40-44	41170	18521	22649	30425	13740	16685	10745	4781	5964
45-49	44071	19768	24303	33210	14926	18284	10861	4842	6019
50-54	50612	19644	30968	37338	14955	22383	13274	4689	8585
55-59	45840	15459	30381	33567	11819	21748	12273	3640	8633
60-64	42081	17216	24865	30598	12489	18109	11483	4727	6756
65+	96456	39094	57362	66074	26731	39343	30382	12363	18019

Хүснэгт 2.21-д эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг боловсролын түвшингээр задлан харууллаа. Энд эдийн засгийн идэвхгүй нийт 830.2 мян.хүн байгаагийн 94.7 хувь буюу 786.1 мян.хүн боловсролтой, 5.3 хувь буюу 44.1 мянган хүн боловсролгүй байна. Боловсрол эзэмшсэн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг боловсролын түвшингээр авч үзвэл бүрэн дунд боловсролтой хүн ам 42.0 хувь буюу хамгийн өндөр, суурь боловсролтой хүн ам 23.6 хувь, бага боловсролтой хүн ам 13.3 хувь, дээд боловсролтой хүн ам 12.4 хувь, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой хүн ам 6.0 хувь, техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүн ам 2.6 хувийг эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 2.21. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, 2010 ОН.

Эдийн засгийн идэвхийн байдал	Бүгд	Боловс-ролтой	Үүнээс: Боловсролын түвшингээр						Боловс-ролгүй
			Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	
БҮГД									
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	830 189	786 135	97 865	47 551	20 243	330 281	185 451	104 744	44 054
Сургуульд сурдаг	300 494	299 481	14 451	2 334	2 526	160 006	94 929	25 235	1 013
Тэтгэвэрт	191 907	173 733	29 281	25 107	5 431	37 833	25 292	50 789	18 174
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	55 888	42 496	3 748	3 671	2 102	15 924	10 505	6 546	13 392
Гэрийн ажилтай	108 403	104 766	22 960	6 083	3 185	47 381	17 529	7 628	3 637
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	121 519	116 872	15 937	7 437	5 463	50 042	27 598	10 395	4 647
Ажиллах сонирхолгүй	3 283	3 003	442	149	107	1 214	761	330	280
Бусад	48 695	45 784	11 046	2 770	1 429	17 881	8 837	3 821	2 911
ЭРЭГТЭЙ									
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	347 139	329 107	34 703	15 989	9 331	136 606	89 662	42 816	18 032
Сургуульд сурдаг	71 856	68 696	7 061	3 608	3 157	29 200	18 451	7 219	3 160
Тэтгэвэрт	136 696	136 177	5 183	1 080	1 438	69 574	46 113	12 789	519
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	65 745	61 230	15 204	7 414	2 145	12 995	8 885	14 587	4 515
Гэрийн ажилтай	31 256	24 234	1 976	1 815	1 236	8 816	6 529	3 862	7 022
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	12 122	11 593	1 245	692	435	5 315	2 663	1 243	529
Ажиллах сонирхолгүй	2 321	2 116	271	88	78	841	589	249	205
Бусад	27 143	25 061	3 763	1 292	842	9 865	6 432	2 867	2 082
ЭМЭГТЭЙ									
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	483 050	457 028	63 162	31 562	10 912	193 675	95 789	61 928	26 022
Сургуульд сурдаг	163 798	163 304	9 268	1 254	1 088	90 432	48 816	12 446	494
Тэтгэвэрт	126 162	112 503	14 077	17 693	3 286	24 838	16 407	36 202	13 659
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	24 632	18 262	1 772	1 856	866	7 108	3 976	2 684	6 370
Гэрийн ажилтай	96 281	93 173	21 715	5 391	2 750	42 066	14 866	6 385	3 108
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	49 663	48 176	8 876	3 829	2 306	20 842	9 147	3 176	1 487
Ажиллах сонирхолгүй	962	887	171	61	29	373	172	81	75
Бусад	21 552	20 723	7 283	1 478	587	8 016	2 405	954	829

Нийт эрэгтэйчүүдийн 39.4 хувь, эмэгтэйчүүдийн 33.9 хувь нь сургуульд суралцаж байгаа гэж хариулсан нь эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн үндсэн шалтгаан болж байна. Эрэгтэйчүүдийн 18.9 хувь, эмэгтэйчүүдийн 26.1 хувь өндөр настай буюу тэтгэвэрт гарсан, 3.5 хувь болон 19.9 хувь гэрийн ажилтай байна. Ийнхүү эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн үндсэн шалтгаанд сургуульд сурдаг, өндөр настай буюу тэтгэвэрт байгаа гэсэн хоёр шалтгаан орж байна.

ЗУРАГ 2.10. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМЫН БҮТЭЦ, ШАЛТГААН, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН.

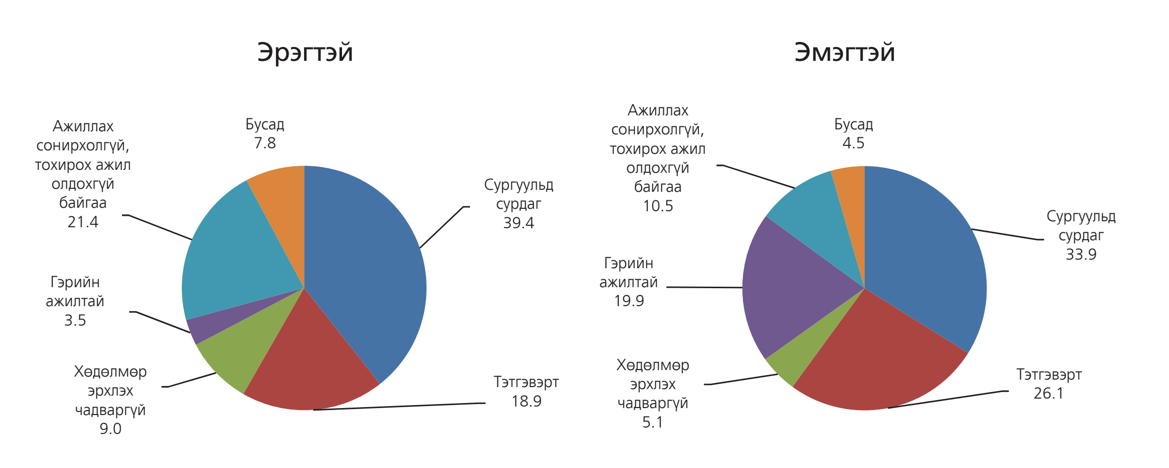

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг аймгаар хавсралт 1-ийн хүснэгт 1-д үзүүлсэн бөгөөд 2000 онтой харьцуулахад Өмнөговь аймагт хамгийн их буюу 76.7 хувиар нэмэгдсэн байв.

Мөн эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам Улаанбаатар хотод 63.8 хувиар, Орхон аймагт 61.6 хувиар Дорноговь аймагт 59.7 хувиар, Өвөрхангай аймагт 52.9 хувиар, бусад аймгуудад 1.7- 45.3 хувиар нэмэгджээ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

3.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Тооллогоор "Хөдөлмөр эрхэлж буй хүн ам" буюу "Ажил эрхэлдэг хүн ам"-д ямар шалгуур хангасан хүмүүсийг хамруулсан талаар судалгааны эхний бүлэгт тодорхой дурдсан билээ. Хөдөлмөр эрхэлдэг бүх хүнээс тэдний эрхэлдэг ажил болон ажилладаг аж ахуйн нэгж, байгууллагынх нь үндсэн үйл ажиллагааны чиглэл, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал гэсэн гурван асуултыг асуусан. Хүснэгт 3.1-д хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүн ам буюу ажиллагчдыг хот хөдөө, хүйсээр 2000, 2010 оны тооллогын дүнгээр харуулав. Хөдөлмөр эрхэлдэг хүн амын тоо 2000 оноос хойш 17.0 хувиар өсчээ. Хүйсээр нь авч үзвэл эрэгтэйчүүдийн хувьд илүү өсөлттэй байна. Хүснэгтээс харахад хөдөлмөр эрхэлж байгаа 911.7 мянган хүн байгаагийн 54.3 хувь буюу 495.1 мянга нь эрэгтэйчүүд, 45.7 хувь буюу 416.6 мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Улсын хэмжээнд 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын 47.8 хувь нь хөдөлмөр эрхэлдэг бөгөөд уг үзүүлэлт хөдөөд 57.5 хувь байгаа нь хотынхоос 13.8 пунктээр илүү байна. Хөдөөгийн хүн ам нийт суурин хүн амын 32.1 хувийг эзэлж, хувийн жин нь жилээс жилд буурч байна. Хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлт хотынхоос 12.3 пунктээр их бол эрэгтэйчүүдийнх 14.6 пунктээр илүү байна. Хэдийгээр энэ зөрүү 2000 оны тооллогын үеийнхээс буурсан ч хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор хот суурин руу нүүж, амьжиргаагаа дээшлүүлэх гэсэн олон мянган хүн ажлын байраар тэр бүр хангагдаж чадахгүй байсаар байна.

ХҮСНЭГТ 3.1 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ ХҮЙСЭЭР 2000, 2010 ОН

Хүйс	2000 он	2010 он	$\frac{2010}{2000}$ %
	мян.хүн	мян.хүн	
БҮГД	**779.1**	**911.7**	**117.0**
Эрэгтэй	420.4	495.1	117.8
Эмэгтэй	358.7	416.6	116.1
Хот	366.0	581.3	158.8
Хөдөө	413.1	330.4	80.0

3.2 АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, БҮС, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР

Ажил эрхэлдэг хүн ам байршлаар нэлээд ялгаатай байгааг Хүснэгт 3.2-оос харж болно. Ажил эрхэлдэг хүн амын 63.8 хувь нь хот, суурин газарт байгаагийн зэрэгцээ ажил эрхэлсэн хүний тоо бүс нутгуудаар ихээхэн ялгаатай байна. Ажил эрхэлдэг хүн амын 42.9 хувь буюу 391.5 мянга нь Улаанбаатар хотод, 20.2 хувь буюу 184.3 мянга нь Хангайн бүсэд, 17.9 хувь буюу 162.9 мянга нь Төвийн бүсэд, 12.2 хувь буюу 110.8 мянга нь Баруун бүсэд, Зүүн бүсэд хамгийн бага өөрөөр хэлбэл 6.8 хувь буюу 62.2 мянга нь байна. Ажил эрхэлдэг хүн амын тоог өмнөх тооллого буюу 2000 оны тооллогын үр дүнтэй харьцуулбал Улаанбаатар хотод хөдөлмөр эрхэлж буй хүний тоо 78.4 хувь, Төвийн бүсэд 9.3 хувь, Зүүн бүсэд 0.2 хувиар өсч, харин Баруун бүсэд 24.2 хувь, Хангайн бүсэд 9.0 хувиар тус тус буурчээ.

ХҮСНЭГТ 3.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, БҮС НУТАГ, ХҮЙСЭЭР 2000, 2010 ОНООР

Байршил/ бүс нутаг	2000			2010			2010/2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	**779151**	**420426**	**358725**	**911664**	**495101**	**416563**	**117.0**
Хот	366044	193000	173044	581329	306728	274601	158.8
Хөдөө	413107	227426	185681	330335	188373	141962	80.0
Төв	149057	83114	65943	162869	93382	69487	109.3
Зүүн	62040	34942	27098	62195	34508	27687	100.2
Баруун	146095	80627	65468	110803	61104	49699	75.8
Хангай	202505	108417	94088	184274	98586	85688	91.0
Улаанбаатар	219454	113326	106128	391523	207521	184002	178.4

Ажил эрхэлж буй 15-24 насны хүний тоо 2000 оныхоос буурч, харин 35-54 насны хүний тоо өссөн нь аж ахуйн нэгж, байгууллага ажлын чадвар, дадлага туршлагатай, ажлын бүтээмж өндөртэй ажилтныг ажиллуулах сонирхол нэмэгдэж байгаагийн зэрэгцээгээр өнгөрсөн жилүүдэд ажиллаж байсан 15-24 насныхан нас дэвшсэнтэй холбоотой. Нөгөө талаар залуучуудын сургуульд хамрагдалт өмнөх тооллогын үеэс нэмэгдсэн нь энэхүү бууралтанд нөлөөлжээ./Хүснэгт 3.3/

ХҮСНЭГТ 3.3. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

мян.хүн

Насны бүлэг	2000			2010			2010/2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	**779.1**	**420.4**	**358.7**	**911.7**	**495.1**	**416.6**	**117.0**
15-19	80.9	48.4	32.5	25.6	18.7	6.9	31.7
20-24	126.0	69.0	57.0	122.9	72.7	50.2	97.5
25-34	252.3	131.0	121.3	300.6	163.8	136.7	119.1
35-44	199.6	99.8	99.8	255.9	129.1	126.8	128.1
45-54	82.8	46.5	36.3	169.1	85.4	83.7	204.3
55-59	22.3	16.0	6.3	25.0	16.9	8.1	112.0
60+	15.2	9.7	5.5	12.6	8.5	4.2	82.6

Зураг 3.1-д ажил эрхэлдэг хүн амын тоог 2000, 2010 оны тооллогын дүнгээр хүйсээр харууллаа.

ЗУРАГ 3.1 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

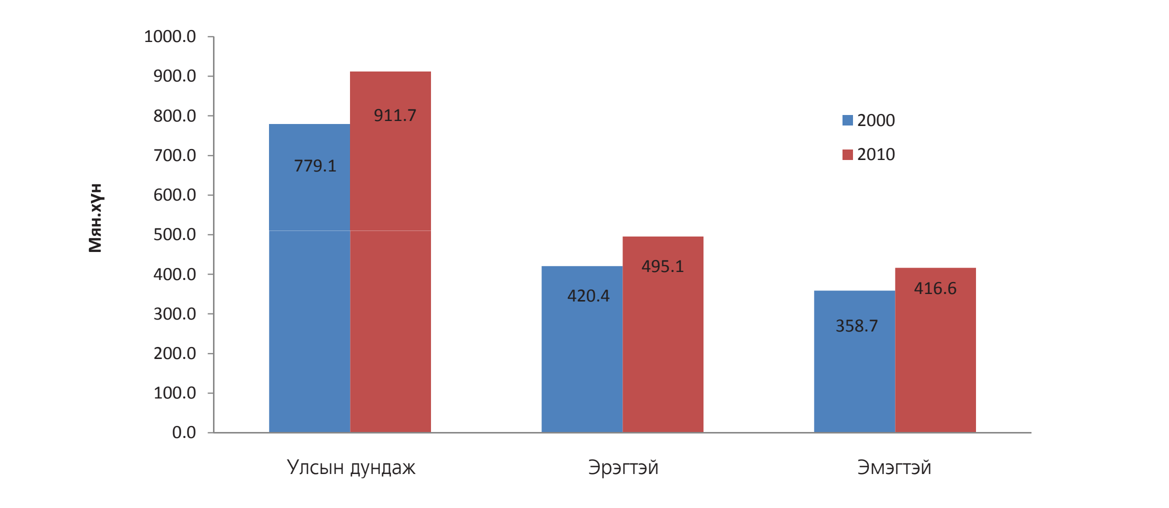

Ажил эрхэлж буй хүн амын тоо хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогынхоос улсын дүнгээр 17.0 хувиар өсөхөд нийслэл Улаанбаатар хот болон Орхон, Өмнөговь, Дархан-Уул, Говьсүмбэр, Сэлэнгэ, Дорноговь, Дорнод аймгуудад 11.2-78.4 хувиар нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлжээ.

3.3 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

Зураг 3.2-т ажил эрхэлдэг хүн амын тоог эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн голлох 3 салбараар харууллаа. 2000 оныхоос хөдөө аж ахуйн салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын тоо 126.6 мянгаар буюу 34.4 хувиар буурсан бол харин үйлдвэрлэлийн салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам 86.5 мянгаар буюу 82.3 хувь, үйлчилгээний салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам 172.7 мянгаар буюу 56.3 хувиар өсчээ.

ЗУРАГ 3.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮНДСЭН САЛБАРУУДААР, 2000, 2010 ОН

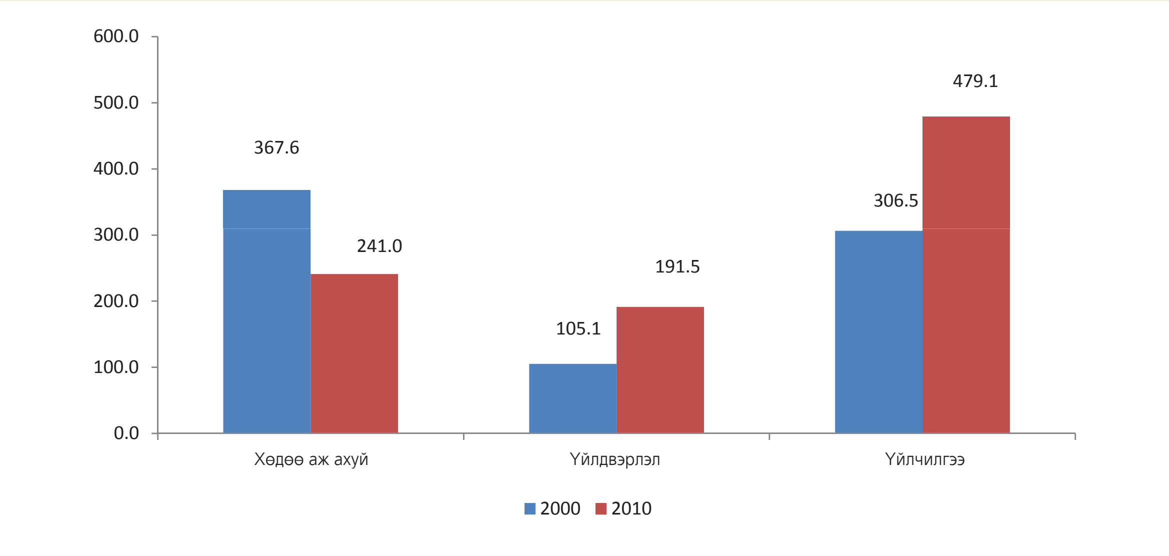

Үйл ажиллагааны голлох салбаруудад гарсан ажил эрхэлдэг хүн амын өөрчлөлт нь 2000 оны тооллогоос хойш малчин өрхүүд зуд, байгалийн гамшигт үзэгдлээс малгүй болж Улаанбаатар хотод шилжин суурьшиж үйлдвэрлэлийн болон үйлчилгээний салбарт ажиллаж байгаатай холбоотой байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллыг хуулийн этгээд, өөрөөр хэлбэл, өмчийн бүх төрөлд хамаарагдах аж ахуйн нэгж, байгууллага болон хүн амд үйлчилдэг ашгийн бус төр, олон нийт, шашны зэрэг байгууллагууд, хувиараа аж ахуй эрхэлж байгаа үйлдвэрлэл, үйлчилгээг үйл ажиллагааны чиглэлээр нь ялгаж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний тооцоо болон судалгаа шинжилгээнд ашигладаг. Хүн амын 26.4 хувь нь ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт ажиллаж байгаа нь бусад салбараас хамгийн өндөр түвшинд хэвээр байна. /Хүснэгт 3.4/

Ажил эрхэлдэг хүн амыг хүйсээр ангилж үзэхэд эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын онцлогоос хамаарч нэлээд ялгаатай байна. Тухайлбал, уул уурхай, олборлолт, цахилгаан хий, уур агааржуулалтын хангамж, барилга, тээвэр агуулахын аж ахуй, захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын 70.0, түүнээс илүү хувь нь эрэгтэйчүүд байхад байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх, боловсрол, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагааны салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын 70.0-аас дээш хувь нь эмэгтэйчүүд байна./Хүснэгт 3.4/

ХҮСНЭГТ 3.4. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	хүн	хувь	хүн	хувь	хүн	хувь
БҮГД	**911 664**	**100.0**	**495 101**	**54.3**	**416 563**	**45.7**
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	241 017	26.4	139 428	57.8	101 589	42.2
Уул уурхай, олборлолт	48 897	5.4	39 223	80.2	9 674	19.8
Боловсруулах үйлдвэрлэл	63 391	7.0	33 586	53.0	29 805	47.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	14 257	1.6	10 770	75.5	3 487	24.5
Усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	6 451	0.7	3 794	58.8	2 657	41.2
Барилга	58 517	6.4	46 704	79.8	11 813	20.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	117 040	12.8	51 077	43.6	65 963	56.4
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	52 681	5.8	42 059	79.8	10 622	20.2
Байр, сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	28 446	3.1	6 315	22.2	22 131	77.8
Мэдээлэл, холбоо	13 646	1.5	7 206	52.8	6 440	47.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	15 841	1.7	6 083	38.4	9 758	61.6
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	7 689	0.8	3 390	44.1	4 299	55.9
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	10 498	1.2	5 142	49.0	5 356	51.0
Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	12 276	1.3	8 779	71.5	3 497	28.5
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	74 581	8.2	49 269	66.1	25 312	33.9
Боловсрол	79 552	8.7	21 318	26.8	58 234	73.2
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	35 710	3.9	6 981	19.5	28 729	80.5
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	8 463	0.9	4 628	54.7	3 835	45.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	19 285	2.1	8 092	42	11 193	58
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	683	0.1	182	26.6	501	73.4
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	2 743	0.3	1 075	39.2	1 668	60.8

Ажил эрхэлдэг хотын хүн амын дотор бөөний болон жижиглэн худалдаа, боловсруулах үйлдвэрлэл, төрийн удирдлага, батлан хамгаалах, боловсролын салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын хувийн жин өндөр байна. Гэхдээ салбар салбарын ажил эрхэлдэг хүн амын эзлэх хувь хөдөөгийнх шиг нэг салбарт хэт төвлөрсөн бус харьцангуй жигд тархсан байна.

ХҮСНЭГТ 3.5. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл	Хот	Хөдөө	Ажил эрхэлдэг бүх хүн ам		
			хүний тоо-бүгд	Бүгдэд эзлэх хувь	
				хот	хөдөө
БҮГД	**581 329**	**330 335**	**911 664**	**63.8**	**36.2**
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	23 492	217 525	241 017	9.7	90.3
Уул уурхай, олборлолт	32 916	15 981	48 897	67.3	32.7
Боловсруулах үйлдвэрлэл	57 704	5 687	63 391	91.0	9.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	12 220	2 037	14 257	85.7	14.3
Усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	5 875	576	6 451	91.1	8.9
Барилга	51 217	7 300	58 517	87.5	12.5
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	106 898	10 142	117 040	91.3	8.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	45 930	6 751	52 681	87.2	12.8
Байр, сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	25 831	2 615	28 446	90.8	9.2
Мэдээлэл, холбоо	12 976	670	13 646	95.1	4.9
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	13 317	2 524	15 841	84.1	15.9
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	7 644	45	7 689	99.4	0.6
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	8 664	1 834	10 498	82.5	17.5
Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	10 587	1 689	12 276	86.2	13.8
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	54 132	20 449	74 581	72.6	27.4
Боловсрол	56 263	23 289	79 552	70.7	29.3
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	27 301	8 409	35 710	76.5	23.5
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	7 377	1 086	8 463	87.2	12.8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	17 876	1 409	19 285	92.7	7.3
Хүн хөлсөлж ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	634	49	683	92.8	7.2
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	2 475	268	2 743	90.2	9.8

Хөдөө аж ахуй, ан агнуур, загас барилт, ойн аж ахуйн салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам хөдөөгийн ажил эрхэлдэг хүн амын 2/3-ыг бүрдүүлж, дараа нь төрийн удирдлага, батлан хамгаалах, боловсролын салбар орж байгаагаас харахад хөдөөд боловсруулах зэрэг аж үйлдвэрийн салбар муу хөгжсөнийг гэрчилнэ. Харин уул уурхай, олборлолтын салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын эзлэх хувь хот, хөдөөд ойролцоо гарсан нь тооллого явагдах үед уул уурхайн олборлохтой холбоотой үндсэн үйл ажиллагаа зогсож, ажил эрхэлдэг хүн ам нь хот суурин газар тоологдсоноос хамаарчээ.

3.4 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛЛААР

ХҮСНЭГТ 3.6. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

Ажил мэргэжил	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	мян.хүн	эзлэх хувь	мян.хүн	эзлэх хувь	мян.хүн	эзлэх хувь
АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ	**911.7**	**100**	**495.1**	**100**	**416.6**	**100**
Менежер	72.2	7.9	41.1	8.3	31.1	7.5
Мэргэжилтэн	153.9	16.9	53.2	10.8	100.7	24.2
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	40.5	4.4	15.4	3.1	25	6
Контор, үйлчилгээний ажилтан	23.7	2.6	6.7	1.3	17.1	4.1
Худалдаа үйлчилгээний ажилтан	134.2	14.7	53.3	10.8	80.9	19.4
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	236.3	25.9	135.6	27.4	100.7	24.2
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал,холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	85	9.3	63.2	12.8	21.8	5.2
Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	79.7	8.7	74	14.9	5.7	1.4
Энгийн ажил мэргэжил	68.7	7.5	36.7	7.4	32	7.7
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	17.4	1.9	16	3.2	1.4	0.3

Эрхэлдэг ажил мэргэжил хүйсийн хувьд хамгийн бага зөрүүтэй байгаа нь менежер, хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуур, энгийн ажил мэргэжил ажээ. Харин суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч, зэвсэгт хүчний алба болон биеийн хүч шаардсан ажил мэргэжлийн 90.0-ээс дээш хувийг эрэгтэйчүүд бүрдүүлж байна. Гэтэл мэргэжилтэн, контор, үйлчилгээний ажилтай 10 хүн тутмын 7 нь эмэгтэйчүүд байна.

ХҮСНЭГТ 3.7. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2000, 2010 ОН

	2000			2010		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**
Цалин хөлстэй ажиллагч	41.3	39.3	43.6	56.2	53.6	59.4
Ажил олгогч	1.3	1.7	0.8	2.5	3.1	1.8
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	31.2	43.9	16.4	27.7	37.7	15.9
Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн	0.5	0.5	0.4	0.2	0.2	0.2
Өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч	25.3	14	38.6	12.9	4.9	22.5
Бусад	0.4	0.6	0.2	0.4	0.5	0.3

Хүн амын ажил эрхлэлтийн байдал сүүлчийн 10 жилийн хугацаанд багагүй өөрчлөгджээ. 2000 онд өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч 197.5 мянган хүн байсан бол 2010 онд 117.8 мянга болтлоо цөөрсөн байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн хувийн жин 3.5 пунктээр буурч, харин цалин хөлстэй ажиллагч, ажил олгогчийн хувийн жин өссөн нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өргөжсөнийг харуулна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн хувийн жин буурах нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдлаа хангах, нийгмийн хамгаалалд хамрагдаж, хөдөлмөрлөх эрхээ бүрэн дүүрэн эдлэх боломжоог нэмэгдүүлдгээрээ сайн талтай юм. Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал (статус)-д өөрчлөлт гарсан байна.

Тооллогоор 15, түүнээс дээш насны бүх хүмүүсийн гэрлэлтийн байдлыг огт гэр бүл болоогүй, батлуулсан гэр бүлтэй, батлуулаагүй гэр бүлтэй, тусгаарласан, цуцалсан, бэлбэсэн гэсэн 6 бүлэгт хувааж авч үзсэн.

Зураг 3.3-т хүн ам орон сууцны 2000 он болон 2010 оны гэрлэлтийн байдлын талаарх асуултын бүтцийг харууллаа.

ЗУРАГ 3.3 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, 2000, 2010 ОН

2000 он
1. Огт гэр бүл болоогүй
2. Гэрлэсэн
3. Хамт амьдардаг
4. Тусгаарласан
5. Цуцалсан
6. Бэлбэсэн

2010 он
1. Огт гэр бүл болоогүй
2. Батлуулсан гэр бүлтэй
3. Батлуулаагүй гэр бүлтэй
4. Тусгаарласан
5. Цуцалсан
6. Бэлбэсэн

Монгол улсын 15, түүнээс дээш насны нийт хүн амын 60.5 хувь нь батлуулсан гэр бүлтэй, 26.1 хувь нь огт гэр бүл болоогүй, 2.9 хувь нь бэлбэсэн байна.

ХҮСНЭГТ 3.8 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙСЭЭР, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2000, 2010 ОН

Гэрлэлтийн байдал	2000 он			2010 он		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**
Огт гэр бүл болоогүй	26.1	29.5	22.2	19.7	22.3	16.5
Батлуулсан гэр бүлтэй	60.5	59.9	61.3	64.9	64.9	64.8
Батлуулаагүй гэр бүлтэй	7.7	7.6	7.8	9.4	9.4	9.4
Тусгаарласан	1.2	0.8	1.6	1.4	1.0	1.8
Цуцалсан	1.6	1.0	2.4	2.1	1.4	2.9
Бэлбэсэн	2.9	1.3	4.7	2.6	1.0	4.6

Гэрлэлтийн байдлыг хүйсээр 2000 онтой харьцуулж авч үзэхэд бэлбэсэн, огт гэр бүл болоогүй шалтгаанаар эрэгтэйчүүд 0.4-7.1 пунктээр буурсан бол харин тусгаарласан, цуцалсан, батлуулаагүй болон батлуулсан гэр бүлтэй хүний тоо 0.2-5.0 пунктээр өсчээ. Бэлбэсэн, огт гэр бүл болоогүй шалтгаанаар эмэгтэйчүүд 0.1-5.7 пунктээр буурч харин тусгаарласан, цуцалсан, батлуулаагүй болон батлуулсан гэр бүлтэй хүний тоо 0.2-3.6 пунктээр өсчээ.

ХҮСНЭГТ 3.9. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

Гэрлэлтийн байдал	2000 он			2010 он			2010/2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	**779151**	**420426**	**358725**	**911 664**	**495 101**	**416 563**	**117.0**
Огт гэр бүл болоогүй	203654	123866	79788	179 217	110 515	68 702	88.0
Батлуулсан гэр бүлтэй	471521	251724	219797	591 505	321 373	270 132	125.4
Батлуулаагүй гэр бүлтэй	59889	31786	28103	85 571	46 566	39 005	142.9
Тусгаарласан	9177	3410	5767	12 385	4 932	7 453	135.0
Цуцалсан	12690	4130	8560	18 975	6 972	12 003	149.5
Бэлбэсэн	22220	5510	16710	24 011	4 743	19 268	108.1

Гэрлэлтийн байдлыг 2000 онтой харьцуулбал бэлбэсэн 8.1 хувь, батлуулсан гэр бүлтэй 25.4 хувь, тусгаарласан 35.0 хувь, батлуулаагүй гэр бүлтэй 42.9 хувь, цуцалсан 49.5 хувиар тус тус өсч, харин огт гэр бүл болоогүй ажил эрхэлдэг хүн амын тоо 12.0 хувиар буурсан дүнтэй байна.

ХҮСНЭГТ 3.10. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

Боловсролын түвшин	2000 он			2010 он			2010/2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**	**100.0**
Дээд	12.3	11.2	13.4	29.2	23.5	36.0	238.4
Тусгай мэргэжлийн дунд	10.7	7.4	14.6	7.4	5.7	9.4	69.0
Техник болон мэргэжлийн	5.0	5.2	4.8	3.6	3.8	3.4	72.5
Бүрэн дунд	21.6	19.8	23.8	31.4	32.9	29.6	145.2
Суурь	30.6	34.0	26.7	16.2	19.0	12.9	53.0
Бага	15.7	17.7	13.3	8.6	10.6	6.3	55.0
Боловсролгүй	4.1	4.6	3.4	3.5	4.4	2.4	86.4

Арван тав, түүнээс дээш насны ажил эрхэлдэг хүн амын эзэмшсэн боловсролын түвшинг хүснэгт 3.10-т харууллаа. Хөдөлмөр эрхэлдэг хүн амын 96.5 хувь нь боловсролтой, үүнээс эрэгтэйчүүдийн 95.6 хувь, эмэгтэйчүүдийн 97.6 хувь нь ямар нэг түвшний боловсрол эзэмшжээ. Ажил эрхэлдэг эрэгтэйчүүдийн 23.5 хувь нь дээд боловсролтой байхад ижил түвшний боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувь 12.5 пунктээр илүү байна. 2000 онтой харьцуулахад дээд боловсролтой хүмүүсийн тоо 2.8 дахин өсчээ. Боловсролгүй ажил эрхэлдэг хүн амын тоо эзлэх хувь 2000 оноос 0.6 пунктээр буурсан нь сүүлийн 10 жилд хүмүүсийн сурч боловсрох эрмэлзэл өссөнтэй холбоотой.

3.5 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙН БАЙДЛААР, 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН ҮР ДҮНГЭЭР

Зураг 3.4-т ажиллагчдыг шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон, 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон гэсэн 3 үзүүлэлтээр авч үзэв. Монгол Улсад 15 ба түүнээс дээш насны 911.6 мянган хүн ам амьдарч байгаагаас 45.1 хувь нь шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 50.4 хувь нь 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон, 4.5 хувь нь 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон байв.

ЗУРАГ 3.4 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОН

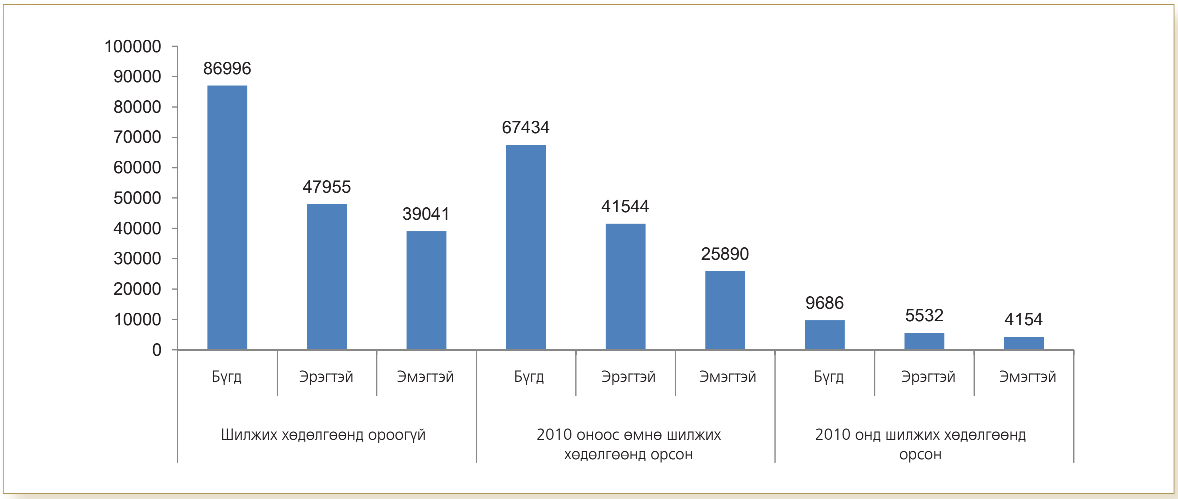

Тав хүртэлх насны хүүхдүүд тооллого явуулахаас таван жилийн өмнө төрөөгүй байсан тул шилжих хөдөлгөөнийг тодорхой хугацааны аргаар (таван жилийн өмнө байнга оршин сууж байсан газар) тодорхойлоход зөвхөн тав, түүнээс дээш насны хүн амыг оруулсан. Ажил эрхэлж байгаа хүн амын 411.5 мян.хүн буюу 45.1 хувь нь шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 373.3 мян.хүн буюу 40.9 хувь нь 2005 оны 1 дүгээр сараас хойш шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 126.8 мян.хүн буюу 13.9 хувь нь 2005 оны 1 дүгээр сараас хойш шилжих хөдөлгөөнд орсон хүмүүс байна. (Зураг 3.5)

ЗУРАГ 3.5 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН СҮҮЛИЙН ТАВАН ЖИЛИЙН ШИЛЖИЛТ ХӨДӨЛГӨӨН, 2010 ОНЫ ТООЛЛОГООР

3.6 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ИРГЭД, 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН ҮР ДҮНГЭЭР

Монгол Улсын хэмжээнд арван тав ба түүнээс дээш насны 911.7 мянган ажил эрхэлдэг хүн амын 892.0 мянга нь буюу 97.8 хувь нь ямар нэгэн хөгжлийн бэрхшээлгүй, 19.7 мянга буюу 2.2 хувь нь ямар нэг хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж тоологджээ. (Зураг 3.6)

ЗУРАГ 3.6 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

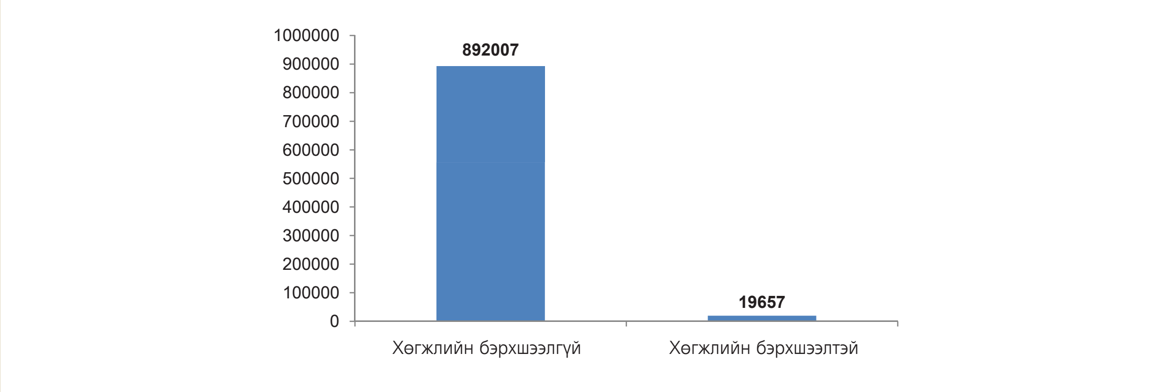

Ажил эрхэлж байгаа хөгжлийн бэрхшээлтэй 19657 иргэний 63.0 хувь буюу 12380 мянга нь эрэгтэй, 37.0 хувь 7277 мянга эмэгтэйчүүд байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр нь авч үзвэл 27.5 хувь нь хөдөлгөөний, 21.9 хувь нь харааны, 17.6 хувь нь бусад, 17.0 хувь нь сонсголын, 10.7 хувь нь сэтгэцийн, 5.2 хувь нь ярианы бэрхшээлтэй иргэд байна.(Зураг 3.7)

ЗУРАГ 3.7 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

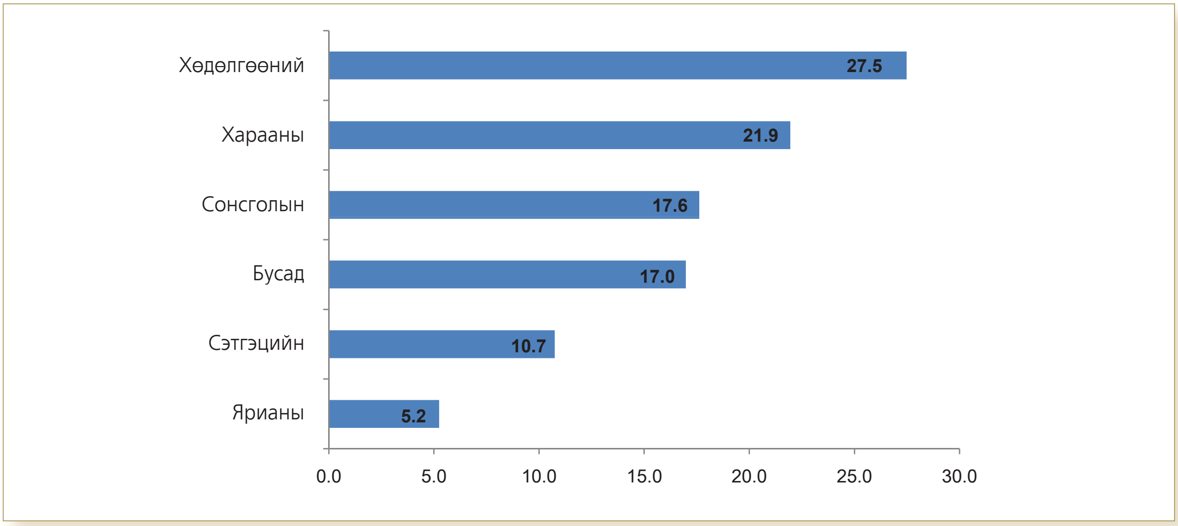

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг насны ангиллаар нь авч үзвэл 15, түүнээс дээш насанд өссөөр 45-49 насанд хамгийн өндөр үзүүлэлттэй байна. (Зураг 3.8)

ЗУРАГ 3.8 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН

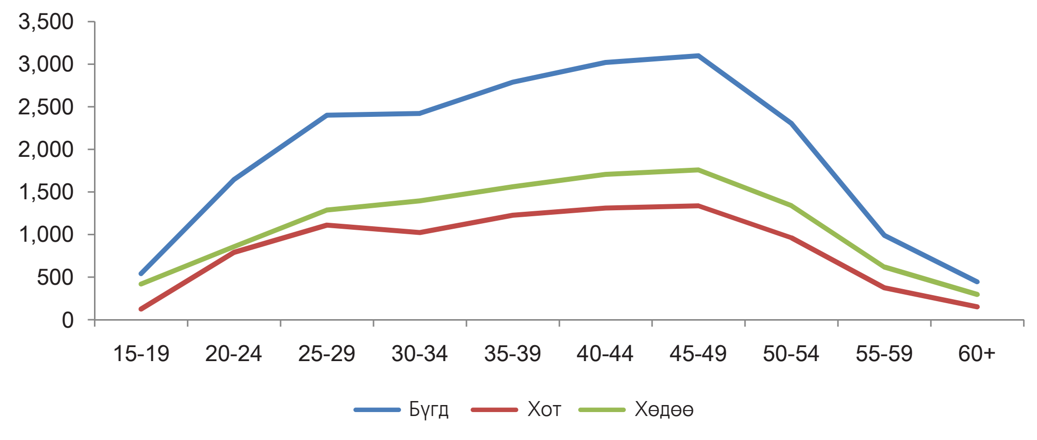

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

АЖИЛГҮЙ ИРГЭД

4.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Хүн амын эдийн засгийн идэвхийн талаарх ойлголт, тодорхойлолтыг НҮБ-ын “Хүн ам, орон сууцны тооллогын зарчим, зөвлөмж-2”-ын 2.252 хэсгийг үндэслэн сүүлийн хоёр тооллогод хэрэглэлээ. Тиймээс хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдлыг тодорхойлж, хоёр тооллогын үр дүнг зэрэгцүүлэх боломжтой болсон. Үндэсний Статистикийн Хорооны дарга, Нийгмийн Хамгаалал, Хөдөлмөрийн сайдын 2009 оны 01-681/94 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал” болон ОУХБ-аас зөвлөмж болгож буй ажилгүй иргэдийн талаарх тодорхойлолт нь ажилгүй байсан, ажил хийхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа гэсэн 3 үндсэн шалгуур үзүүлэлтэнд тулгуурладаг.

“Ажилгүй иргэн” гэж тухайн хугацаанд ажилгүй байсан, ажил хийхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнийг хэлнэ.

а. **“ажилгүй байсан”** гэж сүүлийн долоо хоногт Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр болон ажил гүйцэтгэх гэрээгээр ямар нэг ажил гүйцэтгээгүй, хувиараа ажил, үйлчилгээ эрхлэж орлого олоогүй байхыг;

б. **“ажил хийхэд бэлэн”** гэж Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах болон ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулахаас татгалзахгүй байхыг;

в. **“ажил идэвхтэй хайж байгаа”** гэж ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлж, нэгээс доошгүй удаа ажлын байрны талаар мэдээлэл авсан эсхүл ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих зэрэг ажил олох оролдлого идэвхтэй хийснийг тус тус ойлгоно.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа гэж хариулсан хүмүүсээс зөвхөн хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа үндсэн шалтгааныг тодруулан асуусан. Асуултын бүтцийг Зураг 4.1-т харууллаа.

ЗУРАГ 4.1. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ АСУУЛТ, 2010 ОН

Тооллогын өмнөх 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа гэж хариулсан гэхдээ хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа шалтгаанаа **"Ажил хайж байгаа"** гэж хариулсан хүнийг ажилгүй иргэдэд хамруулсан. Учир нь дээрх 8 шалтгаанаар хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа хүмүүсээс зөвхөн "Ажил хайж байгаа" иргэд л ажилгүй иргэний шалгуурыг хангаж байгаа юм. Бусад шалтгаантай иргэд нь эдийн засгийн идэвхгүй иргэдэд тооцогдоно.

4.2 АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО, ХҮЙС, НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, БҮСЭЭР

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын үр дүнгээр сүүлийн 7 хоногт ажил эрхлэх боломжтой, ажил хайсан ажилгүй иргэдийн тоо 164116 байгаагийн 57.9 хувь буюу 95031 нь эрэгтэй, 42.1 хувь буюу 69085 нь эмэгтэйчүүд байна.

ХҮСНЭГТ 4.1 АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, БҮС, ХҮЙСЭЭР, 2000Ь 2010 ОН

Байршил, бүс нутаг	2000						2010						2010/2000 %
	Бүгд		Хүйсээр				Бүгд		Хүйсээр				
			Эрэгтэй		Эмэгтэй				Эрэгтэй		Эмэгтэй		
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	
БҮГД	**164.9**	**100.0**	**93.8**	**100.0**	**71.2**	**100.0**	**164.1**	**100.0**	**95.0**	**100.0**	**69.1**	**100.0**	**99.5**
Хот	117.8	71.4	67.9	72.4	49.9	70.1	114.6	69.8	65.9	69.4	48.6	70.4	97.2
Хөдөө	47.1	28.6	25.8	27.5	21.3	29.9	49.5	30.2	29.1	30.6	20.4	29.6	105.2
Төв	33.3	20.2	18.4	19.6	14.9	20.9	30.2	18.4	17.6	18.5	12.6	18.2	90.7
Зүүн	18.2	11.0	9.6	10.2	8.6	12.1	13.7	8.3	7.8	8.2	5.9	8.5	75.2
Баруун	25.1	15.2	14.0	14.9	11.1	15.6	23.2	14.1	13.2	13.9	10.0	14.5	92.5
Хангай	32.8	19.9	18.3	19.5	14.6	20.5	36.3	22.1	20.7	21.8	15.6	22.5	110.7
Улаанбаатар	55.6	33.7	33.5	35.8	22.0	31.0	60.7	37.0	35.7	37.6	25.0	36.3	109.3

Улсын хэмжээнд ажилгүй иргэдийн тоо 2010 онд 164.1 мянган хүн байгаа нь 2000 оноос 0.8 мянган хүнээр буюу дөнгөж 1 хувиар буурчээ.

Арван тав ба түүнээс дээш насны хүн амд ажилгүй иргэдийн эзлэх хувь 2000 оныхоос улсын хэмжээнд 2.2 пунктээр буурсан байна. Бүс нутгаар авч үзвэл Баруун бүсэд өмнөх тооллоготой ижил түвшинд, Хангайн бүсэд 0.4 пунктээр өсч, Төвийн болон Улаанбаатар, Зүүн бүсэд 2.3-3.9 пунктээр буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 4.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМД АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2000, 2010 ОНООР, ХҮЙС, БҮС НУТГААР

Бүс	2000 он			2010 он		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД*	**10.8**	**12.5**	**7.8**	**8.6**	**10.1**	**7.1**
Баруун бүс	10.0	11.2	8.4	10.0	11.5	8.6
Хангайн бүс	9.8	11.0	7.8	10.2	11.7	8.7
Төвийн бүс	11.9	13.0	9.9	9.6	10.7	8.3
Зүүн бүс	14.4	15.2	13.0	10.5	11.8	9.2
Улаанбаатар	10.5	13.2	5.9	7.0	8.6	5.5

**15 ба түүнээс дээш насны хүнд ам ажилгүй иргэдийн эзлэх хувь*

Нийт ажилгүй иргэдийн 70 гаруй хувь нь хот, суурин газарт төвлөрчээ. Харин ажилгүйдлийн түвшин 2010 онд 2000 оныхоос 2.2 пунктээр буурсны дотор хотод 7.8 пунктээр буурч, хөдөөд 2.8 пунктээр нэмэгдсэн байна. Нийт ажилгүй иргэдийн 37.0 хувь буюу 60732 ажилгүй хүн Улаанбаатар хотод амьдарч байна. Ажил эрхэлдэггүй эрэгтэйчүүдийн тоо эмэгтэйчүүдийнхээс их, эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин ч өндөр гарчээ.

Ажилгүй иргэдийн тоог бүс нутгаар авч үзвэл ажилгүй таван хүний нэг нь хангайн бүсэд, нийт ажилгүй иргэдийн 8.3 хувь нь зүүн бүсэд амьдарч байна.

ХҮСНЭГТ 4.3 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010 ОН

Насны бүлэг	2000 он					2010 он				
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө
БҮГД	**17.5**	**18.2**	**16.6**	**24.4**	**10.2**	**15.3**	**16.1**	**14.2**	**16.5**	**13.0**
15-19	25.5	24.4	27.2	48.7	13.7	31.0	27.8	38.2	39.5	22.9
20-24	21.0	21.5	20.4	32.8	11.2	23.8	22.9	25.0	24.8	21.8
25-29	18.5	19.7	17.0	26.4	10.0	16.5	16.6	16.5	17.5	14.6
30-34	18.4	19.0	17.8	23.9	11.4	15.2	16.0	14.3	16.5	12.8
35-39	16.9	18.2	15.5	20.5	11.4	14.0	15.5	12.3	15.2	11.7
40-44	14.0	15.7	12.3	17.2	9.2	12.5	14.1	10.9	13.6	10.6
45-49	10.6	13.0	7.6	13.7	6.2	10.4	12.3	8.6	11.3	8.7
50-54	7.0	9.6	2.5	9.4	3.9	7.1	9.4	4.4	8.1	5.3
55-59	4.5	5.8	0.9	7.9	1.8	4.5	6.0	1.2	5.8	2.5
60+	0.8	0.7	1.0	2.1	0.3	0.5	0.5	0.4	0.7	0.2

Монгол Улсын хэмжээнд ажилгүйдлийн түвшин нийт ажиллах хүчний 15.3 хувьд хүрч, эрэгтэйчүүдийн (16.1) хувьд эмэгтэйчүүдийнхээс (14.2) бага зэрэг дээгүүр байгаа юм. Ажилгүйдлийн түвшин дүнгээрээ хотод (16.5), хөдөөгийнхөөс(13.0) харьцангуй өндөр байгаагийн дотор энэ нь эрэгтэйчүүд (хотын эрэгтэй 17.7 хувь, хөдөөгийнх 13.4 хувь), эмэгтэйчүүдийн (хотын эмэгтэй 15.0 хувь, хөдөөгийнх-12.6 хувь) хувьд ч адил байна.

ЗУРАГ 4.2 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, БАЙРШЛААР, 2000, 2010 ОН

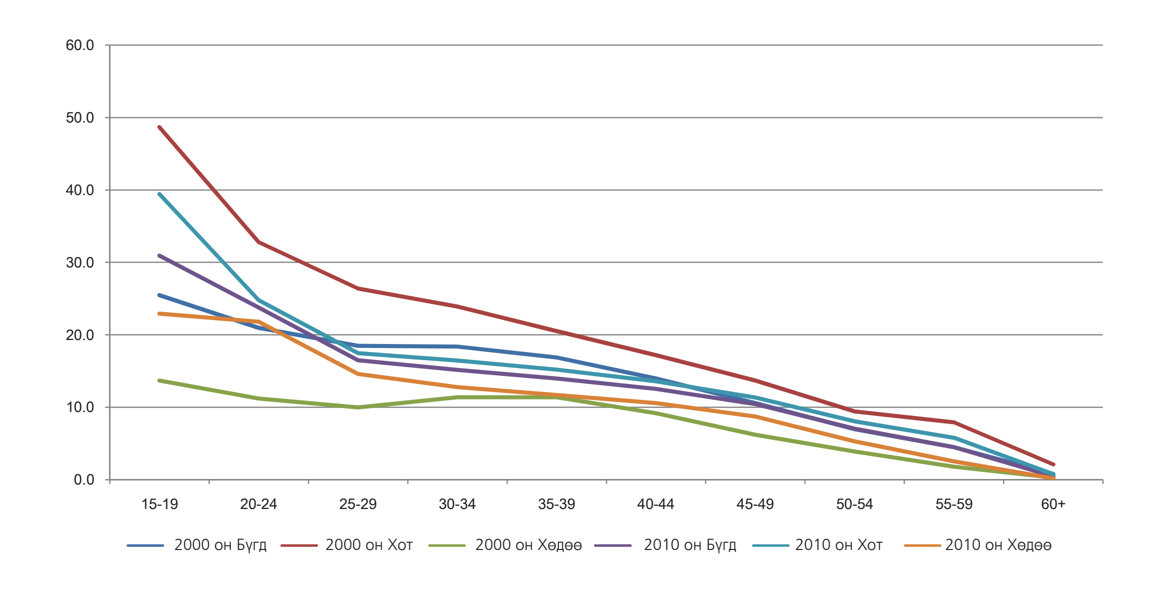

Ажилгүйдлийн түвшин хотод өндөр, хөдөөд бага байна. Энэ нь нэг талаас сүүлийн жилүүдэд мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд тохиолдсон байгалийн гамшигт үзэгдлээс шалтгаалан олон тооны өрх малгүй болж, хот суурин газарт шилжин ирж байгаа, нөгөө талаас тэд хотод ирээд ажлын байр олох боломж нөхцөл муу байдагтай холбоотой.

Нийт ажилгүй хүмүүсийн дотор 20-34 насны 95.1 мянган (ажилгүй иргэдийн 57.9 хувь) залуучууд байгаа нь бусад насны хамгийн өндөр юм. Харин 35-44 насны 39.2 мянган хүн ажилгүй байгаа нь нийт ажилгүйчүүдийн 23.9 хувь болж байна. Үүнээс үзэхэд ажилгүй иргэдийн дийлэнх нь буюу 63.1 хувь нь 20-44 насныхан ажээ.

Дээд боловсролтой ажилгүй иргэдийн тоо өмнөх тооллогынхоос үр дүнтэй харьцуулбал 3.5 дахин өсчээ. Мөн боловсролгүй ажилгүй иргэдийн тоо 53.5 хувь, суурь боловсролтой 25.5 хувь, бага боловсролтой 5.7 хувиар өсчээ. Харин суурь боловсролтой ажилгүй иргэдийн тоо 46.7 хувь, тусгай мэргэжлийн дунд 39.2 хувь, техник болон мэргэжлийн боловсролтой ажилгүй иргэдийн тоо 34.4 хувиар тус тус буурчээ.(Хүснэгт 4.4)

ХҮСНЭГТ 4.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР 2000, 2010 ОН

Боловсролын түвшин	2000 он			2010 он			2010/2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	**164932**	**93770**	**71162**	**164116**	**95031**	**69085**	**99.5**
Дээд	8022	4073	3949	28401	11365	17036	354.0
Тусгай мэргэжлийн дунд	12912	5405	7507	7847	4000	3847	60.8
Техник болон мэргэжлийн	10670	6068	4602	7004	4016	2988	65.6
Бүрэн дунд	55408	27891	27517	69561	40728	28833	125.5
Суурь	62493	39968	22525	33292	22161	11131	53.3
Бага	11868	8008	3860	12547	8872	3675	105.7
Боловсролгүй	3559	2357	1202	5464	3889	1575	153.5

4.3 АЖИЛГҮЙ ИРГЭД ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН ҮР ДҮНГЭЭР

Зураг 4.3-т ажилгүй иргэдийг шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон, 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон гэсэн 3 үзүүлэлтээр авч үзлээ. Монгол Улсад 15 ба түүнээс дээш насны 164.1 мянган хүн ам амдарч байгаагаас 53.0 хувь нь шилжих хөдөлгөөнд ороогүй, 41.1 хувь нь 2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон, 5.9 хувь нь 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон байв.

ЗУРАГ 4.3 АЖИЛГҮЙ ИРГЭД, ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДЛААР, 2010 ОН

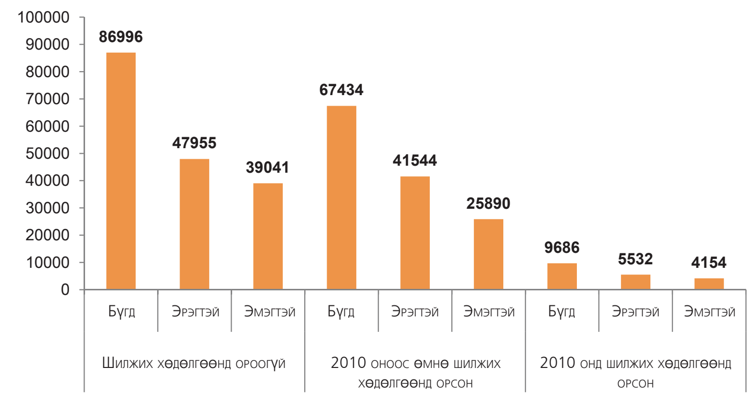

4.4 АЖИЛГҮЙ ИРГЭД, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН ҮР ДҮНГЭЭР

Монгол Улсын хэмжээнд арван тав ба түүнээс 164.1 мянган ажилгүй иргэдийн 161.2 мянга нь буюу 98.2 хувь нь ямар нэгэн хөгжлийн бэрхшээлгүй, 2.9 мянга буюу 1.8 хувь нь ямар нэг хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж тоологджээ. (Зураг 4.4)

ЗУРАГ 4.4 АЖИЛГҮЙ ИРГЭД, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

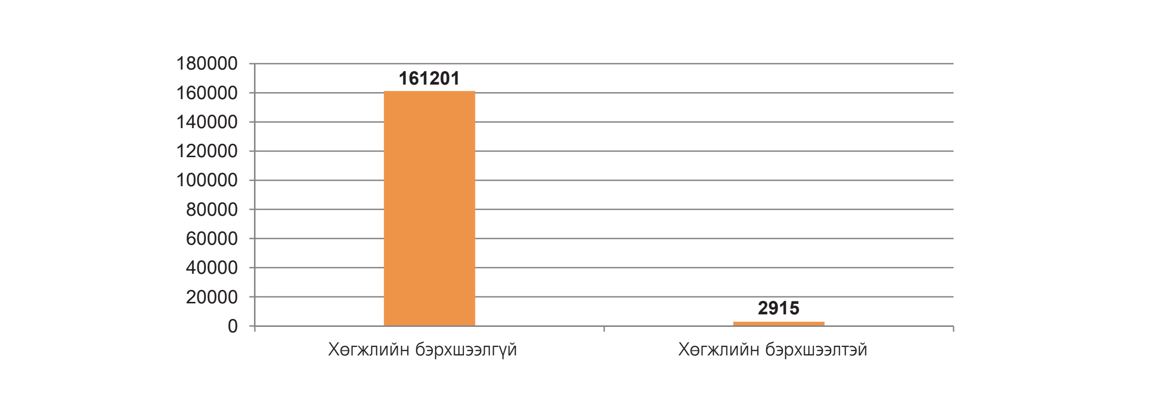

Хөгжлийн бэрхшээлтэй ажилгүй иргэдийг хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр нь авч үзвэл 25.3 хувь нь хөдөлгөөний, 23.2 хувь нь харааны, 19.9 хувь нь сонсголын, 16.2 хувь нь бусад, 9.9 хувь нь сэтгэцийн, 5.5 хувь нь ярианы хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд байна.(Зураг 4.5)

ЗУРАГ 4.5 ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ АЖИЛГҮЙ ИРГЭД, ХЭЛБЭРЭЭР, 2010 ОН

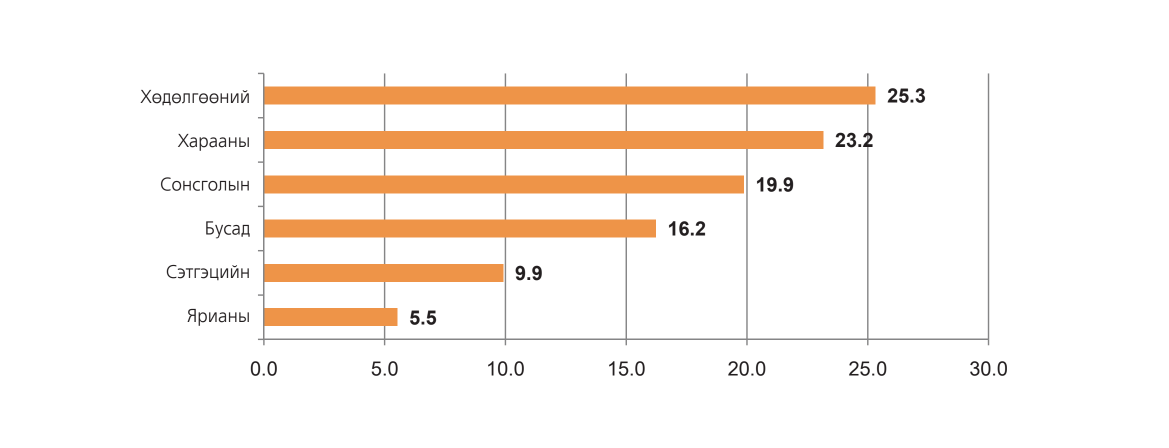

ХҮСНЭГТ 4.5 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХУВИАР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
БҮГД	**15.3**	**9.6**	**10.4**	**17.5**	**19.6**	**18.4**	**13.8**	**14.5**
15-19	31.0	27.5	24.1	39.1	36.0	33.0	23.0	18.9
20-24	23.8	21.3	18.2	28.1	26.6	26.9	19.9	18.9
25-29	16.5	11.3	14.2	20.3	21.7	21.7	15.7	14.9
30-34	15.2	7.8	11.9	17.1	19.8	19.3	14.4	14.6
35-39	14.0	5.9	11.3	15.7	17.7	16.8	14.5	14.7
40-44	12.5	4.8	10.6	14.2	15.8	15.3	12.6	10.7
45-49	10.4	4.4	8.8	12.5	13.7	13.4	10.0	9.8
50-54	7.1	3.5	5.8	8.7	10.3	9.1	6.1	6.6
55-59	4.5	2.1	4.3	6.5	8.3	6.1	2.9	3.9
60+	0.5	0.2	0.8	1.0	1.3	0.9	0.2	0.3
ЭРЭГТЭЙ	**16.1**	**8.9**	**12.4**	**17.5**	**20.0**	**19.0**	**14.5**	**15.0**
15-19	27.8	25.4	17.2	34.8	33.0	30.3	21.3	17.5
20-24	22.9	18.1	15.4	26.3	25.7	26.9	20.6	20.0
25-29	16.6	9.9	13.2	17.4	20.7	22.5	16.6	15.0
30-34	16.0	7.7	12.5	16.4	19.5	20.5	14.7	14.1
35-39	15.5	6.3	14.1	16.1	18.8	17.4	14.4	15.1
40-44	14.1	5.5	13.8	14.6	17.1	15.8	12.9	11.7
45-49	12.3	5.3	11.3	13.9	15.5	14.1	11.0	10.8
50-54	9.4	4.8	9.1	11.5	12.7	10.9	7.4	7.4
55-59	6.0	2.9	6.9	7.7	10.0	7.5	3.7	5.0
60+	0.5	0.3	1.1	1.3	1.4	0.8	0.1	0.6
ЭРЭГТЭЙ	**14.2**	**10.2**	**8.9**	**17.4**	**19.0**	**17.2**	**12.3**	**13.4**
15-19	38.2	29.8	39.4	45.6	41.1	40.8	29.2	23.2
20-24	25.0	23.6	23.0	31.2	28.2	26.9	18.2	16.0
25-29	16.5	12.4	15.4	24.8	23.1	20.4	14.0	14.6
30-34	14.3	7.9	11.4	18.1	20.2	17.6	13.8	15.9
35-39	12.3	5.6	9.2	15.2	16.4	15.7	14.9	14.0
40-44	10.9	4.4	8.7	13.9	14.4	14.4	12.0	9.2
45-49	8.6	3.7	7.5	11.1	11.7	12.3	8.4	8.4
50-54	4.4	2.5	3.9	4.7	6.9	5.5	4.1	5.3
55-59	1.2	0.6	0.9	1.9	3.2	1.1	1.2	1.3
60+	0.4	0.1	0.2	-	1.0	1.0	0.4	-

ХҮСНЭГТ 4.6 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН,НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, ХУВИАР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
ХОТ	**16.5**	**9.2**	**10.9**	**18.0**	**20.4**	**25.8**	**29.9**	**35.1**
15-19	39.5	28.6	24.4	38.2	38.2	44.4	45.6	43.1
20-24	24.8	20.1	16.9	26.7	26.8	32.3	37.9	40.2
25-29	17.5	10.9	13.8	19.4	21.9	28.2	34.1	35.6
30-34	16.5	7.9	12.4	17.5	20.6	27.4	33.6	35.4
35-39	15.2	5.9	11.9	17.5	19.1	25.9	34.3	36.8
40-44	13.6	4.9	11.2	15.6	16.9	23.1	23.6	28.3
45-49	11.3	4.5	9.5	13.0	14.6	19.7	19.2	25.9
50-54	8.1	3.6	6.4	8.7	11.2	13.1	16.3	22.7
55-59	5.8	2.1	4.7	7.2	9.8	10.5	10.2	12.1
60+	0.7	0.2	0.7	1.5	2.0	2.0	0.6	2.5
ЭРЭГТЭЙ	**17.7**	**8.6**	**12.7**	**18.0**	**20.7**	**25.7**	**29.9**	**34.6**
15-19	37.7	27.1	19.2	34.9	36.7	42.7	42.2	41.0
20-24	24.0	17.2	14.9	24.6	25.8	30.9	36.2	39.7
25-29	17.3	9.6	12.6	16.7	20.4	26.7	32.8	34.3
30-34	17.5	7.6	12.9	16.2	20.0	27.0	32.6	33.0
35-39	17.3	6.2	14.4	17.6	20.1	26.5	33.7	35.9
40-44	15.9	5.5	14.1	15.8	18.6	24.0	25.1	29.1
45-49	13.7	5.4	11.6	15.0	16.5	20.4	20.5	26.6
50-54	10.8	4.8	9.6	11.7	13.7	14.6	17.9	25.3
55-59	7.8	3.0	7.5	8.7	11.9	12.4	11.5	12.5
60+	0.8	0.3	1.3	1.9	2.2	1.7	0.0	4.3
ЭРЭГТЭЙ	**15.0**	**9.7**	**9.4**	**18.0**	**20.0**	**26.1**	**29.8**	**36.3**
15-19	42.9	30.2	35.0	43.6	40.4	48.4	57.4	51.4
20-24	25.9	22.3	20.8	30.9	28.7	35.9	43.5	42.2
25-29	17.7	12.1	15.7	24.6	24.5	31.7	38.0	39.1
30-34	15.3	8.1	11.9	19.7	21.5	28.0	36.7	42.6
35-39	12.9	5.7	9.9	17.3	17.8	24.7	35.6	38.6
40-44	11.3	4.5	9.3	15.4	15.1	21.4	21.1	26.8
45-49	9.1	3.8	8.2	10.8	12.5	18.5	17.0	24.4
50-54	5.2	2.6	4.5	4.9	7.7	9.6	13.2	18.8
55-59	1.7	0.6	1.2	2.2	3.8	2.2	6.4	10.7
60+	0.6	0.1	0.0	0.0	1.5	2.8	1.3	0.0

ХҮСНЭГТ 4.7 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН,НАСНЫ БҮЛЭГ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИНГЭЭР, ХУВИАР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
ХӨДӨӨ	**13.0**	**12.3**	**9.0**	**16.8**	**17.2**	**13.3**	**9.3**	**9.6**
15-19	22.9	16.7	23.2	40.3	31.2	25.1	15.7	13.1
20-24	21.8	26.8	23.2	30.2	26.0	21.9	14.2	12.9
25-29	14.6	13.3	15.4	21.9	20.8	16.6	10.9	10.1
30-34	12.8	7.7	9.9	16.3	17.2	13.9	10.0	9.6
35-39	11.7	5.7	9.5	13.6	14.1	11.7	9.0	8.8
40-44	10.6	4.6	9.2	12.7	13.0	10.7	8.0	6.7
45-49	8.7	3.9	7.2	12.1	11.1	9.1	6.9	6.3
50-54	5.3	3.0	4.2	8.6	7.7	6.2	3.5	3.3
55-59	2.5	2.0	3.3	5.6	4.1	2.9	1.3	2.4
60+	0.2	-	0.8	0.6	-	0.3	0.1	-
ЭРЭГТЭЙ	**13.4**	**11.1**	**11.1**	**16.8**	**17.8**	**14.0**	**9.9**	**9.9**
15-19	19.5	12.5	11.6	34.8	25.6	22.5	14.6	11.5
20-24	21.0	22.4	17.8	29.3	25.6	22.9	15.0	13.7
25-29	15.1	12.0	16.6	19.3	22.0	18.5	11.7	10.3
30-34	13.2	8.9	10.2	17.1	17.5	15.0	10.2	9.3
35-39	12.3	7.1	13.2	14.1	14.9	12.0	8.9	9.4
40-44	11.1	5.6	12.8	13.2	13.2	10.9	8.1	7.4
45-49	9.8	4.8	10.5	12.7	12.5	9.6	7.7	6.8
50-54	7.1	4.5	7.5	11.3	9.9	8.0	4.4	3.7
55-59	3.4	2.5	5.5	6.5	4.9	3.8	1.8	3.4
60+	0.2	-	0.9	0.8	-	0.5	0.1	-
ЭРЭГТЭЙ	**12.6**	**13.1**	**7.7**	**16.8**	**16.5**	**12.2**	**8.2**	**9.0**
15-19	32.5	25.0	57.0	48.1	42.7	33.9	19.4	17.7
20-24	23.2	29.7	28.8	31.5	26.6	19.9	12.4	11.2
25-29	14.0	14.1	14.6	24.9	19.4	14.0	9.7	9.8
30-34	12.3	7.0	9.8	15.5	16.9	12.7	9.6	10.3
35-39	11.0	4.9	7.3	13.1	13.5	11.2	9.0	7.5
40-44	10.0	3.8	7.2	12.2	12.7	10.3	7.8	5.5
45-49	7.5	3.2	5.7	11.4	9.5	8.3	5.8	5.5
50-54	2.9	1.4	2.3	4.5	4.4	3.2	2.1	2.8
55-59	0.5	0.5	0.5	1.4	1.1	0.6	0.3	-
60+	0.1	-	0.6	-	-	-	0.2	-

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

БҮС НУТГИЙН БОЛОН АЙМГИЙН ЯЛГАА

5.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Өмнөх бүлгүүдэд ажиллах хүчний оролцоо, ажилгүйдлийн түвшин болон ажиллах хүчний бүтэц хот, хөдөөгөөр ялгаатай байгаа нь тухай өгүүлсэн билээ. Янз бүрийн шалтгааны улмаас хүн амын эдийн засгийн идэвх бүс болон аймгаар ялгаатай байдаг.

Энэ бүлэгт эдгээр ялгаатай байдлын талаар танилцуулах болно.

5.2 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМЫН БҮС, АЙМГИЙН ЯЛГАА

Хүснэгт 5.1-д арван тав ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын тоо, ажиллах хүчний оролцооны түвшинг бүс нутаг, аймаг, нийслэл 2000, 2010 оноор харууллаа.

ХҮСНЭГТ 5.1 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМ, АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, БҮС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, 2000, 2010 ОН

	15, ба түүнээс дээш насны хүн ам		Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам		Ажиллах хүчний оролцооны түвшин (%)	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010
БҮГД	**1524 372**	**1 905 969**	**944 083**	**1075780**	**61.9**	**56.4**
Баруун бүс	250 700	231 103	171 188	134 019	68.3	58.0
Баян-Өлгий	62 035	53 720	32 906	29 107	69.9	54.2
Говь-Алтай	40 412	36 397	29 946	22 701	76.7	62.4
Завхан	55 990	44 045	39 553	25 918	69.6	58.8
Увс	55 513	46 976	35 462	28 384	69.7	60.4
Ховд	53 497	49 965	33 321	27 909	67.2	55.9
Хангайн бүс	335 573	357 340	235 324	220 594	70.1	61.7
Архангай	58 990	57 668	40 733	36 841	69.1	63.9
Баянхонгор	50 367	51 541	37 657	33 587	74.8	65.2
Булган	39 053	37 370	26 313	24 414	67.4	65.3
Орхон	45 413	63 516	28 321	35 897	62.4	56.5
Өвөрхангай	68 244	68 444	51 259	42 478	75.1	62.1
Хөвсгөл	73 506	78 801	51 041	47 377	69.4	60.1
Төвийн бүс	280 724	315 649	182 327	193 044	64.9	61.2
Говьсүмбэр	7 620	9 095	4 554	5 704	59.8	62.7
Дархан-Уул	54 492	66 624	29 742	34 988	54.6	52.5
Дорноговь	32 255	40 811	23 038	26 087	71.4	63.9
Дундговь	31 598	26 427	24 135	17 393	76.4	65.8
Өмнөговь	28 891	45 222	22 410	33 794	77.6	74.7
Сэлэнгэ	62 535	67 803	35 873	39 101	57.4	57.7
Төв	63 333	59 667	42 575	35 977	67.2	60.3
Зүүн бүс	126 130	130 017	80 228	75 868	63.6	58.4
Дорнод	47 302	48 987	26 620	26 098	56.3	53.3
Сүхбаатар	34 765	36 068	24 494	22 952	70.5	63.6
Хэнтий	44 063	44 962	29 114	26 818	66.1	59.6
Улаанбаатар	531 245	871 860	275 016	452 255	51.8	51.9

Хүн амын насны бүтэц, сургуульд хамрагдалтын ялгаа нь аймаг, нийслэл болон бүс бүрийн хүн амын эдийн засгийн идэвхтэй байдалд нөлөөлсөн байж болох юм. Ялангуяа хот суурин газрын хүн амын насны бүтэц, сургуульд хамрагдалт нилээд ялгаатай бөгөөд энэ нь бусдаас ялгаатай байгаа нь ажиллах хүчний оролцооны түвшинг харуулж байгаа юм. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин Хангайн бүсэд (61.7) хамгийн өндөр дараа нь Төвийн (61.2), Зүүн (58.4), Баруун (58.0) бүс орж, харин Улаанбаатар хотод хамгийн доогуур (51.9) байна.

Ер нь ажиллах хүчний оролцооны түвшин Улаанбаатар хотод хамгийн бага байдаг байна. Тухайлбал хүснэгт 5.1-ээс харахад 2000 онд Улаанбаатар хотын хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 51.8 хувь буюу хамгийн бага байна. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2010 онд 2000 оныхоос бүх бүс болон аймагт буурчээ. Улсын дүнгээр 2000 оноос 2010 онд ажиллах хүчний оролцооны түвшин 3.9 пунктээр, Хангайн болон Баруун бүсэд хамгийн их буюу 8.4-10.3 пунктээр буурсан байна. Энэ нь уг 2 бүсийн хувьд дэд бүтэц муу, 2000 оноос хойш үйлдвэрийн газар нэмэж байгуулагдаагүй ажлын байр хомсдолтой, хот суурин газраас алслагдмал зэрэгтэй холбоотой байж болох юм. Хотын хүн амын эзлэх хувь өндөр байхад ажиллах хүчний оролцоо доогуур байна. Хотод суралцагчдын эзлэх хувь өндөр байгаа учраас эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоог өсгөхөд нөлөөлж байна.

Гэвч Улаанбаатар хотын хүн амын хувьд ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2000 оноос өссөн дүнтэй байна.

Зураг 5.1-ээс харахад Өмнөговь аймагт ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн өндөр 70.0-аас дээш хувьтай, харин Дорнод аймагт хамгийн бага буюу 53.3 хувь байна. Ажил эрхэлдэг хүн амын 63.8 хувь нь хот, суурин газарт байгаагийн зэрэгцээ хөдөлмөр эрхэлсэн хүний тоо бүс нутгуудаар ихээхэн ялгаатай байна.

ЗУРАГ 5.1 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

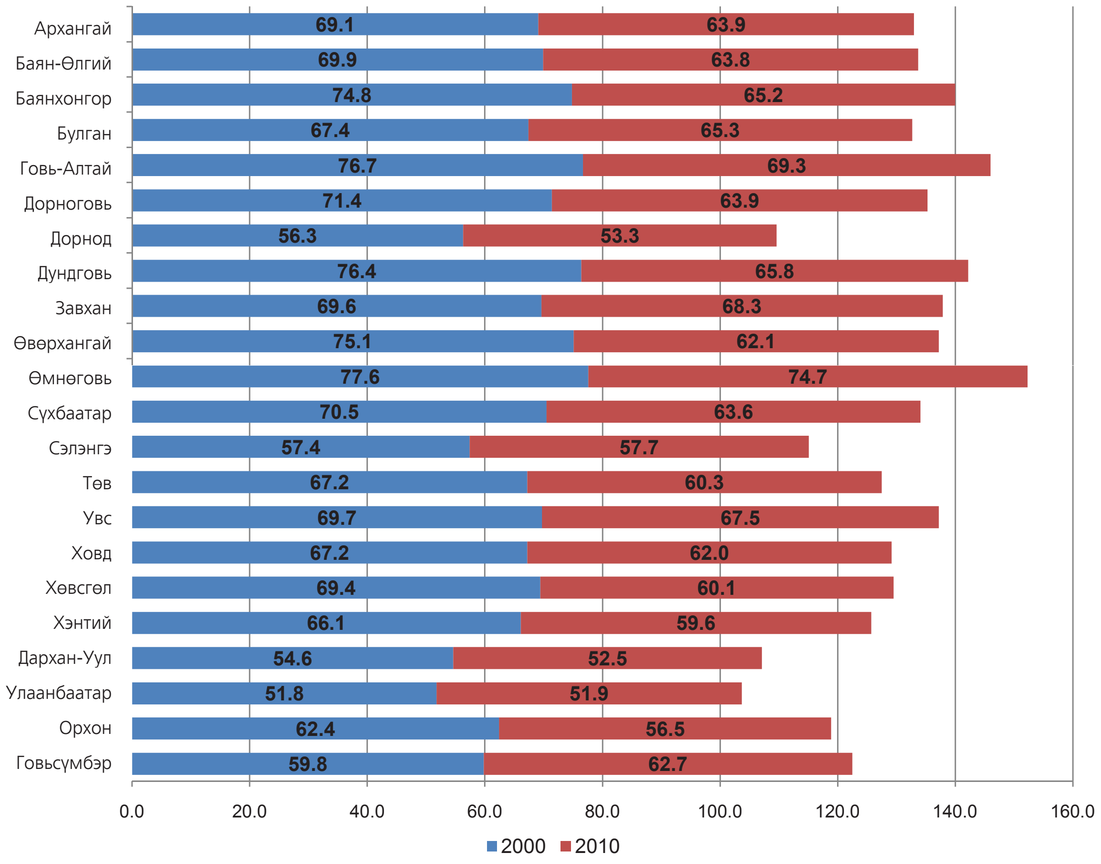

Ажил эрхэлдэг хүн амын тоо өмнөх тооллогын дүнгээс Дорнод, Дорноговь, Сэлэнгэ, Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Өмнөговь, Орхон аймаг болон Улаанбаатар хотод 11.2-78.4 хувиар өсч, харин Сүхбаатар, Булган, Хэнтий, Төв, Хөвсгөл, Архангай, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Увс, Говь-Алтай, Ховд, Өвөрхангай, Дундговь, Завхан аймагт ажил эрхэлдэг хүн амын тоо 1.8-37.5 хувиар буурав.

ХҮСНЭГТ 5.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМЫН ТОО, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХҮЙСЭЭР 2000, 2010 ОН

Аймгийн нэр	2000			2010			2010/2000 %
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
БҮГД	**779 151**	**420 426**	**358 725**	**911 664**	**495 101**	**416 563**	**117.0**
Архангай	36 365	19 679	16 686	31 518	16 756	14 762	86.7
Баян-Өлгий	26 331	15 169	11 162	22 549	12 958	9 591	85.6
Баянхонгор	33 678	17 567	16 111	28 742	15 113	13 629	85.3
Булган	21 593	11 931	9 662	20 632	11 297	9 335	95.5
Говь-Алтай	26 633	13 993	12 640	20 495	11 074	9 421	77.0
Дорноговь	19 877	11 382	8 495	22 211	12 656	9 555	111.7
Дорнод	18 327	10 441	7 886	20 384	11 249	9 135	111.2
Дундговь	22 216	11 706	10 510	14 770	7 819	6 951	66.5
Завхан	33 443	18 169	15 274	20 905	11 306	9 599	62.5
Өвөрхангай	45 613	24 239	21 374	34 308	18 436	15 872	75.2
Өмнөговь	20 739	11 005	9 734	29 652	19 507	10 145	143.0
Сүхбаатар	20 066	11 456	8 610	19 696	11 095	8 601	98.2
Сэлэнгэ	25 352	14 796	10 556	31 560	17 487	14 073	124.5
Төв	35 226	20 513	14 713	30 833	17 540	13 293	87.5
Увс	30 239	16 920	13 319	24 323	13 459	10 864	80.4
Ховд	29 449	16 376	13 073	22 531	12 307	10 224	76.5
Хөвсгөл	44 551	23 785	20 766	38 827	20 774	18 053	87.2
Хэнтий	23 647	13 045	10 602	22 115	12 164	9 951	93.5
Дархан-Уул	21 969	11 673	10 296	29 100	15 749	13 351	132.5
Улаанбаатар	219 454	113 326	106 128	391 523	207 521	184 002	178.4
Орхон	20 705	11 216	9 489	30 247	16 210	14 037	146.1
Говьсүмбэр	3 678	2 039	1 639	4 743	2 624	2 119	129.0

ЗУРАГ 5.2 АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР, 2010 ОН

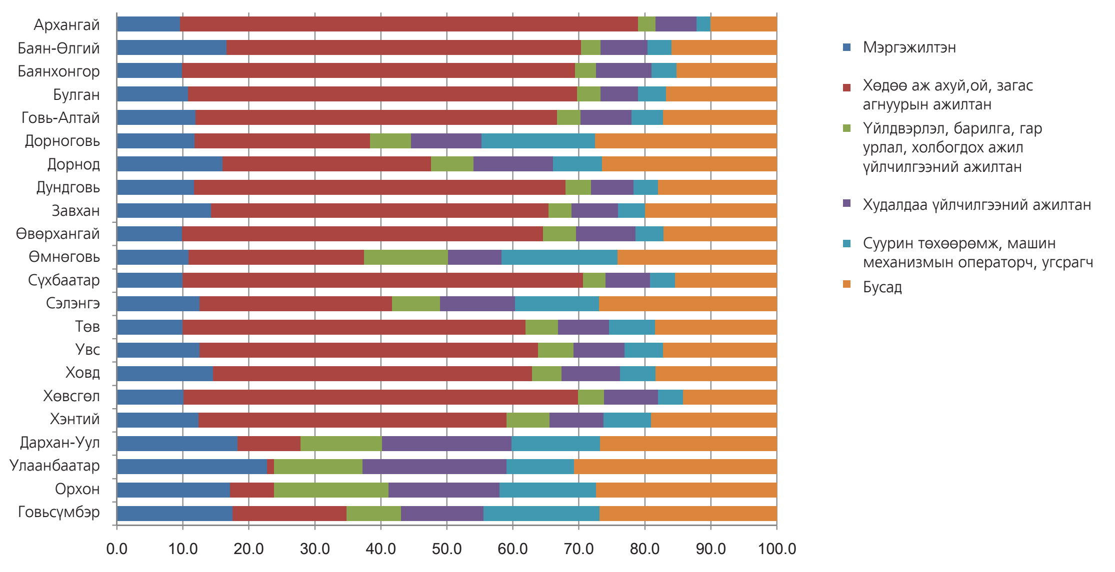

Ажил мэргэжилийн хувьд хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажил мэргэжил ихэнх хувийг эзэлж байна. Орхон, Өмнөговь аймаг болон Улаанбаатар хотод үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал холбогдох ажил үйлчилгээний ажил эрхэлж байгаа хүний тоо бусад аймгаас өндөр байгаа бол худалдаа, үйлчилгээний мэргэжлийн ажил хийж байгаа хүний тоо Улаанбаатар хот болон Орхон, Говьсүмбэр, Дорнод, Дорноговь аймагт өндөр хувьтай байна.

ЗУРАГ 5.3. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ХҮН АМ, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛААР, 2010 ОН

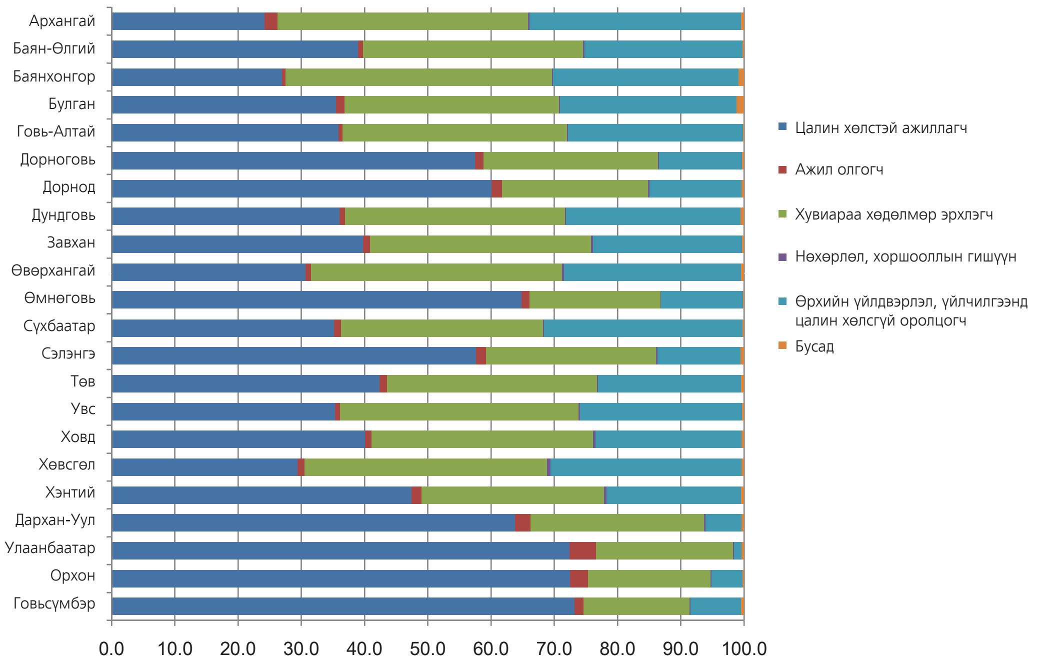

Хүн амын ажил эрхлэлтийн байдал сүүлчийн 10 жилийн хугацаанд багагүй өөрчлөгдсөн байна. 2000 онд өрхийн бизнест цалин хөлсгүй ажилладаг 197.5 мянган хүн байсан бол 2010 онд 117.8 мянга болтлоо цөөрчээ. Аймгуудад хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг хүн амын хувийн жин 3.5 пунктээр буурч, харин цалин хөлстэй ажиллагч, ажил олгогчийн хувийн жин өссөн нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өргөжсөнийг харуулна.

Хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг хүн амын хувийн жин буурах нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдлаа хангах, нийгмийн хамгааллалд хамрагдаж, хөдөлмөрлөх эрхээ бүрэн дүүрэн эдлэх боломцоог нэмэгдүүлдгээрээ сайн талтай юм.

5.3 АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО, АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШНИЙ АЙМАГ ХООРОНДЫН ЯЛГАА

ХҮСНЭГТ 5.3 АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО, АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШНИЙ АЙМАГ ХООРОНДЫН ЯЛГАА, АЙМАГ, БҮСЭЭР, 2000, 2010 ОН

	Ажилгүй иргэд		Ажилгүйдлийн түвшин (%)	
	2000	2010	2000	2010
БҮГД	**164 932**	**164 116**	**17.5**	**15.3**
Баруун бүс	25 093	23 216	14.7	17.3
Баян-Өлгий	6 575	6 558	15.2	15.1
Говь-Алтай	3 313	2 206	10.7	7.1
Завхан	6 110	5 013	15.7	12.9
Увс	5 223	4 061	13.5	10.5
Ховд	3 872	5 378	10.8	15.0
Хангайн бүс	32 819	36 320	13.9	16.5
Архангай	4 368	5 323	10.7	14.4
Баянхонгор	3 979	4 845	10.6	14.4
Булган	4 720	3 782	17.9	15.5
Орхон	7 616	5 650	26.9	15.7
Өвөрхангай	5 646	8 170	11.0	19.2
Хөвсгөл	6 490	8 550	12.7	18.0
Төвийн бүс	33 270	30 175	18.2	15.6
Говьсүмбэр	876	961	19.2	16.8
Дархан-Уул	7 773	5 888	26.1	16.8
Дорноговь	3 161	3 876	13.7	14.9
Дундговь	1 919	2 623	8.0	15.1
Өмнөговь	1 671	4 142	7.5	12.3
Сэлэнгэ	10 521	7 541	29.3	19.3
Төв	7 349	5 144	17.3	14.3
Зүүн бүс	18 188	13 673	22.7	18.0
Дорнод	8 293	5 714	31.2	21.9
Сүхбаатар	4 428	3 256	18.1	14.2
Хэнтий	5 467	4 703	18.8	17.5
Улаанбаатар	55 562	60 732	20.2	13.4

Ажилгүй иргэдийн тоо сүүлийн 10 жилд Улаанбаатар хот болон Говьсүмбэр, Баянхонгор, Архангай, Дорноговь, Хөвсгөл, Дундговь, Ховд, Өвөрхангай аймагт 9.7-44.7 хувиар, Өмнөговь аймагт 2.5 дахин өссөн дүнтэй байна. Харин Баян-Өлгий, Хэнтий, Завхан, Булган, Увс, Дархан-Уул, Орхон, Сүхбаатар, Сэлэнгэ, Төв, Дорнод аймагт ажилгүй иргэдийн тоо 0.3-31.1 хувиар буурсан байна. 2000 оны тооллогын үр дүнтэй харьцуулахад ажилгүйдлийн түвшин улсын хэмжээнд 2.2 пунктээр буурсан хэдий ч Дорноговь, Архангай, Баянхонгор, Ховд, Өмнөговь, Хөвсгөл, Дундговь, Өвөрхангай аймагт 1.2-8.2 пунктээр өсч, харин Баян-Өлгий, Говьсүмбэр, Хэнтий, Булган, Завхан, Төв, Увс, Говь-Алтай, Сүхбаатар, Дорнод, Орхон аймагт 0.1-11.2 пунктээр буурчээ. Мөн Улаанбаатар хотод 6.8 пунктээр буурсан нааштай үр дүн гарсан байна.

ЗУРАГ 4.2 АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2000, 2010 ОН

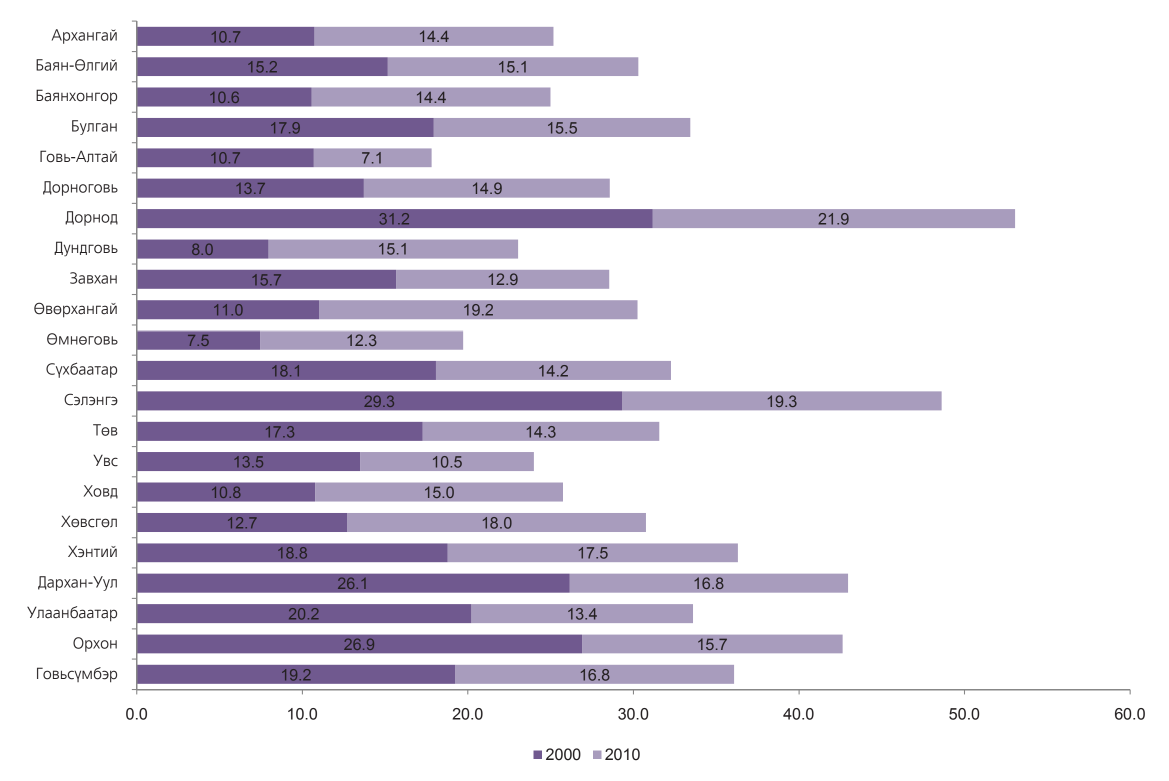

Зураг 4.2-т ажилгүйдлийн түвшинг 2000, 2010 оноор харууллаа. Ажилгүйдлийн түвшин аймгуудаар авч үзвэл Дорнод аймагт хамгийн өндөр буюу 21.9 хувь, Говь-Алтай аймагт хамгийн бага буюу 7.1 хувьтай байна.

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Хүн ам, орон сууцны тооллогын хувьд Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт болон эдийн засгийн идэвхийн байдлын талаарх энэхүү сэдэвчилсэн судалгаа нь гаргаж буй 2 дахь удаагийн хэвлэл бөгөөд энэ нь 2010 оны тооллогоор цуглуулсан хөдөлмөр эрхлэлттэй холбоотой мэдээлэлд тулгуурласан шинжилгээгээрээ онцлогтой болно.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын хөдөлмөр эрхлэлт болон эдийн засгийн идэвхийн талаарх мэдээллийг цуглуулах, боловсруулахдаа Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага (НҮБ), Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллага (ОУХБ) болон Үндэсний Статистикийн Хорооны дарга, Нийгмийн Хамгаалал, Хөдөлмөрийн сайдын 2009 оны 01-681/94 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан "Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал"-ыг ашигласан нь 2010 оны тооллогын үр дүнг Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллого болон бусад судалгааны үр дүнтэй харьцуулах боломжийг олгож байгаа юм. Мөн 2010 онд шинэчлэгдэн батлагдсан "Үндэсний ажил мэргэжлийн ангилал (ISCO-08)", "Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажилагааны салбарын ангилал (ISIC-4.0)" зэргийг ашигласан болно.

Манай орны хувьд сүүлийн 10 жилийн хугацаанд хүн ам зүйн үзүүлэлтэд ихээхэн өөрчлөлт гарсантай холбоотойгоор хөдөлмөр эрхлэлтийн хэв шинжид өөрчлөлт гарсаар байна. Үүнтэй холбоотойгоор эдийн засгийн төлөвлөлт, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний бодлогод өөрчлөлт орох шаардлага байгааг харуулж байна.

6.1 ЕРӨНХИЙ ДҮГНЭЛТ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын үр дүнгээр Монгол Улсын нийт хүн амын 69.2 хувь нь 15, түүнээс дээш насны хүн ам байгаа бөгөөд эдгээрээс 56.4 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам - ажиллах хүчинд багтаж байна. Эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо өндөр байгаа хэдий ч эрэгтэйчүүд болон улсын дунджаас 6.3-12.9 пунктээр доогуур байна.

Төсөөлж байснаас ажиллах хүчний оролцоо хөдөөд, хотынхоос өндөр байгаа төдийгүй эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн алинд ч энэ түвшин нь хадгалагдаж байна. Энэхүү ерөнхий дүр төрх насны бүх бүлэгт ажиглагдлаа.

Улсын хэмжээнд ажиллах хүчний оролцооны түвшин (АХОТ) 35-39 насанд хамгийн өндөр буюу 77.6 хувь байгаа бөгөөд ихэнх аймагт энэ насны бүлэгт энэ түвшин мөн өндөр байгаа юм. Түүнчлэн Өмнөговь аймгийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин насны бүх бүлэгт бусад аймгаас харьцангуй өндөр байна.

Ажиллах хүчний оролцоо нь эдийн засгийн хамгийн идэвхтэй нас болох 25-24 насанд, ялангуяа эрэгтэйчүүдийн хувьд төсөөлж байснаас нилээд доогуур байв. Ажиллах хүчний оролцоо доогуур байгаа нь **тохирох ажил олдохгүй байгаагийн** улмаас ажил хайхгүй байгаа, мөн **сургуульд суралцдаг** гэсэн шалтгаанууд нилээд хувийг эзэлж байгаагаас шалтгаалж байна. Сургуульд суралцаж буй хөдөлмөрийн насныхны эзлэх хувь өндөр байгаа нь ялангуяа хотын залуучуудын ажиллах хүчний оролцоонд илүү нөлөөлж байгаа юм.

Өөр нэг шалтгаан бол ажиллах хүчнээс гаднах хүн ам, ялангуяа эмэгтэйчүүдийн дунд гэрийн ажилтай болон эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн дунд тэтгэврийн насны хүн амын эзлэх хувь нэмэгдэж байгаа явдал юм.

Хөдөлмөр эрхлэлттэй холбоотой бусад судалгаагаар эдийн засгийн идэвхгүй байгаа хүн амын дотор ажиллах сонирхолгүй хүн ам багагүй хувийг эзэлж байгаа тул 2010 оны тооллогын асуулгад уг шалтгааныг илрүүлэхээр нэмэлт хийсэн бөгөөд энэ үзүүлэлт нь улсын дүнгээр 14.6 хувь, эрэгтэйчүүдийн хувьд 21.4 хувийг эзэлж байна.

Мөн хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдалд гэр бүлийн байдал, боловсрол, шилжих хөдөлгөөн, хөгжлийн бэрхшээлийн байдал зэрэг хүчин зүйлсүүд нөлөөлж байдаг тул эдгээр хүчин зүйлсээр зарим судалгаа хийжээ.

Гэр бүлийн байдлаар авч үзвэл ажиллах хүчний оролцоо гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн дунд эмэгтэйчүүдийнхээс дээгүүр байгаа нь эрэгтэйчүүд цалин, орлоготой ажил олсныхоо дараа гэр бүл болдог, эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлт нь тэдний гэр бүлийн болон хүүхэд асрах үүрэг хариуцлагаас шалтгаалж байгааг харуулж байна. Тухайлбал, 2010 оны тооллогын үр дүнгээр батлуулсан гэр бүлтэй хүмүүсийн АХОТ 68.0 хувь, батлуулсан гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 74.2 хувь байгаа юм.

Ажиллах хүчний оролцоо бэлбэсэн хүмүүсийн дунд хамгийн бага 25.6 хувь байна. Гэрлэлтээ цуцалсан эсвэл бэлбэсэн эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо нь залуу насны бүлэгт өндөр, харин ахмад насны бүлэгт маш доогуур байна. Энэ нь залуудаа салсан буюу бэлбэсэрсэн эмэгтэйчүүд өөрсдийнхөө болон үр хүүхдийнхээ төлөө ажил хөдөлмөр эрхлэх шаардлагатай байдаг бол өндөр настнуудад үр хүүхдүүд нь тэднийг харж хандаж байдгийг харуулж байна.

Боловсрол болон ажиллах хүчний оролцооны хооронд эерэг хамаарал, өөрөөр хэлбэл ажиллах хүчний оролцооны түвшин өндөр боловсролтой хүмүүсийн дунд дээгүүр, бага боловсролтой болон боловсролгүй хүмүүсийн дунд доогуур байгаа нь хот болон хөдөөд түүний нэгэн адил ажиглагдаж байна. Гэхдээ боловсролын түвшин, ажиллах хүчний оролцооны хоорондын энэ хамаарал хотод хөдөөгөөс илүү мэдэгдэхүйц байна.

Боловсролтой эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс 12.3 пунктээр, боловсролгүй эрэгтэйчүүдийнх эмэгтэйчүүдийнхээс 27.8 пунктээр илүү байна.

Хот, суурин газарт боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин боловсролгүй хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшингээс 26.3 пунктээр их байна.

2010 оноос өмнө шилжих хөдөлгөөнд орсон хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 60.6 хувь байхад хотод шилжих хөдөлгөөнд орсон эрэгтэйчүүдийн хувьд энэ түвшин хамгийн өндөр буюу 76.9 хувьтай байна.

2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон эмэгтэйчүүдийн хувьд энэ түвшин хамгийн бага буюу 39.3 хувьтай байна. 2010 онд шилжих хөдөлгөөнд орсон эрэгтэйчүүдийн энэ түвшин хотод 88.8 хувь буюу хамгийн өндөр байгаа нь хөдөлмөр эрхэлж амьдрал ахуйгаа өөрчлөхийн тулд эдийн засгийн идэвхтэй байдаг гэсэн дүгнэлт хийж болохоор байна.

Монгол Улсын хэмжээнд 15, түүнээс дээш насны хүн амын 5.2 хувь нь буюу 98.6 мянган хүн ямар нэгэн хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж тооллогын асуулгыг бөглөсөн байна. Эдгээр иргэдийн 22.6 мянга буюу 22.9 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамрагдаж байгаа юм.

Хөдөө орон нутагт амьдарч байгаа хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эдийн засгийн идэвх хот, суурин газарт амьдардаг хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эдийн засгийн идэвхээс 16.8 пунктээр илүү байна. Хотод харааны болон сонсголын бэрхшээлтэй хүмүүсийн АХОТ илүү байгаа онцлогтой юм.

Ажилгүйдлийн талаарх мэдээллийг цуглуулах нь хамгийн бэрхшээлтэй асуудлуудын нэг байдаг. Хэдийгээр зарим нэг бэрхшээлийн талаар өмнө дурдсан ч тооллогод ашигласан хөдөлмөр эрхлэлтийн тодорхойлолтоор ажилгүйдлийн түвшин Монгол Улсын хэмжээнд 15.3 хувь байгаа нь эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн хувьд ялгаа багатай байна.

Ажилгүйдлийн түвшин хотод хөдөөгийнхөөс харьцангуй өндөр байгаа нь эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн аль алинд нь ажиглагдаж байгаа ба 15-29 насны залуучуудын дунд нилээд өндөр байснаа нас ахих тутам тогтвортой буурч байна.

Ажилгүйдлийн түвшин тооллогын дүнгээр улсын хэмжээнд 2010 онд 2000 оныхоос 2.2 пунктээр, хотод 7.9 пунктээр буурч, харин хөдөөд 2.8 пунктээр нэмэгдсэн дүн гарч байна. Нийт ажилгүй иргэдийн 70-аад хувь хот, суурин газар төвлөрчээ.

Ажилгүйдлийн түвшин дундаж түвшний боловсролтой хүмүүсийн дунд болон хотынхны дунд хамгийн өндөр байгаа нь эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн хувьд адил байна.

2000 онд нийт хүн амын 38.1 хувийг эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам эзэлж байсан бол 2010 онд энэ хувь 43.6 хувь болж 5.5 пунктээр өсчээ. Энэхүү өсөлтийг шалтгаанаар нь тайлбарлавал сургуульд сурдаг хүн амын тоо 75.7 хувь, хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй хүн амын тоо 51.4 хувь, гэрийн ажилтай хүн амын тоо 42.1 хувь, тохирох ажил олдохгүй байгаа гэж хариулсан хүн амын тоо 34.5 хувь өссөн нь эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо өсөхөд голлон нөлөөлжээ. Өмнө дурдсанаар эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн гол шалтгаан нь **сургуульд сурдаг, тэтгэвэрт, тохирох ажил олдохгүй байгаа, гэрийн ажилтай, хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй** байгаа явдал юм. Мөн хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа шалтгаанаа бусад гэж хариулсан хүмүүс нилээд хувийг эзэлж байна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын 76.6 хувь нь хотод, 23.4 хувь нь хөдөө орон нутагт байна. Хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа шалтгаан нь хот, хөдөөгөөр томоохон ялгаатай байгаа юм. Хотод эдийн засгийн идэвхгүй байгаа гол шалтгаан нь сургуульд сурдаг байхад хөдөөд тэтгэвэрт байгаа шалтгаан голлох байр эзэлж байна.

Улсын хэмжээнд 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын 47.8 хувь нь хөдөлмөр эрхэлж байхад уг үзүүлэлт хөдөөд 57.5 хувь байгаа нь хотынхоос 13.8 пунктээр илүү байна. Хөдөлмөр эрхэлдэг хүн амын тоог өмнөх тооллого буюу 2000 оны тооллогын үр дүнтэй харьцуулбал Улаанбаатар хотод хөдөлмөр эрхэлж буй хүний тоо 78.4 хувь, төвийн бүсэд 9.3 хувь, зүүн бүсэд 0.2 хувиар өсч, харин баруун бүсэд 24.2 хувь, хангайн бүсэд 9.0 хувиар тус тус буурчээ. 15-24 насны хөдөлмөр эрхэлдэг хүний тоо 2000 оныхоос буурч, харин 35-54 насны хүний тоо өссөн нь аж ахуйн нэгж байгууллагууд ажлын чадвар, дадлага туршлагатай, ажлын бүтээмж өндөртэй ажилтныг ажиллуулах сонирхол нэмэгдэж байгаагийн зэрэгцээгээр өнгөрсөн жилүүдэд ажиллаж байсан 15-24 насныхан нас дэвшсэнтэй холбоотой юм. Нөгөө талаар залуучуудын сургуульд хамрагдалт өмнөх тооллогын үеэс нэмэгдсэн нь энэхүү бууралтанд нөлөөлжээ.

Ажил эрхэлдэг хүн амын тоог үндсэн 3 салбараар авч үзэхэд 2000 оноос хойш хөдөө аж ахуйн салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын тоо 126.6 мянгаар буюу 34.4 хувиар буурсан бол үйлдвэрлэлийн салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам 86.5 мянгаар буюу 82.3 хувиар, үйлчилгээний салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам 172.7 мянгаар буюу 56.3 хувиар тус тус өсчээ. Энэ нь сүүлийн жилүүдэд малчин өрхүүд зуд, байгалийн гамшигт үзэгдлээс малгүй болж, хот, суурин газарт шилжин суурьшиж, үйлдвэрлэлийн болон үйлчилгээний салбарт ажиллах болсонтой холбоотой байна. Ажил эрхэлдэг хүн амын 24.6 хувь нь ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт ажиллаж байгаа нь бусад салбараас хамгийн өндөр юм.

Ажиллагчдыг хүйсээр ангилж үзэхэд эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын онцлогоос хамаарч нилээд ялгаатай байна. Тухайлбал, уул уурхай, олборлолт, цахилгаан хий, уур агааржуулалтын хангамж, барилга, тээвэр, агуулахын аж ахуй, захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын 70.0, түүнээс илүү хувь нь эрэгтэйчүүд байхад байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх, боловсрол, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагааны салбарт ажил эрхэлдэг хүн амын 70.0-аас дээш хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Хөдөөд хөдөө аж ахуйн салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам ихэнх хувийг эзэлж байхад хотод үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбарт ажил эрхэлдэг хүн ам дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч, зэвсэгт хүчний алба зэрэг биеийн хүч шаардсан ажил мэргэжлийн 90.0-ээс дээш хувийг эрэгтэйчүүд бүрдүүлж байна.

Гэтэл мэргэжилтэн, контор, үйлчилгээний ажилтай 10 хүн тутмын 7 нь эмэгтэйчүүд байна.

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал сүүлийн 10 жилийн хугацаанд багагүй өөрчлөгджээ. 2000 онд өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч 197.5 мянга байсан бол 2010 онд 117.8 мянга болтлоо цөөрсөн байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувийн жин 3.5 пунктээр буурч, харин цалин хөлстэй ажиллагч, ажил олгогчийн хувийн жин өссөн нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өргөжсөнийг харуулна.

Хөдөлмөр эрхэлдэг хүн амын 96.5 хувь нь боловсролтой, үүнээс эрэгтэйчүүдийн 95.6 хувь, эмэгтэйчүүдийн 97.6 хувь нь ямар нэг түвшний боловсрол эзэмшжээ. 2000 онтой харьцуулахад дээд боловсролтой ажил эрхэлдэг хүн амын тоо 2.8 дахин өсчээ.

6.2 БОДЛОГЫН ЗӨВЛӨМЖ

Ажиллах хүчний оролцоонд нөлөөлдөг хүн ам зүйн болон нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлсийн харилцан хамаарлыг тодорхой түвшинд гүнзгийрүүлэн судалсан нь энэхүү сэдэвчилсэн судалгааны гол онцлог юм. 2000-2010 оны хооронд ажиллах хүчний эгнээнд орсон хүн амын тоо өссөнөөр 2010 оны тооллогоор 20-24 насны бүлэгт хамаарах хүн амын тоо огцом нэмэгдэж, өөрөөр хэлбэл хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо нэмэгдсэнээр хүн ам зүйн цонх нээгдсэн нь харагдаж байна. Энэ нь ажиллах хүчний нийлүүлэлт ихсэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшинд нөлөөлөх, хөдөлмөрийн бүтээмжийн өсөлт, орлого, хэрэглээг нэмэгдүүлэх, хүн амын худалдан авах чадварыг сайжруулах, хуримтлал, хадгаламж гэх мэт хөрөнгийн хуримтлал бий болгох, эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгах гэх мэт сайн үр дагавартай байдаг билээ. Энэ боломжийг ашиглаж чадвал улс орны нийгэм, эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэх боломжтой юм. Эдийн засгийн өсөлтийг хурдтай нэмэгдүүлэх, шинээр ажлын байр бий болгох, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх боломжийг давхар олгож болно.

Түүнчлэн хот, хөдөөд аль алинд нь боловсролгүй, суурь болон бага боловсролтой ажилгүй иргэдийн тоо өссөн нь тэдний ажил, хөдөлмөр эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор мэргэжлийн боловсролыг дэмжиж, мэргэжилтэй ажилтныг бэлтгэх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна. Мөн жижиг, дунд үйлдвэрийг бусад дэд салбаруудтай хамт хөгжүүлэх нь хүн амыг ажлын шинэ байраар хангах, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих гол үндэс болно.

Хот, суурин газар руу шилжих урсгал хөдөлгөөнийг тэнцвэржүүлэхийн тулд хөдөө, орон нутагт үйлдвэр, үйлчилгээний салбарыг хөгжүүлж, дэд бүтцийг сайжруулах шаардлагатай нь харагдаж байна.

Монгол улсын нийт хүн амын 37.2 хувь 20-40 хүртэлх насны эмэгтэйчүүд эзэлж байгаа төдийгүй эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцоо өндөр байгаа ч удирдах, шийдвэр гаргах түвшинд тэдний оролцоо тэнцвэртэй биш байна.

ХАВСРАЛТ

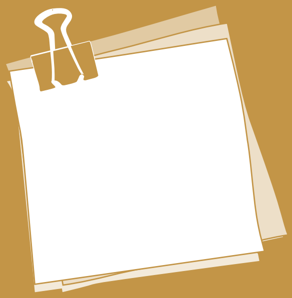

ХҮСНЭГТ 1. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ СУУРИН ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГЭЭР

БҮГД

Эдийн засгийн идэвхийн байдал	Үүнээс: боловсролын түвшингээр										Болов-срол-гүй	Үүнээс: бичиг үсэг	
	Бүгд	Боловсрол-той	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэж-лийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага		мэддэг	мэддэг-гүй
15 ба түүнээс дээш настай хүн ам	1 905 969	1 824 297	3 581	31 565	357 426	122 997	60 308	685 935	366 546	195 939	81 672	48 451	33 221
Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам	1 075 780	1 038 162	3 098	27 251	264 358	75 446	40 065	355 654	181 095	91 195	37 618	25 704	11 914
Ажил эрхэлдэг хүн амын тоо	911 664	879 510	3 078	26 446	236 782	67 599	33 061	286 093	147 803	78 648	32 154	21 865	10 289
Ажилгүй иргэд	164 116	158 652	20	805	27 576	7 847	7 004	69 561	33 292	12 547	5 464	3 839	1 625
Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам	830 189	786 135	483	4 314	93 068	47 551	20 243	330 281	185 451	104 744	44 054	22 747	21 307
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	121 519	116 872	15	494	15 428	7 437	5 463	50 042	27 598	10 395	4 647	3 002	1 645
Сургуульд сурдаг	300 494	299 481	29	759	13 663	2 334	2 526	160 006	94 929	25 235	1 013	816	197
Тэтгэвэрт	191 907	173 733	366	1 166	27 749	25 107	5 431	37 833	25 292	50 789	18 174	11 881	6 293
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	55 888	42 496	8	159	3 581	3 671	2 102	15 924	10 505	6 546	13 392	3 223	10 169
Гэрийн ажилтай	108 403	104 766	25	984	21 951	6 083	3 185	47 381	17 529	7 628	3 637	2 342	1 295
Ажиллах сонирхолгүй	3 283	3 003	1	20	421	149	107	1 214	761	330	280	124	156
Бусад	48 695	45 784	39	732	10 275	2 770	1 429	17 881	8 837	3 821	2 911	1 359	1 552

ЭРЭГТЭЙ

Эдийн засгийн идэвхийн байдал	Бүгд	Боловсрол-той	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэж-лийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Болов-срол-гүй	Үүнээс: бичиг үсэг мэддэг	Үүнээс: бичиг үсэг мэддэг-гүй
	Үүнээс: боловсролын түвшингээр												
15 ба түүнээс дээш настай хүн ам	937 271	893 352	2 104	12 668	147 560	48 341	32 267	340 194	206 057	104 161	43 919	26 811	17 108
Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам	661 988	632 941	1 776	11 420	121 494	35 960	26 093	232 788	134 846	68 564	29 047	19 900	9 147
Ажил эрхэлдэг хүн амын тоо	495 101	473 103	1 761	10 946	103 557	28 352	18 920	162 860	94 234	52 473	21 998	15 038	6 960
Ажилгүйчүүд:	166 887	159 838	15	474	17 937	7 608	7 173	69 928	40 612	16 091	7 049	4 862	2 187
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	71 856	68 696	8	205	6 848	3 608	3 157	29 200	18 451	7 219	3 160	2 094	1 066
Ажил хайж байгаа	95 031	91 142	7	269	11 089	4 000	4 016	40 728	22 161	8 872	3 889	2 768	1 121
Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам	275 283	260 411	328	1 248	26 066	12 381	6 174	107 406	71 211	35 597	14 872	6 911	7 961
Сургуульд сурдаг	136 696	136 177	11	242	4 930	1 080	1 438	69 574	46 113	12 789	519	414	105
Тэтгэвэрт	65 745	61 230	285	645	14 274	7 414	2 145	12 995	8 885	14 587	4 515	3 297	1 218
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	31 256	24 234	6	80	1 890	1 815	1 236	8 816	6 529	3 862	7 022	1 778	5 244
Гэрийн ажилтай	12 122	11 593	1	41	1 203	692	435	5 315	2 663	1 243	529	340	189
Ажиллах сонирхолгүй	2 321	2 116	1	13	257	88	78	841	589	249	205	96	109
Бусад	27 143	25 061	24	227	3 512	1 292	842	9 865	6 432	2 867	2 082	986	1 096

ЭМЭГТЭЙ

Эдийн засгийн идэвхийн байдал	Бүгд	Боловсрол-той	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын дээд	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техник болон мэргэж-лийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Болов-срол-гүй	Үүнээс: бичиг үсэг мэддэг	Үүнээс: бичиг үсэг мэддэг-гүй
15 ба түүнээс дээш настай хүн ам	968 698	930 945	1 477	18 897	209 866	74 656	28 041	345 741	160 489	91 778	37 753	21 640	16 113
Эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам	535 311	522 093	1 337	16 325	158 292	46 923	19 435	172 908	73 847	33 026	13 218	8 806	4 412
Ажил эрхэлдэг хүн амын тоо	416 563	406 407	1 317	15 500	133 225	39 247	14 141	123 233	53 569	26 175	10 156	6 827	3 329
Ажилгүйчүүд:	118 748	115 686	20	825	25 067	7 676	5 294	49 675	20 278	6 851	3 062	1 979	1 083
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	49 663	48 176	7	289	8 580	3 829	2 306	20 842	9 147	3 176	1 487	908	579
Ажил хайж байгаа	69 085	67 510	13	536	16 487	3 847	2 988	28 833	11 131	3 675	1 575	1 071	504
Эдийн засгийн идэвхигүй хүн ам	433 387	408 852	140	2 572	51 574	27 733	8 606	172 833	86 642	58 752	24 535	12 834	11 701
Сургуульд сурдаг	163 798	163 304	18	517	8 733	1 254	1 088	90 432	48 816	12 446	494	402	92
Тэтгэвэрт	126 162	112 503	81	521	13 475	17 693	3 286	24 838	16 407	36 202	13 659	8 584	5 075
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	24 632	18 262	2	79	1 691	1 856	866	7 108	3 976	2 684	6 370	1 445	4 925
Гэрийн ажилтай	96 281	93 173	24	943	20 748	5 391	2 750	42 066	14 866	6 385	3 108	2 002	1 106
Ажиллах сонирхолгүй	962	887		7	164	61	29	373	172	81	75	28	47
Бусад	21 552	20 723	15	505	6 763	1 478	587	8 016	2 405	954	829	373	456

ХҮСНЭГТ 2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**56.4**	**14.4**	**55.2**	**75.1**	**76.9**	**77.6**	**77.0**	**72.2**	**58.5**	**36.3**	**14.9**	**5.2**
Архангай	63.9	22.7	67.7	83.7	85.1	84.4	83.4	78.5	65.5	43.0	18.5	8.5
Баян-өлгий	54.2	13.5	61.9	74.5	74.6	73.6	74.3	69.8	56.6	33.8	8.8	1.7
Баянхонгор	65.2	27.2	75.6	80.9	82.0	82.0	81.6	78.3	66.2	45.4	20.6	9.2
Булган	65.3	21.5	75.7	82.9	84.5	84.0	81.9	78.0	66.5	47.2	22.5	7.4
Говь-Алтай	62.4	17.0	62.5	78.4	79.5	80.2	80.0	79.3	71.3	48.6	22.7	10.2
Дорноговь	63.9	21.2	67.4	80.2	80.7	82.8	78.9	75.0	60.9	41.2	22.3	5.7
Дорнод	53.3	18.3	64.0	71.3	72.0	69.5	66.7	62.1	46.6	29.5	13.0	2.6
Дундговь	65.8	20.1	78.5	85.0	84.8	85.8	85.2	82.2	68.1	50.6	22.4	8.2
Завхан	58.8	15.6	67.9	77.4	76.1	76.8	76.7	74.9	60.0	36.0	15.4	5.8
Өвөрхангай	62.1	23.0	74.1	79.8	79.7	80.7	78.7	75.1	61.6	40.9	18.3	7.4
Өмнөговь	74.7	32.1	83.8	87.5	88.3	89.1	87.5	83.7	72.9	55.2	31.2	11.3
Сүхбаатар	63.6	29.5	76.4	81.1	79.4	80.4	77.3	71.1	59.0	39.6	18.6	4.8
Сэлэнгэ	57.7	17.5	63.0	74.3	75.4	75.7	74.8	70.2	55.6	33.1	15.1	6.3
Төв	60.3	19.2	64.4	75.4	78.3	78.9	78.5	76.2	65.9	46.3	22.9	8.9
Увс	60.4	16.5	74.2	78.5	78.7	79.9	79.1	76.3	61.6	41.6	15.1	5.9
Ховд	55.9	13.5	57.7	76.1	76.5	77.3	78.2	73.2	58.1	39.5	13.0	3.7
Хөвсгөл	60.1	23.5	71.9	76.0	76.1	76.9	76.5	72.1	57.7	37.4	14.1	5.2
Хэнтий	59.6	21.8	69.8	75.7	76.5	76.4	75.0	70.6	59.5	39.9	21.4	8.1
Дархан-Уул	52.5	8.9	46.0	72.6	76.5	77.8	78.5	73.9	55.7	30.6	11.1	3.4
Улаанбаатар	51.9	9.3	45.7	72.0	74.6	75.5	75.3	69.7	55.6	31.8	12.0	3.4
Орхон	56.5	12.0	55.6	72.9	75.2	76.9	76.4	71.0	60.0	36.1	13.3	4.9
Говьсүмбэр	62.7	12.7	67.2	81.3	82.4	82.0	85.1	76.8	61.6	39.8	20.3	9.6

ЭРЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**63.0**	**19.8**	**64.0**	**82.8**	**82.7**	**81.3**	**79.0**	**74.5**	**66.1**	**53.7**	**22.1**	**8.5**
Архангай	69.5	32.9	78.7	86.2	87.2	85.1	84.5	79.7	71.8	60.2	25.4	12.6
Баян-өлгий	62.5	18.7	70.7	81.4	83.4	81.5	82.2	78.9	71.3	59.4	15.9	3.0
Баянхонгор	69.5	35.3	79.8	82.1	83.3	83.2	82.3	80.8	73.7	66.5	27.1	13.4
Булган	69.7	29.9	81.9	85.4	85.9	85.8	82.2	78.8	73.6	62.7	31.7	12.1
Говь-Алтай	68.7	24.5	72.2	82.1	83.6	82.3	81.0	80.0	77.4	68.3	33.5	17.3
Дорноговь	71.3	28.7	79.8	86.7	86.5	85.4	80.3	75.3	69.7	56.6	27.2	9.3
Дорнод	59.5	24.5	74.1	76.4	75.1	72.4	68.0	63.6	53.5	45.6	20.1	4.5
Дундговь	69.8	28.0	83.4	87.1	86.0	86.2	85.2	82.5	75.7	69.3	27.5	11.0
Завхан	64.3	22.2	74.3	80.9	80.0	79.0	78.9	76.5	70.2	59.1	24.6	10.2
Өвөрхангай	67.9	30.8	80.8	84.3	82.9	83.3	80.6	78.3	70.4	62.7	26.4	11.5
Өмнөговь	81.9	40.3	90.9	92.9	91.4	91.8	90.0	86.8	80.9	74.0	42.8	17.0
Сүхбаатар	69.6	37.9	82.6	83.9	81.9	82.3	78.9	73.1	67.3	57.6	28.3	8.5
Сэлэнгэ	63.5	23.6	71.1	81.4	80.3	78.9	76.9	71.9	64.0	48.2	21.1	9.1
Төв	66.0	26.7	73.1	81.1	81.1	80.5	79.3	78.1	73.8	65.8	31.5	13.5
Увс	66.1	24.6	77.8	81.7	81.9	83.0	81.2	77.7	72.6	62.0	23.7	9.8
Ховд	62.8	20.3	67.6	80.9	80.3	80.8	80.9	75.4	70.2	63.3	22.1	6.2
Хөвсгөл	65.8	30.4	77.4	80.7	79.8	78.4	78.1	74.4	68.0	57.9	20.6	8.2
Хэнтий	64.8	29.0	78.4	80.7	79.9	77.5	74.5	72.2	64.5	56.6	29.8	12.8
Дархан-Уул	59.0	12.6	56.2	82.8	84.4	81.8	81.2	76.5	64.1	45.6	16.9	4.9
Улаанбаатар	58.6	12.3	54.0	82.5	82.6	80.4	77.1	71.6	61.6	47.0	18.5	6.3
Орхон	62.8	15.7	65.3	83.7	82.2	81.6	79.2	74.3	65.7	50.6	17.4	7.1
Говьсүмбэр	67.3	15.2	74.1	87.4	86.8	85.4	87.0	78.4	70.7	57.1	28.7	14.8

ЭМЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**50.1**	**8.8**	**46.2**	**67.3**	**71.0**	**73.9**	**75.1**	**70.1**	**51.7**	**21.3**	**9.1**	**2.8**
Архангай	58.4	12.3	56.7	81.3	83.1	83.8	82.4	77.1	59.6	27.3	12.6	5.1
Баян-өлгий	46.0	8.2	52.7	67.3	65.8	66.0	66.4	61.1	42.5	11.7	2.3	0.6
Баянхонгор	60.8	17.8	70.8	79.6	80.7	80.9	80.8	75.9	59.5	27.8	15.6	6.1
Булган	60.7	10.9	68.4	80.3	83.0	82.0	81.6	77.0	59.3	31.4	13.3	3.5
Говь-Алтай	56.1	9.5	52.2	74.4	75.0	78.0	78.9	78.6	65.5	31.8	15.7	5.8
Дорноговь	56.4	13.7	54.1	72.5	74.5	80.0	77.4	74.8	52.2	25.9	17.7	3.5
Дорнод	47.0	11.5	52.4	65.9	68.6	66.7	65.4	60.5	40.0	14.1	6.5	1.4
Дундговь	61.7	10.9	72.8	82.8	83.6	85.5	85.2	82.0	61.0	34.3	17.8	5.9
Завхан	53.4	8.1	60.6	74.0	72.3	74.6	74.5	73.3	50.5	17.5	8.6	2.3
Өвөрхангай	56.3	14.3	66.8	75.2	76.6	78.2	76.8	71.9	53.8	20.9	11.4	4.3
Өмнөговь	64.1	21.7	71.7	79.4	83.2	84.5	83.3	78.9	62.0	35.9	18.8	7.4
Сүхбаатар	57.4	19.4	69.4	78.0	76.7	78.3	75.7	69.1	50.9	23.5	10.3	2.8
Сэлэнгэ	51.6	10.3	53.2	66.5	70.1	72.5	72.9	68.4	47.9	18.2	9.6	4.1
Төв	54.0	9.8	53.0	68.9	75.2	77.1	77.6	74.3	58.1	26.2	14.2	4.9
Увс	54.7	7.8	69.8	75.1	75.4	76.8	77.0	75.0	50.7	22.4	9.3	3.3
Ховд	49.1	6.7	47.6	71.0	72.7	73.9	75.6	71.0	46.6	18.2	6.0	2.0
Хөвсгөл	54.6	15.8	65.9	71.1	72.4	75.4	74.9	69.9	48.2	20.0	9.3	3.2
Хэнтий	54.3	13.0	59.9	70.2	72.9	75.5	75.4	68.9	54.3	24.2	13.6	4.9
Дархан-Уул	46.4	5.0	35.7	62.5	68.6	74.1	76.1	71.8	48.5	17.8	6.4	2.3
Улаанбаатар	45.8	6.4	37.9	62.2	66.9	70.9	73.6	68.0	50.5	19.6	7.0	1.4
Орхон	50.6	8.1	45.8	62.4	68.3	72.6	73.9	68.2	54.4	22.3	10.1	3.5
Говьсүмбэр	57.8	9.1	58.8	74.8	78.0	78.3	83.3	75.1	52.0	24.7	12.7	5.6

ХҮСНЭГТ 3. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН

УЛСЫН ДҮН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**1 075 780**	**37 123**	**161 264**	**186 231**	**171 081**	**157 058**	**138 097**	**114 685**	**71 470**	**26 149**	**7 372**	**5 250**
Архангай	36 841	1 811	5 030	5 805	5 900	5 468	4 899	3 823	2 484	1 040	293	288
Баян-өлгий	29 107	1 212	4 227	5 409	4 855	4 300	3 660	2 859	1 803	616	114	52
Баянхонгор	33 587	1 944	5 370	5 456	5 241	4 748	4 158	3 235	2 089	811	266	269
Булган	24 414	907	2 939	3 594	3 814	3 700	3 377	2 776	2 027	859	243	178
Говь-Алтай	22 701	807	2 936	3 769	3 615	3 441	3 011	2 403	1 686	638	193	202
Дорноговь	26 087	996	3 898	4 789	4 313	3 776	3 132	2 636	1 610	629	199	109
Дорнод	26 098	1 137	4 377	4 587	4 227	3 535	3 000	2 690	1 682	628	166	69
Дундговь	17 393	653	2 402	2 860	2 740	2 465	2 194	1 912	1 280	555	165	167
Завхан	25 918	876	3 096	4 245	4 287	4 085	3 694	2 900	1 795	586	185	169
Өвөрхангай	42 478	2 095	6 268	6 916	6 598	6 352	5 516	4 374	2 579	1 102	348	330
Өмнөговь	33 794	1 409	5 536	6 115	5 240	4 822	4 245	3 332	1 824	735	267	269
Сүхбаатар	22 952	1 315	3 514	3 892	3 750	3 201	2 749	2 173	1 498	605	162	93
Сэлэнгэ	39 101	1 403	5 398	6 323	6 034	5 761	5 361	4 529	2 780	998	294	220
Төв	35 977	1 361	4 694	5 500	5 475	5 119	4 643	4 116	2 975	1 302	437	355
Увс	28 384	1 232	3 844	4 575	4 360	4 226	4 114	3 159	1 864	687	173	150
Ховд	27 909	1 086	3 820	4 628	4 521	4 256	3 793	3 053	1 793	705	154	100
Хөвсгөл	47 377	2 429	7 096	7 402	7 264	7 027	6 269	5 146	3 117	1 118	272	237
Хэнтий	26 818	1 226	3 615	4 330	4 316	3 739	3 375	2 960	1 990	789	260	218
Дархан-Уул	34 988	895	4 655	5 575	5 616	5 399	5 004	4 291	2 433	792	208	120
Улаанбаатар	452 255	11 209	72 915	83 796	72 773	65 392	55 803	47 124	29 116	9 953	2 726	1 448
Орхон	35 897	978	4 797	5 653	5 238	5 391	5 315	4 609	2 691	869	198	158
Говьсүмбэр	5 704	142	837	1 012	904	855	785	585	354	132	49	49

ЭРЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**590 132**	**25 877**	**94 362**	**103 093**	**92 591**	**81 957**	**69 752**	**57 707**	**38 365**	**17 925**	**4 890**	**3 613**
Архангай	19 867	1 330	2 925	3 023	3 012	2 758	2 450	1 983	1 312	696	185	193
Баян-өлгий	16 719	855	2 462	3 003	2 719	2 329	2 023	1 572	1 114	501	98	43
Баянхонгор	17 911	1 357	2 997	2 756	2 684	2 376	2 117	1 670	1 095	539	153	167
Булган	13 439	703	1 727	1 891	2 012	1 947	1 732	1 420	1 126	577	171	133
Говь-Алтай	12 400	582	1 744	2 030	1 956	1 792	1 547	1 209	885	412	112	131
Дорноговь	14 751	675	2 388	2 811	2 395	2 003	1 615	1 332	918	430	117	67
Дорнод	14 655	794	2 707	2 545	2 286	1 849	1 513	1 376	943	474	122	46
Дундговь	9 328	490	1 367	1 476	1 422	1 207	1 137	989	690	354	96	100
Завхан	14 085	662	1 796	2 229	2 229	2 112	1 891	1 470	1 012	427	126	131
Өвөрхангай	23 055	1 478	3 571	3 678	3 426	3 238	2 761	2 262	1 377	809	231	224
Өмнөговь	22 061	990	3 770	3 917	3 403	3 135	2 739	2 084	1 170	499	189	165
Сүхбаатар	12 808	919	2 015	2 101	2 055	1 718	1 432	1 140	842	415	113	58
Сэлэнгэ	21 923	1 024	3 341	3 611	3 349	3 015	2 683	2 319	1 526	721	195	139
Төв	20 649	1 055	3 017	3 154	3 008	2 717	2 418	2 123	1 667	937	303	250
Увс	15 633	953	2 227	2 454	2 304	2 189	2 081	1 623	1 095	496	110	101
Ховд	15 469	818	2 261	2 541	2 398	2 176	1 947	1 557	1 055	534	114	68
Хөвсгөл	25 700	1 653	3 973	3 996	3 815	3 555	3 216	2 615	1 764	793	169	151
Хэнтий	14 843	897	2 188	2 419	2 303	1 872	1 678	1 532	1 097	542	175	140
Дархан-Уул	19 108	649	2 873	3 166	3 099	2 749	2 495	2 032	1 287	542	141	75
Улаанбаатар	243 208	7 229	41 685	46 545	39 389	34 022	27 309	22 826	14 727	6 546	1 823	1 107
Орхон	19 357	664	2 824	3 185	2 849	2 741	2 573	2 268	1 455	593	114	91
Говьсүмбэр	3 163	100	504	562	478	457	395	305	208	88	33	33

ЭМЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
УЛСЫН ДҮН	**485 648**	**11 246**	**66 902**	**83 138**	**78 490**	**75 101**	**68 345**	**56 978**	**33 105**	**8 224**	**2 482**	**1 637**
Архангай	16 974	481	2 105	2 782	2 888	2 710	2 449	1 840	1 172	344	108	95
Баян-өлгий	12 388	357	1 765	2 406	2 136	1 971	1 637	1 287	689	115	16	9
Баянхонгор	15 676	587	2 373	2 700	2 557	2 372	2 041	1 565	994	272	113	102
Булган	10 975	204	1 212	1 703	1 802	1 753	1 645	1 356	901	282	72	45
Говь-Алтай	10 301	225	1 192	1 739	1 659	1 649	1 464	1 194	801	226	81	71
Дорноговь	11 336	321	1 510	1 978	1 918	1 773	1 517	1 304	692	199	82	42
Дорнод	11 443	343	1 670	2 042	1 941	1 686	1 487	1 314	739	154	44	23
Дундговь	8 065	163	1 035	1 384	1 318	1 258	1 057	923	590	201	69	67
Завхан	11 833	214	1 300	2 016	2 058	1 973	1 803	1 430	783	159	59	38
Өвөрхангай	19 423	617	2 697	3 238	3 172	3 114	2 755	2 112	1 202	293	117	106
Өмнөговь	11 733	419	1 766	2 198	1 837	1 687	1 506	1 248	654	236	78	104
Сүхбаатар	10 144	396	1 499	1 791	1 695	1 483	1 317	1 033	656	190	49	35
Сэлэнгэ	17 178	379	2 057	2 712	2 685	2 746	2 678	2 210	1 254	277	99	81
Төв	15 328	306	1 677	2 346	2 467	2 402	2 225	1 993	1 308	365	134	105
Увс	12 751	279	1 617	2 121	2 056	2 037	2 033	1 536	769	191	63	49
Ховд	12 440	268	1 559	2 087	2 123	2 080	1 846	1 496	738	171	40	32
Хөвсгөл	21 677	776	3 123	3 406	3 449	3 472	3 053	2 531	1 353	325	103	86
Хэнтий	11 975	329	1 427	1 911	2 013	1 867	1 697	1 428	893	247	85	78
Дархан-Уул	15 880	246	1 782	2 409	2 517	2 650	2 509	2 259	1 146	250	67	45
Улаанбаатар	209 047	3 980	31 230	37 251	33 384	31 370	28 494	24 298	14 389	3 407	903	341
Орхон	16 540	314	1 973	2 468	2 389	2 650	2 742	2 341	1 236	276	84	67
Говьсүмбэр	2,541	42	333	450	426	398	390	280	146	44	16	16

ХҮСНЭГТ 4. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2010 ОН

УЛСЫН ДҮН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
БҮГД	**1 905 969**	**257 645**	**292 183**	**247 983**	**222 522**	**202 383**	**179 267**	**158 756**	**122 082**	**71 989**	**49 453**	**101 706**
Архангай	57 668	7 967	7 428	6 932	6 929	6 475	5 873	4 873	3 792	2 417	1 586	3 396
Баян-Өлгий	53 720	8 947	6 832	7 264	6 507	5 844	4 926	4 098	3 183	1 822	1 299	2 998
Баянхонгор	51 541	7 134	7 104	6 745	6 391	5 787	5 097	4 130	3 157	1 788	1 291	2 917
Булган	37 370	4 212	3 881	4 335	4 513	4 407	4 122	3 561	3 048	1 818	1 080	2 393
Говь-Алтай	36 397	4 742	4 701	4 810	4 550	4 290	3 766	3 032	2 365	1 314	850	1 977
Дорноговь	40 811	4 698	5 780	5 974	5 343	4 563	3 969	3 513	2 644	1 527	893	1 907
Дорнод	48 987	6 227	6 838	6 433	5 874	5 083	4 498	4 335	3 611	2 130	1 280	2 678
Дундговь	26 427	3 242	3 061	3 366	3 230	2 872	2 574	2 325	1 879	1 097	736	2 045
Завхан	44 045	5 625	4 563	5 482	5 632	5 320	4 817	3 873	2 993	1 630	1 198	2 912
Өвөрхангай	68 444	9 123	8 455	8 672	8 274	7 867	7 012	5 826	4 188	2 694	1 898	4 435
Өмнөговь	45 222	4 387	6 610	6 988	5 931	5 412	4 853	3 982	2 501	1 331	856	2 371
Сүхбаатар	36 068	4 463	4 600	4 800	4 720	3 982	3 554	3 056	2 541	1 528	873	1 951
Сэлэнгэ	67 803	8 039	8 565	8 512	8 001	7 610	7 164	6 453	5 002	3 017	1 953	3 487
Төв	59 667	7 071	7 294	7 296	6 990	6 488	5 917	5 399	4 512	2 815	1 905	3 980
Увс	46 976	7 454	5 179	5 829	5 537	5 289	5 202	4 138	3 025	1 651	1 143	2 529
Ховд	49 965	8 061	6 618	6 079	5 908	5 506	4 850	4 170	3 085	1 785	1 187	2 716
Хөвсгөл	78 801	10 335	9 869	9 741	9 542	9 140	8 192	7 133	5 402	2 993	1 926	4 528
Хэнтий	44 962	5 619	5 176	5 721	5 643	4 891	4 503	4 194	3 345	1 976	1 213	2 681
Дархан-Уул	66 624	10 026	10 110	7 680	7 340	6 940	6 372	5 803	4 371	2 591	1 880	3 511
Улаанбаатар	871 860	121 019	159 643	116 322	97 609	86 563	74 127	67 613	52 379	31 323	22 676	42 586
Орхон	63 516	8 132	8 630	7 757	6 961	7 011	6 957	6 487	4 484	2 410	1 489	3 198
Говьсүмбэр	9 095	1 122	1 246	1 245	1 097	1 043	922	762	575	332	241	510

ЭРЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
БҮГД	937 271	130 560	147 472	124 490	111 976	100 819	88 273	77 475	58 009	33 384	22 106	42 707
Архангай	28 594	4 042	3 718	3 508	3 455	3 241	2 901	2 488	1 827	1 157	728	1 529
Баян-Өлгий	26 764	4 569	3 483	3 689	3 260	2 858	2 462	1 993	1 562	843	618	1 427
Баянхонгор	25 774	3 841	3 754	3 355	3 224	2 856	2 571	2 068	1 486	811	565	1 243
Булган	19 280	2 348	2 109	2 215	2 342	2 268	2 107	1 801	1 529	920	539	1 102
Говь-Алтай	18 038	2 373	2 417	2 472	2 339	2 177	1 910	1 512	1 143	603	334	758
Дорноговь	20 703	2 349	2 991	3 244	2 768	2 346	2 010	1 770	1 318	760	430	717
Дорнод	24 646	3 236	3 653	3 333	3 043	2 554	2 226	2 162	1 763	1 039	607	1 030
Дундговь	13 358	1 753	1 640	1 694	1 654	1 401	1 334	1 199	911	511	349	912
Завхан	21 894	2 978	2 418	2 756	2 785	2 675	2 398	1 921	1 442	723	512	1 286
Өвөрхангай	33 974	4 796	4 417	4 364	4 133	3 887	3 427	2 888	1 955	1 290	875	1 942
Өмнөговь	26 931	2 456	4 146	4 218	3 722	3 415	3 044	2 400	1 446	674	442	968
Сүхбаатар	18 392	2 423	2 440	2 504	2 509	2 088	1 815	1 560	1 252	721	399	681
Сэлэнгэ	34 521	4 344	4 700	4 435	4 171	3 822	3 491	3 224	2 385	1 497	924	1 528
Төв	31 306	3 944	4 128	3 889	3 711	3 374	3 050	2 717	2 260	1 424	962	1 847
Увс	23 645	3 880	2 862	3 003	2 812	2 637	2 562	2 090	1 509	800	464	1 026
Ховд	24 624	4 034	3 346	3 139	2 987	2 693	2 407	2 064	1 502	843	515	1 094
Хөвсгөл	39 087	5 436	5 131	4 949	4 779	4 533	4 117	3 514	2 596	1 369	821	1 842
Хэнтий	22 897	3 093	2 792	2 999	2 883	2 417	2 252	2 122	1 701	957	587	1 094
Дархан-Уул	32 395	5 134	5 115	3 825	3 670	3 362	3 074	2 655	2 008	1 189	836	1 527
Улаанбаатар	414 935	58 632	77 209	56 452	47 714	42 319	35 413	31 885	23 907	13 927	9 829	17 648
Орхон	30 815	4 239	4 323	3 804	3 464	3 361	3 248	3 053	2 213	1 172	655	1 283
Говьсүмбэр	4 698	660	680	643	551	535	454	389	294	154	115	223

ЭМЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
БҮГД	968 698	127 085	144 711	123 493	110 546	101 564	90 994	81 281	64 073	38 605	27 347	58 999
Архангай	29 074	3 925	3 710	3 424	3 474	3 234	2 972	2 385	1 965	1 260	858	1 867
Баян-Өлгий	26 956	4 378	3 349	3 575	3 247	2 986	2 464	2 105	1 621	979	681	1 571
Баянхонгор	25 767	3 293	3 350	3 390	3 167	2 931	2 526	2 062	1 671	977	726	1 674
Булган	18 090	1 864	1 772	2 120	2 171	2 139	2 015	1 760	1 519	898	541	1 291
Говь-Алтай	18 359	2 369	2 284	2 338	2 211	2 113	1 856	1 520	1 222	711	516	1 219
Дорноговь	20 108	2 349	2 789	2 730	2 575	2 217	1 959	1 743	1 326	767	463	1 190
Дорнод	24 341	2 991	3 185	3 100	2 831	2 529	2 272	2 173	1 848	1 091	673	1 648
Дундговь	13 069	1 489	1 421	1 672	1 576	1 471	1 240	1 126	968	586	387	1 133
Завхан	22 151	2 647	2 145	2 726	2 847	2 645	2 419	1 952	1 551	907	686	1 626
Өвөрхангай	34 470	4 327	4 038	4 308	4 141	3 980	3 585	2 938	2 233	1 404	1 023	2 493
Өмнөговь	18 291	1 931	2 464	2 770	2 209	1 997	1 809	1 582	1 055	657	414	1 403
Сүхбаатар	17 676	2 040	2 160	2 296	2 211	1 894	1 739	1 496	1 289	807	474	1 270
Сэлэнгэ	33 282	3 695	3 865	4 077	3 830	3 788	3 673	3 229	2 617	1 520	1 029	1 959
Төв	28 361	3 127	3 166	3 407	3 279	3 114	2 867	2 682	2 252	1 391	943	2 133
Увс	23 331	3 574	2 317	2 826	2 725	2 652	2 640	2 048	1 516	851	679	1 503
Ховд	25 341	4 027	3 272	2 940	2 921	2 813	2 443	2 106	1 583	942	672	1 622
Хөвсгөл	39 714	4 899	4 738	4 792	4 763	4 607	4 075	3 619	2 806	1 624	1 105	2 686
Хэнтий	22 065	2 526	2 384	2 722	2 760	2 474	2 251	2 072	1 644	1 019	626	1 587
Дархан-Уул	34 229	4 892	4 995	3 855	3 670	3 578	3 298	3 148	2 363	1 402	1 044	1 984
Улаанбаатар	456 925	62 387	82 434	59 870	49 895	44 244	38 714	35 728	28 472	17 396	12 847	24 938
Орхон	32 701	3 893	4 307	3 953	3 497	3 650	3 709	3 434	2 271	1 238	834	1 915
Говьсүмбэр	4 397	462	566	602	546	508	468	373	281	178	126	287

ХҮСНЭГТ 5. АРВАН ТАВ, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам					
	Бүгд		Ажил эрхэлдэг		Ажилгүй иргэд	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010
БҮГД	**944 083**	**1 075 780**	**779 151**	**911 664**	**164 932**	**164 116**
Архангай	40733	36 841	36 365	31 518	4 368	5 323
Баян-Өлгий	32906	29 107	26 331	22 549	6 575	6 558
Баянхонгор	37657	33 587	33 678	28 742	3 979	4 845
Булган	26313	24 414	21 593	20 632	4 720	3 782
Говь-Алтай	29946	22 701	26 633	20 495	3 313	2 206
Дорноговь	23038	26 087	19 877	22 211	3 161	3 876
Дорнод	26620	26 098	18 327	20 384	8 293	5 714
Дундговь	24135	17 393	22 216	14 770	1 919	2 623
Завхан	39553	25 918	33 443	20 905	6 110	5 013
Өвөрхангай	51259	42 478	45 613	34 308	5 646	8 170
Өмнөговь	22410	33 794	20 739	29 652	1 671	4 142
Сүхбаатар	24494	22 952	20 066	19 696	4 428	3 256
Сэлэнгэ	35873	39 101	25 352	31 560	10 521	7 541
Төв	42575	35 977	35 226	30 833	7 349	5 144
Увс	35462	28 384	30 239	24 323	5 223	4 061
Ховд	33321	27 909	29 449	22 531	3 872	5 378
Хөвсгөл	51041	47 377	44 551	38 827	6 490	8 550
Хэнтий	29114	26 818	23 647	22 115	5 467	4 703
Дархан-Уул	29742	34 988	21 969	29 100	7 773	5 888
Улаанбаатар	275016	452 255	219 454	391 523	55 562	60 732
Орхон	28321	35 897	20 705	30 247	7 616	5 650
Говьсүмбэр	4554	5 704	3 678	4 743	876	961

ХҮСНЭГТ 6. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2000, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам															
	Бүгд		Сургуульд сурдаг		Тэтгэвэрт		Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй		Гэрийн ажилтай		Тохирох ажил олдохгүй байгаа		Ажиллах сонирхол-гүй		Бусад	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010
БҮГД	**580 289**	**830 189**	**171 003**	**300 494**	**163 666**	**191 907**	**36 912**	**55 888**	**76 307**	**108 403**	**90 353**	**121 519**	**-**	**3 283**	**42 048**	**48 695**
Архангай	18 257	20 827	3 886	7 015	7 110	6 020	1 355	1 612	1 968	2 020	2 644	3 087	-	89	1 294	984
Баян-Өлгий	18 689	24 613	4 103	7 951	6 295	5 602	1 243	2 099	3 034	3 849	3 028	4 073	-	106	986	933
Баянхонгор	12 710	17 954	2 362	5 170	5 787	4 863	1 009	1 566	1 280	1 852	1 795	3 857	-	56	477	590
Булган	12 740	12 956	2 379	3 325	4 410	4 206	908	1 033	1 715	1 392	2 344	2 056	-	46	984	898
Говь-Алтай	9 426	13 696	2 661	4 559	3 298	3 212	651	938	866	1 055	1 572	3 438	-	39	378	455
Дорноговь	9 217	14 724	2 318	4 337	2 897	3 538	747	1 119	1 192	2 069	1 467	2 209	-	120	596	1 332
Дорнод	20 682	22 889	3 635	5 528	5 602	5 505	1 500	2 188	3 116	2 893	5 087	5 043	-	153	1 742	1 579
Дундговь	7 463	9 034	1 550	2 640	3 540	3 189	681	839	559	715	626	1 048	-	31	507	572
Завхан	17 012	18 127	4 311	5 135	6 131	4 977	937	1 447	1 885	2 030	2 822	3 587	-	55	926	896
Өвөрхангай	16 985	25 966	3 467	7 055	6 909	7 473	1 198	1 932	1 885	3 517	2 200	4 348	-	96	1 326	1 545
Өмнөговь	6 481	11 428	1 671	2 952	2 535	3 480	316	741	733	1 592	731	1 683	-	87	495	893
Сүхбаатар	10 271	13 116	1 646	3 059	4 058	3 642	1 089	1 216	1 088	1 142	1 788	2 849	-	60	602	1 148
Сэлэнгэ	26 662	28 702	5 127	7 318	7 057	7 383	1 431	2 436	4 479	4 227	5 314	5 564	-	86	3 254	1 688
Төв	20 758	23 690	4 295	6 437	7 533	6 780	1 357	1 750	2 741	3 359	3 003	3 547	-	73	1 829	1 744
Увс	16 813	18 592	2 518	6 238	5 565	4 628	1 198	1 419	2 462	1 546	3 830	3 968	-	65	1 240	728
Ховд	17 572	22 056	4 692	8 230	5 501	5 074	1 058	1 390	2 811	2 526	3 022	3 958	-	110	488	768
Хөвсгөл	22 465	31 424	3 720	7 640	7 739	8 271	2 448	3 043	3 945	4 092	3 151	6 293	-	120	1 462	1 965
Хэнтий	14 949	18 144	2 639	4 298	5 169	4 538	1 416	1 789	2 133	2 354	2 291	3 530	-	89	1 301	1 546
Дархан-Уул	24 750	31 636	8 000	13 324	5 512	7 217	1 252	2 084	3 918	3 844	4 491	4 094	-	84	1 577	989
Улаанбаатар	256 229	419 605	100 526	177 974	56 367	85 279	13 786	22 636	31 258	58 050	35 341	47 215	-	1 598	18 951	26 853
Орхон	17 092	27 619	4 879	9 165	3 749	6 121	1 129	2 301	2 897	3 816	3 206	5 658	-	105	1 232	453
Говьсүмбэр	3 066	3 391	618	1 144	902	909	203	310	342	463	600	414	-	15	401	136

АШИГЛАСАН НОМ, ТОВХИМОЛ

1. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллого: Үндсэн үр дүн, 2011 он
2. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын асуулга, нэгтгэлийн маягт нөхөх заавар
3. Хүн ам, орон сууцны тооллого: Үндсэн үр дүнгийн тайлан, 2000 он
4. Хүн амын эдийн засгийн идэвх: Сэдэвчилсэн судалгаа, 2000 он
5. Хүн ам, орон сууцны 2000 оны тооллогын улсын дүн: Статистикийн эмхэтгэл
6. Ажиллах хүчний судалгааны тайлан, 2004 он, 2010 он
7. Монгол Улсын хүн амын дотоод шилжих хөдөлгөөний чанарын судалгааны тайлан, 2007 он
8. Тахир дутуу иргэдийн нэг удаагийн бүртгэл, түүвэр судалгаа, 2004 он